

ספר

דרכה של תורה

דרך החנוך לילרי ישראל כלמוד התורה הקדושה על פי
דעת חז"ל וסמירת אבות, שראו ומצאו זקנים שכדור, הנאונים
הגדולים, עמודי התורה וההוראה, והצדיקים המפורסמים
שליש"א (וצ"ל), עת לעשות לה' ולתורתו, להשמיע דעתם
והוראתם בבאור מצות ושננתם לבניך על פי דעת רבותינו
ואבותינו הקדושים.

מהדורה שישית עם הוספות

אלול, תשל"ה

פעיה"ק ירושלים ת"ו

ספר

דרכה של תורה

דרך החנוך לילדי ישראל בלמוד התורה הקדושה על פי דעת חז"ל ומסורת אבות, שראו ומצאו זקנים שכדור, הנאונים הגדולים, עמודי התורה וההוראה, והצדיקים המפורסמים שליט"א (וצ"ל), עת לעשות לה' ולתורתו, להשמיע דעתם והוראתם כבאור מצות ושננתם לבניך על פי דעת רבותינו ואבותינו הקדושים.

יצא לאור ונדפס מחדש עם עוד הוספות
בהסכם הרבנים הגאונים שליט"א.

פניה"ק **ירושלם** תוכב"א

שנת תר"פ לפ"ק

המלכט והמסדר ה"ר בנימין הכהן יעקבזאן הי"ו

בדפוס הר"ש צוקערמאן

הסכמת הרבנים הגאונים ראשי ונשיאי ארצנו המדרושה שליט"א.

יום ג' פ' נח שנת תר"פ לפ"ה

עמ"י עיניו.

הנה נתעוררו רבנים יראים ושלמים מיקירי ע"ק חו"ב להו"ל מחדש את
הקונטרס היקר „דרכה של תורה“ שהוציאו לאור בשנת התרס"ב ל"ו צדיקים
גאונים וגדולי הדור אשר בארצות רוסיא ופולניא, בדברים חוצכים להכות קדש
לשמור ולהגין על החנוך הישן המקובל בידנו, אשר רק בו ועל ידו נשאר
ישראל קדש לח' יהודא עוד רד עם א', והוא שעמד לנו לשמור את קיומנו
באלפי שנות הגלות בים התלאות המצוקות והצרות, — והוא עתה דבר שהשעה
צריכה לכך גם באה"ק לפקוח עיני עם ה', ולאשר את רגלם בדרך הישרה
לפני אבינו שבשמים, ולפיכך עתירתנו מלפני כל קהל עדת ישראל, אשר
עודם עם קדושים נאמנים, כי יתמכו את המו"ל הנ"ל בכל מה דאפשר, לקוח
את הקונטרס היקר הזה אל תוך בתיכם, ולמדהו את בניכם ובני בתיכם,
לבעבור ילמדו ליראה את ה' ולשמור את תורתו הק' כל הימים, כי באורה
נראה אור החיים, ובזכותה נוכח ונח' ונראה בתשועת עמנו, ככנין ארצנו,
בהרמת קרן תוה"ק, ובצמיחת קרן לבן דוד משיח ה', במהרה יבא, ונאלנו
גאולת עולם" לפ"ק. בעתי' המצפה לישועה קרובה.

יצחק ירוחם

בהגאון החסיד מו"ה משה יהושע יהודא ליב וצ"ל דיסמין.

חיא מצוה רבה לזכות רבים ונתתי ע"ז חמשה שיללינג, ובעתיד

יוםם חיים זאנענפעלד.

חובת האב על בנו

ללמדו תורה מנלן, דכתיב ולמדתם אותם את בניכם.

והודעתם לבניך ולבני בניך, כל המלמד את בנו תורה מעלה עליו הכתיב כאלו למדו לו ולבנו ולבן בנו עד סוף כל הדורות.

אריב"ל כל המלמד את בן בנו תורה מעלה עליו הכתיב כאלו קבלה מהר סיני שנאמר והודעתם לבניך ולבני בניך, וסמך ליה יום אשר עמדת לפני ד' אלקיך בחורב.

ר' חייא בר אבא אשכחיה לריב"ל דשרי דיסנא ארישיה וקא פטשי ליה לינוקא לבי כנישתא א"ל מאי כולי האי א"ל מי זומר מאי דכתיב והודעתם לבניך וסמך ליה יום אשר עמדת וכו' מכאן ואילך ר' חייא בר אבא לא טעים אומצא עד דמקרי לינוקא ומוספיה. רבה בר רב הונא לא טעים אומצא עד דמייתי לינוקא לבית מדרשא. (קדושין ל')

ר' נחוראי אומר מניח אני כל אומנות שבעולם ואיני מלמד את בני אלא תורה, שאדם אוכל משכרה בעוה"ז והקדן קיימת לו לעוה"ב ושאר כל אומנות אינן כן, כשאדם בא לידי חולי או לידי זקנה או לידי יסורין ואינו יכול לעסוק במלאכתו הרי הוא מת ברעב, אבל התורה אינו כן אלא משמרתו מפל רע בנערותו ונותנת לו אחרית ותקוה בנקותו וכו'. (קדושין פ"ב)

אמר ליה רב לרב שמואל בר שילת בציר מבר שית לא תקבל, בר שית קביל וספי ליה כתורא (ופירש"י הלעיפיהו תורה בשור שאתה מלעיפו, לאוכסו מאכל). (כתובות נ')

גרסינן כתנא דבי אליהו, חייבין כל קהל וקהל להעמיד מלמדי תינוקות ויהיו מצויים בכל עיר ועיר כדי שילמדו אותן תורה, דאמר ר"ל משום רבי יהודה נשיאה, אין העולם סתקיים אלא בשביל הכל פיהם של תינוקות של בית רבן אמר ליה רב פפא לאביי דידי ודידך מאי, א"ל אינו דומה הכל שיש בו חטא להכל שאין בו חטא. ואר"ל משום ר' יהודה נשיאה מקובל אני מרבתי ואמרי לה טאנותי אין מבטלין תינוקות של בית רבן אפי' לבני כה"מ, וארשב"ל כל עיר שאין בה מלמדי תינוקות מחריבין אותה ואמרי לה מחרימין אותה.

וגרסינן בשבת, א"ר המנונא לא חרבה ירושלם אלא בשביל שבטלו בה תינוקה של בית רבן שנאמר שפוך על עולל בחוץ מ"ט שפוך על עולל משום דעולל בחוץ, א"ר יהודה בא וראה כמה חביבין תינוקות של בית רבן גלו משמורת ולא גלתה שכינה עמהם, גלו סנהדרין ולא גלתה שכינה עמם, גלו תינוקות וגלתה שכינה עמהם שנאמר עולליר הלכו שבי לפני צר, וכתיב בחדיה ויצא מבת ציון כל הדרה.

אמר רב יהודה אמר רב מאי דכתיב אל תנעו במשיחי אלו תינוקות של בית רבן ובנביאי אל תרעו אלו ת"ח (שבת קי"ט).

וגרסינן במדרש ולשון רבה תשכר גרם לשון התינוקות בתורה שהיא רכה שוברת כחן של צרות שהן חזקות כעצם וסימן תשכ"ר גרם התינוקות של

של "בית רבן" גזירות "רעות" מכתלין: וצריך החזן ללמד אותן כל היום ומקצת הלילה כדי לחנכם לקיים מה שנאמר והנית בו יוסם ולילה, ואין מכתלין אותם אלא בע"ש ובעי"ט בלבד בסוף היום ובשבתות ומועדים ובש"כ באב (ר"ח). נרסינן ארשב"ל כל המלמד את בן חבירו תורה כאלו עשאו שני' ואת הנפש אשר עשו בחרן ומהרמב"ם דשעבירו לאורייתא בחרן מנהגין צ"ט, א"ר יהודה א' רב ואמר לה א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן ואמר לה אריש בר נחמני א"ר יוחנן כל המלמד את בן חבירו תורה זוכה ויושב בישיבה של מעלה שנאמר אם תשוב ואשיבך לפני תעמוד, וכל המלמד את בן ע"ה תורה אפילו הקב"ה נזר גזירה על העולם מבטלה בשבילו שנאמר ואם תוציא יקר מזולל כפי תהיה (כ"מ פ"ה) אם לא תדעי לאתקפא גרמך בגלותא, ולא תקפא חילא לאנגא על בנך צאי לך לאתקפא בעקב הצאן אינון תינקת דבית רבן דאולפי תורה. (זוהר בלק) תרין סמכין דלסטר מערב וכו' אינון אחמנון לאכרזא בכל רקיעי לכל אינון דמעברין בנייהו מאורייתא וסלקין לון דלא ילעון בה כדון נפקי כל הני סמנן ומכרזי ואמרי וי לפלגיא דקא מעבר בריה מאורייתא, וי ליה דקא אתאביד מעלמא דין ומעלמא דאתי מחולקא דעלמא דאתי כו'. (זוהר פקודי) איתא בתנר"א פ' כ"ג תשובת הקב"ה למה"ד וכו' והשיב הקב"ה האיך אתה אומר למה אני נושא פנים לישראל והלא כבר נשאו לי פנים וכו', ועוד שהם מלמדין את התורה ועומדים אנדרות ועוסקין בתורה ונותנים שכר למלמדים שילמדו את בניהם תורה.

גם עי"ז זוכה לאריכת ימיו הוא ובניו כמו דכתיב ולמדתם אותם את בניכם וכו' וסמיך ליה למען ירכו ימיכם וימי בניכם.

גם עי' לימוד תורתו של חבן זוכה להנצל מן הגיהנם כדאיתא בתנר"א זוטא פ"ב ע"ה שהקרו והשנו את בניהם תורה, בניהם מצילין את אביהן מאותה בושה וחרפה ומאותה כלמה ומדינה של גיהנם וכו' וכו'.

ולפעמים זוכה ג"כ להמנות עבור זה בין הצדיקים כמש"א במדרש הנעלם רות פ' ב' בנחום הפקול. (שמירת הלשון שער התורה)

נרסינן בב"ר אברהם היה מלמד את בניו תורה שני' כי ידעתי וגו' א"ל הקב"ה אתה למדת לבניך תורה בעוה"ז חייך אני כבכורי מלמד בניך תורה לעוה"ב שנא' וכל בניך למודי ד' ורב שלום בניך.

וישתדל אדם ללמד את בנו תורה בילדותו כדגרסינן ר' נהוראי אומר הלומד תורה בילדותו למה"ד לפרה שכבשוה שהיא קטנה, שני' וכו' והלומד תורה בזקנותו למה"ד לפרה שכבשוה כשהיא זקנה וגו', ד"א הלומד תורה בילדותו למה"ד לאישה שלשה בחמין והלומד בזקנותו שלשה בצונן וכו', רשב"י אומר הלומד תורה בילדותו למה"ד לרופא שהביאו לו מכה יש לו איזמל לחותכה ויש לו סמנים לרפאותה, הלומד בזקנותו למה"ד לרופא שהביאו לו מכה לרפאותה יש לו איזמל לחותכה ואין לו סמנים לרפאותה. אלישע בן אבויה אומר הלומד תורה בילדותו ד"ת נבלעין בדמו ויוצאים מפיו מפורשים והלומד בזקנותו אין דברי תורה נבלעין בדמו ואין יוצאין מפיו מפורשים. אבות דר"נ כ"ג

דרכה של תורה.

אמרו חז"ל (סוכה מ"ב ע"ב): קמן חידוע לדבר אביו מלמדו תורה וקריאת שמע, תורה מה היא, אמר רב המנונא תורה צוה לנו משה מורשה קבלה יעקב, ק"ש מאי היא, פסוק ראשון, כזה הורו לנו חז"ל, כי משעת שיודע הקמן לדבר, המצוה על אביו לשום בפיו את עקרי האמונה ויסודי הדת — תורה צוה לנו משה ושמע ישראל ה"א ה' אחד, שהם קבלת עול מ"ש ועול מצות, אחר קבלה עול מ"ש בפרשה הראשונה של ק"ש באה המצוה ושננתם לבניך, וכן בפרשת וחי' אם שמוע, ולמדתם אותם את בניכם לדבר כס. הא למדנו שהחובה על כל אחד מישראל ללמד את בנו תורה, והוסיפו חז"ל ואמרו (קדושין ל') כל המלמד את בן בנו תורה מעלה עליו חכוב כאלו קבלה מחר סיני, ולא עוד אלא שהטילו המצוה הזאת ועשאוה חובה גם על הצבור כמבואר (נ"ב כ"ח), וכן פסק הרמב"ם הלכות ת"ת (פ"ב ה"א), וביד' (סי' רמ"ה) מוסיבין מלמדי תינוקות כו' שאין העולם מתקיים אלא בהבדל פיהם של תינוקות של בית רבן, ושם הלכה נ': ראוי להושיב מלמד אלא בעל יראה.

תורה שאנו מצווים ללמדה את בנינו ובני בנינו כוללת מקרא משנה וגמרא, היינו חמשה חומשי תורה, ספרי נביאים וכתובים, ותלמוד הכולל המשנה והגמרא ובכללם המדרשות והאגדות, שהם התורה שבע"פ, שמביאה את החוגים והעוסקים בה לחבין ולחשביל באמתתה של תורה ולהתקדש בקדושהה לשמור ולעשות ולקיים בפועל מצות ה' כהלכותיהן, וגדול התלמוד המביא לידי מעשה שהוא עיקר מצות ת"ת שהיא כנגד כלן, וכן אמרו השו"ת הלכות מובטח לו שהוא בן עוה"ב כי למוד החלכה מביא לקיים אותה כתורה ומצוה ובהלכה.

בדרך המוביל אל התכלית הקדושה הזאת צריך ומחויב כל אדם מישראל לחנך את בניו אם בעצמו או ע"י מלמדים התולכים בתורת ה' בדרך שהלכו רבותינו ואבותינו מעולם, ללמדם לחנכם ולחכמם בחמשה חומשי תורה והנביאים והכתובים
הק'

המ' על דרך הפשט המתאחד עם מסורת חז"ל ואגדותיהם כפי פרש"י ז"ל וישרי המפרשים ראשונים. שמלצר שהתורה בקדושתה האלקית מקדשת את התינוקות בלמדם אותה, עוד היא משרשת בנפשם את האמינה והרעות האמתיות, מוסר ומדות טובות ביראת אלק' ומלך. וכה ספ"ס להם כתורא עד שמעלין אותם בקדש ללמדם משא ומתן של תורה בלמוד התלמוד ומפרשיו עד בואם לברור הלכה, ועיני חכמים רואות את מוריהם ומאוריהם מקיימים בעצמם את התורה והולכים בדרכיה כפי שמלמדים להם; וחלילה להם לתלמידים לראות במלמדיהם סתירה בין תורת ה' אשר בפיהם לבין מעשיהם ודרכיהם, כמ"כ במדרש קהלת (ט' ט"ז) על פסוק טובה חכמה מגבורה, וחכמת המסכן כווי', א"ר יוחנן: וכי חכמתו של ר"ע שחי' מסכן כווי' ודיתה, אלא זה זקן שהוא יושב ומסכן בדבריו כגון זקן שהוא יושב 'דורש לא תכירו פנים, והוא מכיר, ואמרו באבות דר"נ (פ"ה) למה הדבר דומה? לאדם אחד שנשא את הניזרית כו', אמר לה, בהי, אל תאכלי פת בשעה שיריך ממאור וכו', אל תחללי שבתות כו'. מה עשה האיש ההוא — עמד ואכל בפניה בשעה שידיו טמאות וכו' וחלל שבתות כו'. אמרה הניזרית החיה בלבה, כל הדברים שפקדני בעלי מתחלה שקר הם. מיד עמדה ועברה על כלם. ע"כ.

בדרך החנוך הקדוש הזה זכו האבות לחקים דורות ישרים ברוכים לה' ולתורתו ולישראל אחיהם, עבדים נאמנים למלכיהם ולארצות ממשלותיהם. מפני שבסדר החנוך והלמוד לא עשו כפי חפצם ורוחם ונמיות דעתם, כ"א כפי הסדר הנמסר לנו מדור דור מרבתינו הראשונים נ"ע — ויקימו גם מה שאמרו רז"ל במ"ר ויקרא (פ' ז') אמר ר' אסי מפני מה מתחילין לתינוקות בתורת כהנים ואין מתחילין בהראשית — אלא שהתינוקות מהורין והקרבנות מהורין יבואו מהורין ויעסקו במהורין, וכן כתב הש"ך ביר"ד בשם הכל כו' (סי' רמ"ה ס"ק ח')

ועפ"י כמה וכמה מקראות ומאמרי רז"ל המלאים בבלי וירושלמי ומררשים ובספרי הפוסקים מוכח ומבואר בעליל שאין הכוינה במצות ושננחם לבניך לשנן להם התורה לשם ידיעת מורות ישראל וידיעת לשון הקדש כמו

כמו שחושבים המועים, אלא ללמדם ולשנן להם את התורה והמצוות, האמונה והדעות, המוסר והמדות שבה, מטעם המהרה והמדישה שהיא מטהרת ומקדשת אותם, ומדריכתם בדרכי ה' הישרים לחיות. מגדלים מנעוריהם בחנוך מיום המצות והמעשים הטובים לפי דרכם עד שיוכו להיות אנשים עוסקים בתורה ובמצוות, טובים לשמים ולבריות, נאמנים למלכיהם ולארצות מושבותיהם עד זמנה ושיבה, ולרגל מלאכת הקדש שיתנהגו בה הילדים לאמם בלמדם חמשה חומשי תורה וספרי נביאים וכתובים הקדושים והנמרא ומפרשיהם, סמילא יקנו להם גם ידיעה בדרכי לשון הקדש ודקדוקה הפותחת שערים להכנת כונת התורה הכתובה והמסורה. אבל בדור שלפנינו רדאבון לכבנו יצאו מהרבנו מתחכמים המתנבלים לנו להמית ח"ו תורת חיים שבידינו בנשימה ארסית. מתחלה הערימו לשבח לפאר ולדוּסם את חמליצה והשיר שכתנ"ך ולהעריץ פשוטו של מקרא כ"כ, עד שתדחה מאליה חתורה שבע"פ המקיבלת שעל פיה כרת ה' עמנו ברית במ"ש (נימין ס'): אמר ר"י לא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא בשביל דברים שבע"פ, שנאמר כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית ואת ישראל. ובה ירמסו בדרך הלובם בפשטי הממרא את חלק הדרש והאגדה שר רבותינו הקדושים עד שיחזו בעיני הילדים כדברי הבאי ומילי דכדיבא חלילא. ובה הלכו ושבשו את הדעות ומלמלו את מעם התורה בחכם של אבות ובנים רבים עד שהרעו לעשות את לשון הקדש שהוא רק אמצעי להבנת התורה, לתכלית העקרי, ואת תכלית למוד התורה לשם תורה עשאוה רק לאמצעי "לידיעת שפת" עבר; ומכיון שכל עיקר למוד התורה אינו אלא לצורך ידיעת שפת עבר, עשאו את למוד התורה ארעי וספרי מעטאדות מבע, איזה מהם הנהיגו ללמד לרתינומות את התורה בדרך שמלמדים היסטוריא של חול. את ספר ויקרא וכל המרבנות שעליהם אמרו חז"ל יבואו מהורין ויתעסקו במהורין, מדלגים לגמרי ואין מלמדים אותו. וכן מדלגין על כמה פרשיות

שאינן נאות בעיניהם ללמדן כלל לילדים, מה שמעולם לא חששו אבותינו ורבנותינו לשמא יבואו הילדים הרכים לידי מכשול לב מפרשיות שבתורה הקדושה, וכמו שבאמת נכנסו תמיד ילדי ישראל לתורה ויצאו מהכתובה אל המסורה בקדושה ומהרה מבלי שדלנו על מפתן הפרשיות הללו שכל יפות ומתקנות, וכס"ש בס"ר (פרשה י"ט ויקרא) : שחורות בעורב — ר' שמואל בר' יצחק פתר קרא בפרשיותיה של תורה — אע"פ שגראות כאלו הן בעורות ושחורות לאמרן בדרבים. כגון חלכות זיכה ונגעים, נדה ויולדת, אמר הקב"ה הרי הן עריכות עלי שנאמר וערבה לה' מנחת ונו'. ואמרו (במסכת עירובין ס"ד ע"א) : סאי דכתיב ורועה ונו' — כל האומר שמועה זו נאה ושמועה זו אינה נאה מאבד הונה של תורה, ובפירושו אמרו (מגילה כ"ה) מעשה לוט ושתי בנותיו נקרא וסתרנם — פשיטא — מהו דתימא ליחוש לכבודו דאברהם, קמ"ל מעשה חסר ויהודה נקרא ומתרנם — פשיטא — מהו דתימא ליחוש לכבודו דיהודה — הרי שאינם משיבין ואומרים מהו דתימא שאינם סתרגמים מפני גנותו של נוף המעשה. וגם לא מצינו שחלקו בין גדולים לקטנים בענין חזק לימר ואין מלמדים אותם לתינוקות, על דרך שאמרו רז"ל, דבר זה אסור לאוסרו בפני עם הארץ. — ומה רע הרושם שעושים המדלגים בלב הילדים שהביאו אותם להרהר כי אכן יש בתורה הנתונה בסיני דברים מבווערים שבושים המלמדים ללמודם, וכי זו היא תורת ה' תמימה, מאירת עינים משמחת לב ומשיבת נפש ? !

ורעה מזאת היא הדעה הרעה והמשבשת שהמעתה לב רבים מהאבות ובכשה את דרך החניך בפומבי, שהיהדות בלה תלואה ועומדת רק "בידיעת לשון הקדש וההסטוריא של האומה", ומכניסים את התינוקות לחדרים ללמוד לא את התורה כי אם את השפה שבה נכתבה ונתנה התורה, ולתכלית זו מלמדים לתינוקות לשון הקדש מתוך המטאדות העשויות והערוכות לכך כמו שמלמדים שפות לועזיות, יש שעושים את המטאדות עיקר ואת התורה מפל, מלמדים את הילדים שירים של חול שיהי' שגורים על שפתם בע"פ, ולמוד התורה הי' למפל.

שמלמדים אותה ארעי, ויש שמניחים את למוד התורה
לנמרי וישפיקו רה במעטאדות בספרי מלים ובשירים, שהעיקר
בעיניהם להביא את הילדים ידיעה מרובה בלשון הקדש ודרכיה במדה מספקת
שיבינו מאליהם לקרוא לחבין ולהשביל היטיב נכון בשפת עברית וספרים
חצונים המתחדשים בכל יום שכמה מהם מלאים ליצננות
על הדעות הממובלות והמדישות בישראל ובמורת פרוצה
בדברי חז"ל וגם בתורה ונביאים ועוד יותר בספורי אלהים
שלא ידעה אומתנו הם' מהם לטמא בהם את לשון הקדש
בריפך הטעם הידוע שנתן הרמב"ם ז"ל למה שנמראה לשון
הקדש, ואותם האנשים שמונעים את ילדיהם מכמה פרשיות שבתורה מפני
הששא רחוקה שמה מנונות הן לנפשות הרכות הללו, הם בעצמם מספקים
אותם לקריאה נפרזה שהם משקיעים מוחם ולכם בספורי עגבים שמכניסים
בהם ארם המכללה אותם מנפש עד בשר. — וכי על למוד
לשון הקדש באופן כזה נוכל לומר שהוא מצוה? הרי בפירוש כתב
הרמב"ם ז"ל בפרושו לאבות פ"א ז"ל: כשיהיו שני פיוטים ולשניהם ענין אחד
מהעיר כח התאווה בו' והוא מחלק הדבור הנמאס ויהיו אחד משני הפיוטים
עברי והאחד ערבי או לעז יהי' שמיעת העברי והדבור בו יותר נמאס אצל
התורה למעלת הלשון שא"צ שישתמשו בו אלא במעלות, כ"ש אם יצטרף
אליו שישמשו בו פסוק מן התורה בו' בענין שהוא שאז יצא מחלק הנמאס
לחלק הנאסר, שהתורה אסרה לעשות דברי הנבואה מיני הזמר בפחיתות בדברים
סגונים עכ"ל רבנו.

נחזה אנן עד כמה נטו בימינו מדרד אבותינו: לפני
בדור העבר היו אבותינו בעצמם נדברים איש אל רעהו
לבחור לבניהם מלמד מובהק ואומן וזהיר לעסוק במלאכת
ה' באמונה, מוחזק לירא שמים, וכעצמם ברו שיהיו התלמידים
חברים שוים ומתאימים בשכלם וכינתם, והשניתו שלא יקובל תלמיד נוסף על
המספר המלומר. בעצמם היו באים ומבקרים לפרקים תכופים את החדר להשגיח
ולתהות על קנקנם של הילדים, וכן הי' בא חמלמד מרי שבת לשבת בית
איש שבתו לתעמיר את הכן על המבחן בפני האב, למען יראה בעיניו וישמע

באזניו ולבבו יבין עד כמה פעל ועשה המלמד בנפש התלמיד. עתה נסחפו רבים מהאבות בשטף הדעה המשובשת שנמצא לה סרסרים שמקשקים לה בפעמונים, שאין לנער לדעת אלא שפת אומתו וההסטאריע שלה, ובראין תלוי היהדות, והברכות שמברכים את האב בשעה שמתכנים את בנו לכריתו של אבא שיזכה לגדלו לתורה לחופה ולמעשים טובים אינן אלא שיגרא דלישנא של הדור שעבר ובטל. ומכיון שאין תורה לפי המאדע החדשה אלא לשון קודש הנלמדת מתוך מעטאדות ושירי חור, הרי אנוסים המלמדים להתחרות איש באחיו בדרך הפדנוגיא החדשה, וכל המרבה להוציא ישן מפני חדש חרי זה משוכה ומפואר יותר לסורה מפליא לעשות : וכך נאנסים המלמדים בענים לאחוז בדרך החנוך החדש, וזכר תחלתם באונס וסופם כרצון, בחרגל שנעשה להם טבע, עד שמרוב המרדה וחשטיפה אחר המאדע כמעט שנהיתה מצות ושננתם לבניך מצות אנשים מלומדה. החנוך שממנו יצא דרך החיים נעשה הפקר—למורים ומלמדים המלכבים יותר בסלסול מדבריהם, ומכיון שנפלה התורה בידיהם ללמדה בדרך חול ולעשותה טפל למעטאדות או לכמלה בלה חיי ולהעמיד את חנוכם של זרע ישראל כמעט רק על שפת עבר בדרך הלשוניות הלועזיות, נמצאים גם כן מורי שקר, חפשים בדעות ומקולקלים בדרכיהם, שהם בעצמם מטילים בלב התלמידים ארס שר הכחשה במדוישה האלהית שבתורה הכתובה והמסורה ובנסים ובהשגחת ה' דפרטית ; ויד האמהות תמיד על העליונה בבחירת מורים כאלה, מפני שרוב האבות מרודים, ונגררים איש אחר רעהו הנמשך והלך שכי בירי המאדע ! על הכל משגיחים כימים האלה : שיהיו בחרר סדרים נאים, אויר טוב, הנוך מתוקן ומסולסל לפי הטעם החדש, בכרי שכלם יתנו תהלות תפארתם של המורה והחור, אך לא להשגיח על העיקר והיסוד שילמדו בו תורה במהרהתה האמתית ושיתחנכו בו הילדים בחנוך דתי ומוסרי, ושיקימו המצות בפועל.

בעו"הר גלכדים ילדים לחנוך רע, מבלי דעת נפש כמה הורים ישרים שומרי תורה ונוצרי פקודי לעשייתם, שסוף סוף עיניהם תכהינה

מכעם בנייהם שבשיגדלו מעמ. מחללים כל קדשי הדרת
 בשאט נפש. מבלי שידעו וירגישו ההורים, כי בעצמם
 אשמים הם בנפש בניהם בזה שלא השכילו למיים דברי המלך
 החסיד (תהלים ק"ח) שאמר: אשכילה בדרך תמים וגו', אתהלך כתם לבני
 בקרב ביתי וגו' עיני בנאמני ארץ לשבת עמדי הולך בדרך תמים הוא ישרתני
 לא ישב בקרב ביתי עשה רמזי וגו'. לפעמים קרובות רואים אנו בני אבות
 ישרים פורקים מעליהם עול תורה ומצות. ויש שמכניסים לפעמים
 קרירות ומלות גם בלב האבות שמנענעים להם בראשם,
 מתחלה באונם ולבסוף ברצון. על דרכיהם, וחקי התורה ומוסריה נרמסים בהם
 גם על מורים למודי חול דרושה פקחת עין ושימת לב לכל ישלוט בהם יצר
 הרע של הסתה. ואם ס"ת שכתבה מין פסולה — מורה שהמינות
 בתובה על לוח לבו ושגורה בפיו. על אחת כו"ב!
 זוף סוף אם לא ישימו האבות הישרים על לב לאחריתם
 של בניהם — תורה ודת מה תהא עליהן? ! וכנס"י מציחת וי
 י כמ"ש במ"ד ויקרא (פרשה י"א) ובבמה מקומות, ויהי וגו' מה צרה היתה,
 ושל וכו' שמסר את בנו לפדגוג והי' שונא אותו אמר: אם אני הורג אותו
 נכשיו נמצאתי מחיב ראשי, אלא הריני מושך יונקתו מכנו והוא מת מאליו.
 יד אמר כו' אם אין קמנים אין תלמידים, אם אין תלמידים
 אין חכמים, אם אין חכמים אין תורה, אם אין תורה אין
 :תני כנסיות ובתי מדרשות אם כו' אין הקב"ה משרה
 שכינתו, מה עשה — עמד ונעל בתי כנסיות ובתי מדרשות.
 אי לואת מצאנו ראינו שמצוה וחובה עלינו כעת לעשות
 'תורתנו דק' (שאין לנו שיוור אלא היא) ולעולם היהדות
 זעומד וקים בהבל פיהם של תינוקת של בית רבן, להעיר
 לעורר את כל אלה הרוצים באמת לחנך את בניהם בתורה
 במצות ובמעשים טובים, ורק טפני שחם שקועים במרדותיהם הם
 חוגים ונגררים כחנכים של בניהם בדרכים החדשים המקולקלים כפי המנהג
 זמני מחסרון פקחת עין ושימת לב, טפני המניעות שאמר החסיד בספרו
 וסלת ישרים בהקדמתו שכתב בכגון זה וז"ל: אך מה שלא ירבו לעיין עליו

את בניהם **בדרכה של תורה**. שיקים בהם : וכל בניך למודי
ורב שלום בניך, שלום רב לאוהבי תורתך אין למו מכשול, שכרתי לישועו
ה' וצדתיך עשיתי. —

ונאם אלי' בהרה"ג כוהר"א הלוי פיינשטיין חופ"ק פרוזין.
ונאם אליעזר גארדאן חופ"ק מעלו.
ונאם אליעזר ראבינאוויץ כר"א במינסק.
ונאם אפרים שלמה זרמן חופ"ק ליפנא.
ונאם בנציון חופ"ק בילסק.
גראדנא, רבני גאוני המ"ץ :

ונאם אליהום שלמה שפירא מ"ץ בפ"ק הוראדנא.
ונאם אברהם ב"ר משה זלתי"ה מ"ץ פ"ק הג"ל.
ונאם גבריאל זאב מרגליות פ"ק הג"ל.
ונאם זרה בהרב רנאון מ' בנימין וצלליה.
ונאם חיים ברלין חופ"ק יעליסאוועטגראד והגליל (*).
ונאם חיים מאיר נח לעווין מ"מ וס"ץ דק"ק ווילנא.
ונאם יהואל מיכל הלוי עפשטיין חופ"ק נאווארדק.
ונאם יצחק בלאזר סלפנים רב בעה"מ פעטרבורג.
ונאם ירושע חופ"ק זאריק.
ונאם יצחק יעקב בהרש"ל ראבינאוויץ חופ"ק פאנעווע
ונאם יהודא הלוי ליפשיץ בהרב הצדיק אליעזר ליפמן וצלל
חופ"ק מערעמיש.

ונאם יוסף זונדיל חופ"ק איישישאק.
ונאם יצחק ברי" ו"ל הכהן פייגענבוים מ"ץ בווארשא
ונאם יהודא ליב ריף חופ"ק זאגער חדש.
ונאם משה דאנישעווסקי חופ"ק סלאבאדקא.

(*) כדאי הוא קדושת הענין הגדול והקדוש הזה, לחלל עליו קדושת המועד, ובכל לבי ונפש
חבר אני לכל יראי ה' מחושבי שמו ותורתו, בכל מקומות מושבותיהם, השוקדים לחקנת ילדינו
ישראל, הכל פה שאין בו חטא, להגלים מרדת שחת חסרון האמונה, רח"ל. המקום יהא בעזרה
שיא' דבריהם נשמעים, לזכות הרבים, וזכות הרבים יהא תלוי בם. ועל זה באתי על החתו
יום ג' לספירה, ח"י לניסן לפ"ק, הג"ל.

ונאם משה בהגאון אמתי מו"ה יהושע אייזיק זצ"ל"ח
חונה בק"ק ריגא.

ונאם מאיר אטלס חופ"ק קאברין.
ונאם משה שמואל בהגאון מוהר"א ליב ז"ל שפירא
חופ"ק באברוסים.

ונאם צבי הירש ברוידא חופ"ק זאגר ישן.

ונאם רפאל שפירא מוואלאזין.

ונאם שמעון בער חופ"ק שעדליץ.

ואלה מכתבי הרבנים הגאונים שהוסיפו
דבריהם הק' לחזוק האמור בדרכה של תורה.

ראיתי עלים לתרופה מעשי ידי אימנים, אמונים פדגוגים, במאמרים "דרכה
של תורה" מאת הרבנים הגאונים שליט"א.

כל רואה את האמור בדבריהם יבהל, וכל המבין יתפלח לבבו
מקלקול החנוך, ולא נתפלא עוד על מה הדורות הולכים
ומתמעטים, כאשר בתורה ובמצוה, כן במוסר ויראת ה' ובכל
הענינים. אכן נודע כי יד מהנכיהם עשתה זאת, ותחת אחז
אחד אשר נמצא מלפנים הנה עתה אחוים רבים מפירים תורה;
והגאונים הללו יצאו בדבריהם בארוכה מאשר ראו ויודעים את הנעשה, ואנא מה
אענה אבתרייהו, אחלי, אתחנן אנקש מכבוד אחכ"י שי', שימו לבבכם אל
דברי הגאונים שי' ! ועיניכם יביטו אל חנוך בניכם ושיהי' על
פי התורה והמצוה, להסביר להבנים הבאים להתלמד, כי
תורת ה' היא — אשר נתנה בסיני, ולהדריכם על דרך המוסר, ולא
יהי' עוד הלמוד בעיניהם כספור היסטארי, וכוננו לבותיהם לחבין
ולהשכיל, ומוסר ויראת ד' ימצא קן בלבכם, אז יבינו בתורת ד', אז יהיו בעלי

סוסר ובעלי מרות, אז תכון לככם לאהבת ד' ית"ש, ולאהבת מלכם ירום חידו, ושם ישראל יהי' לתפארת, כחפץ כל יראי ה' וכחפץ גפש נענה, הבעת"ח אור ליום ב' י"ג טבת תרס"ב לפ"ק

אורה נטה ללון פ"ק ווארשא.

אל"י חיים מייזליץ אבד"ק לאדון.

ב.

ב"ה יום א' ה' טבת תרס"ב קארלין—פינסק,

לקחתי לי מועד ושמתי עיני בהמאמר „דרכה של תורה“ אשר הרוזנהו גדולי דורינו להלקו כיעקב ולהפיצו, בישראל, החבוננתי וראיהי כי אין מה לגרוע מהמאמר הוקר חזה, ולהיפך עוד הרבה יש להוסיף עליו לפקוח עינים ערות לראות ולהתכונן איך יתאמצו הנעורים המתאמרים לעומדי בפרץ להסיר את מעטה הקדושה מוזאת התורה אשר למענה באנו באש ובמים, ואשר היא כה החיים אשר בישראל כבא, ובדמות ספר קיצור דברי הימים וספורים יאמרו למוסרה לפני תינוקות של בית רבן ; אוי לנו שכך עלתה בימינו !

ברוכים המה גדולי חרכנים על מחשבתם הטובה הזאת, ומאד מאד נחוץ להשכים ולדבר על לב העם המרוד בפרנסתו והולך בעינים עצומות אחר המנהגים החדשים האלה כבהמת במענה, ודברים היוצאים מן הלב נכנסים אל הלב, וכמה שנציל בהמאמר „דרכה של תורה“ למנוע עוללי בני ישראל משיטת למודם החדשה והנללזה בדאי לנו כל מרדה ומרחת.

וה' הטוב יהי' בעורנו, ובאפשרי של הרר"ג לצרף להמאמר גם את דברי אלה היוצאים מרובי הנשכר זה כמה למראה החדשה הזאת, ורק מפני חולשת כריאותי לעת זקנתי לא יכולתי לצאת במחאה גלו' בשערי בני ישראל, והנני שטח מאד כאשר נתעוררי גדולי רבני ארצנו לזה, וירי תכון עמהם בלב ונפש וד' הטוב הוא ירחם על שארית פליטת בני ישראל כעתירת וכפרכת דו"ש כה"י

דוד פרידמאן חו"פ"ק קארלין.

בע"ה

בואו ונחזיק טובה להרבנים הנאונים יחיו, אשר משום עת לעשות לד' ותוה"ק יצאו כמחאה נגד עושי מלאכת ד' רמי', אלה מלמדי ומורי ילדי בני ישראל אשר עזבו מקור מים חיים למוד התורה נביאים וכתובים והגמרא והצבו להם בארות נשברים ללמד עם תלמידיהם בחוברות מקרוב באו. בפרשיות מוטעות מתוה"ק בפ"י העולה על רוחם, ומצות ולמדתם את בניכם העמידו על אחת, רק על ידיעת השפה העברית; ומי האיש הירא וחרד על דת קדשינו ועל בנינו שיהיו נאמנים לד' עמו ותורתו אשר לא יתפוצץ לבו לרסיסים על המכשלה הגדולה הזאת ולא יתאזר עוז לעשות חיל למען שארית פליטתנו מכל מחמדינו לבל תכבה חלילה שארית גחלתינו בקרב צאצאינו.

ע"כ אחינו היקרים שימו לכבכם לכל דברי הרבנים הנאונים שיחיו, לגדל ולחנך את בנינו על מבועי התורה שצוה לנו משה מורישה בלמוד התורה נביאים וכתובים וגמרא, וכוה ייטב לנו ולבנינו עד עולם, וכל בנינו יהי' למורי ד' ורב שלום אל ישראל.

הכו"ח יום ה' כ' דר"ח אייר שנת תרס"ב.

צבי הירש ראבינאוויץ חו"פ"ק קאאונא.

בע"ה לובלין בחדש הראשון תרס"ב לפ"ק.

במשך על הקונטרס, דרכה של תורה לא אכלא מחביע גם אני את ראבון רבי על סדרי למורי קדש שפשמו צורתם ולבשו צורות חדשות לא שערום אבותינו, ובדאו מלב מעטאדות נפרדות למען הקורא משטרים וסדרים חדשים מקרוב באו, האמנם גם אנחנו קרוב ללבנו ולכליותנו

ולכליותינו כל סדר כל משטר, אבל אך אותו שהוא נכון, חי וקיים על כסים נאמן, ממקום קדוש לוקח ובכלי טהור מונש, ולא לעשות הרכבות תכלת וקלא אילן.

גם זה דעה חולי מאד, כי בעלי המעטאדות יגזרו את התורה נביאים וכתובים לגזרים ונתחווהו לחלקים: היסטארי, מדעי וכדומה, ובזה יטילו מים במדשים והיו לזרא לשלומי אמוני ישראל המאמינים שיש מהרא מועט והלכות מרובות, ומכל מלה תצא תורה לכמה גופי דינים; וכבר הי' ר' עקיבא דורש על כל מוץ ומוץ תלי תלים של הלכות תורת ה' תמימה, חלקיה כולם אהובים כולם ברורים מרועה אחד נתנו וסכולם יצא דבר חוק ומשפט; — והדברים עתיקים, הלא כה עשי אבותינו מעולם, לא ההליפו אב בתולדה, לא עשו את חמדת עולמים לפירוזדור אך ללמוד השפה, ועל כן זה וזה נתקיימו בידם, עמוד אש — דת נסע לפניהם ולאירו נסעי וילכו אלפים בשנים. — והייתי גם אנכי חבר לכל אשר האמת נר לרגלו

הלל ריב ריבשימיץ כהנאון מוה' דוב זאב זצ"ל
חופ"ק לובלין

ה.

בע"ה

תינוקות עם ישראל הם מקור האומה, כי בהשתלם על מכוני התורה והיראה ובה יגדלו ויחונכו עד היותם בני תורה ויראה באמת, הם המה עם ישראל, המה השומרים דתה"ק מדור לדור, המה המקיימים, המה היוודעים אותה כל אחד לפי ערכו ויכולתו, וכולם יחדו בית ישראל הוא. עם ישראל כלו ידע זאת, וכל אחד התבונן כי כל נפשו וחיוו דוא שמירת דתה"ק, וכי מפלגת דתה"ק מסורה בתנוך ושמירת הבנים, וכי כל יסור תקותו וממרתו אך זאת הוא ששורשו לא ייבש ולא ימיש מעשות פרי קדש; וע"כ כל אב נפשו נתן לחנך בניו ביסוד התורה ולשמרו

ולשמרו בקדושה. — ותקוּתם עלתה בידם, כי כלם יסוד להם בבנין ישראל, המה הכונים, והמה המורים לדורות שבאו אחריהם, המה שמעשיהם נשאר לעולם, בבניהם אחריהם ישראל אשכּ כו יתפאר.

אבל כי כעתות לא כבירות חדשה נתחזה בעמנו, כי האבות התחילו להסתפק במועט ובמועט טובה שהושרש בבניו, מעט תורה, ומעט שמירת היראה שבהם, — הסתפקו ואמרו די ; גדל עם ישראל, וסדור לדור נתמעטה שמירת דתה"ק, ובדורות שנים שלשה שעברו זנחו בניהם טוב, והלה אין להם עוד בקדושת ישראל, כי גם כל חומר לא ישמרו ומאומה סתורתנו לא ידעו וחלק אין להם בה.

ויען כי הפריץ הזה מתרחב והולך, ומדיניות רבות הוחרבו אשר אך שרידים שמה מועטים שומרי דתה"ק בשלמות, וגם במדינתנו מתרבים אלה, גם כשרים ומטובים הם ישראל לא התבונן, ולא יראה אחריתו, — כי גם כאחלו לא יראה ששמירת דתה"ק פוחתת והולכת, ומכש"כ שלא יתבונן על בניו שאחריתם רע מאד, כי יתרחקו הרבה משמירת דתה"ק ; לכן לא עת לחשות, והחובה להודיע הדברים האלה גדוי לעם כולו, למען ידעו להזהר בנפשותם !

כי נר מצוה ותורה אור, להאיר לאדם ולשומרו ממכשול ואבדון, כי בידעו את התורה, האיסור והמותר, החיוב והפטור, ידע חובתו בעולמו, מה שמחויב לעשות, ומה שאסור לו לעשות, וידע איך להשמר. — ובידעו חומר האיסור וחומר כל דבר, הלא זאת תעוררהו ויחדל מרע ולהזדרז לטוב, לבחור בחיים ולהשמר ממות, אבל אם לא ידע הדינים, — היתכן שישמרם, ואם לא ידע המצות היתכן שיקיימם, ואם לא ידע חומרים ורעת העוברים ואושר המקיימים ושומרים, איך יתעורר ואיך ישמר מרע, ואם לא יהיו הדברים שגונים ומושרשים במוחו, חרותים בתוך לבבו מה תזכירהו ומה תורהו, ואם עיניו אינן רואות המכשולים שלפניו איך ינצל מנגף ? !

והחכמה מאין תמצא, — אם לא בלמוד התורה שבכתב ובע"פ ; שמירת התלמוד, תורה אחת היא כתובה ופירושה נאמר בע"פ

שניתם כאחד הוא התורה והמצוה, בהם נאמר האיסורין והמצוה וחריני
הנומעים בבניו ומשננס בלכותם, הוא השומר דתה"ק להורישה לבניו—
המדריך את בניו לשקוד ולהנות בהם, הוא המחנכם ונות
להם העזו לשמרם ולקיימם, ובוזה יקיים חובתו בעולמו
בשמירת דורותיו, אבל בהמנעו ממלמד את בניו את שחידה
התלמוד, הלא הוא מונע מהם את ידיעת התורה בלה, כי
גם את התורה שבכתב הלא לא ידעו מאומה, ומונע מהם
את סיום המצוה של דתה"ק; כי אינו מניחים לדעת האסור
והמותר, המצוה והדינים, וגורם לבני בניו שחלה לא יהיו
להם כלל בהתורה והמצוה, כי הלא בניו—אבות האלה לא
ידעו מאומה מתורתנו, וטעם יראת חטא הלא לא טעמו
מעולם, ואיך ימצא להם דעת להורות לבניהם טוב, ונמצא
שגורם לדורותיו רעה המתרבה מדור לדור, רעה שלא ידע
לשערה.

ואל יאמרו האבות לנפשם, כי הלא רואים אנו אנשים הרבה בעלי
אומניות, ואשר לפי ערך שכלם ידיעתם בתלמוד מועטה היא, —ומ"ט הם כשרי
ישראל וטובים הם, אכן הכל באוכנתא דלבא תלויא, הלא המה יראי ה'
וברצונם הי' גם לשקוד בתלמוד—ואת בניהם היכולים לקבל שקידת התלמוד
חלא הם מגדלים אותם בלמוד התלמוד בכל עזו, ושלמים הם לתורת ד'; —
אבל לא בן אלה המבטלים למוד התלמוד מבניהם ברצונם,
בדעתם—כי יש די גם בלא למוד התלמוד, כי היסוד הרע
הזה נשרש בלב הבן, —ונמצא הוא חסר דעת מתורה
ויראה, ובוזה דורותיו פוהתים וחולכים ביסוד דתה"ק,
והרבים הם לאט לאט טעם ישראל ותורתו.

ועינינו רואות מה שעלתה להם, כי מניעת למוד התלמוד
הביאתם כי חדלו ללמוד גם התורה שבכתב, ועשו להם
מעטאדות חדשות, בקבוץ מעט פסוקים מהתורה, פרקו את
התורה בלה, אין תורה ואין יראה—ואפס דתה"ק למו; בונים
להם חדשות בכל העולה על לב איש, יד רמה נגד התורה.

ומה זה יחי' אחריתם, גם המחונכים האלה אין תקנה להם, ומה זה ילמדו הם את בניהם, כי גם הם נתגדלו כפריקת עול תורה כלמורה וקיומה.

כי נר מצוה ותורה אור, המאירה עיניו ולבו של אדם — ומטהרתי ומכשירתי ושלמידתו בטקום קודש, להבין את המצב ולבחור בהיכב, לנפש העדינה הנה זאת המרגע והסנוחה, והמזוהמה לא תבין טובה; ואני לאותה בוישה ואני לאותה בלימה, כי נמצאו סופרים המחזים דעתם ומשתדלים להמעט תורה ולהמעט יראה שמקור דבריהם ודעתם הוא מרעתם והשכת נפשם שעורו עיניהם מראות טוב, וכזה הם באים להורות דרך לפני הקהל ולא ידעו בושת כי בפחזותם הם מתהללים ובגעולם הם מתפארים — אחינו הישרים: השמרו מדעותיהם ומנעו את בניכם מהם מדבריהם והברתם!

אשרי לבן המתגדל בשמידת התורה כמורשת אבות ואשרי לאב המדריך בה, כי ביתם יכון לעד ודגלם לא יסעד, נאס חיים הלוי כאלאוויציק

יום ב' ד' וחנוכה התרס"ב בריסק—דליטא.

בע"ה

ו.

חיות קשה הוגד לנו כנגע נראה מחדש בבתי הספרים והסידים כתפוצות ישראל, הלק מהם, עזבו את למוד תוה"ק—תורה נביאים וכתובים ויקחו להם מכל אשר בחרו ספרי מעטאדות ללמד לשון וספר עם בני הנעורים ולהלעיטם בדברי רוח תחת תורת ה' תמימה.

הנסיון הורה לנו אשר רק החנוך המוקבל באומה מסורת מדור דור, הוא שעמד לנו והוא סוד קיומנו, רק אלה החניכים אשר ינקו משדי תוה"ק הכתובה והמסורה בעודם באבם כל רוחות שבעולם לא יזיונו ממקומם, רק מהם

תצא תורה ואורה, מהם חכמי התורה והתעודה ומהם גם מושכי בשבט סופר ומהם תבנה ותכונן כנסת ישראל. אולם היגדלו גם הם בנים נאמנים לצור מחצבתם לעמם ולתורתם כאשר כן גדלו וחנכו רבבות עם בית ישראל בחדריהם עד עתה ?!

לחמכשלה הגדולה הזאת, אכן נגף לחנוך ילדי ישראל שמו לב גדולים חקרי לב, וקני הרור גדולי ישראל העריכו דבריהם בספר וכיחור במאמר, דרכה של תורה אשר בו נתבאר בטוב טעם ודעת קצות דרכי החנוך, עד אשר אין להוסיף על דבריהם; אך מי אשר לו לב רגש לא יתרגש—לבלי הלזת אתם לבלי להטנות לדבר מצות זו, לקרוא את הקריאה הזאת באזני בני עמנו, להעיר ולעורר ולהידיע צערנו לרבים, עד דבר חילול הקודש במקדש החנוך! והנני גם אני להשתתף לכוא בדברים אחרים, להוכיר דברי חכמינו ז"ל: **אל תגעו במשיחי — אל תינקות של בית רבן, אל תגעו ואל תרעו ביסוד היסודות ואכן הפנה! שימו נא לבבכם אחינו חושבים והחמימים, אשר לא יהי לכם דבר חנוך הבנים לשפת יתר וענין טפל, הבינו לאהריתם לחפיק גורלם בידים אמונות, לגדלם על מבועי התורה שבכתב ושבעל פה, בלמוד נכון ויסוד מים בגמרא לפי כשרונותיהם. חלילה לכם לעזובם ביד המקרה בטרם נתגדלו ונתבכרו בהלכה; שימו לב להרוחות הסוערות בימים האלה, אשר לכן רדש התאמצות יתירה לאור עוז נפש הצעיר ולהבין בלוקטו ואיצו מון סברא לגדלו ולהכמו מדברי חז"ל הקדושים, למען יהי בידו די כח ואמץ לעבור ארחות ים זועף ולעמוד בפני גליו ומשבריו ואם אתם עושים בן לחנוך על פי דרך חכמינו ז"ל גם כי יזקינו לא יסורו מדרך ד'**

והנני חותם בלב מלא תקוה אשר אנהה הכתפרצת מלב זקני עמנו ימצא הד קול בלב שלומי אמוני ישראל ודבריהם היוצאים מן הלב יכנסו בלבם, לאחוז בסנסני עין החיים תורת ד' המיטה שבכתב ושבעל פה—ודכה ד' יקום יקום לעולב. הכו"ה ח"י אדר שני תרמ"ב

חיים עוזר גראדזענסקי ווילנא.

בע"ה

ז.

אל כבוד עם ה' הדנקים באלקים חיים, מאמינים בתורתו הקדושה תורה מן השמים, נוצרי תורה שומרי אמונים בני אברהם ראש לסאמינים, מטעי קודש זרע אתנים, אשר מאז נתנה התורה לנו למורשה זה אלפי שנים נטרו נפשם עלי' יחד האבות והבנים, והנחילוה בקדושתה לבניהם אדריהם עד עולם.

ועתה לא טובה השמועה, כי מהרסינו ומחריבינו ממנו יצאו ויבואו לחלל כל קודש ויתנכלו עלינו להדיחנו, לא די להם כי יכרתו מפיות בנינו את תורתנו המסורה אשר על פיה כרת הקב"ה עמנו ברית, אלא אף עד תורתנו הכתובה שלחו יד, כי גם על חמשה חומשי תורה קרצו קרץ מבלי ללמדם בבתי ספריהם המתוקנים ומסוכנים, פרעוה, קרעוה לגזרים, צלמות ולא סדרים, וחצבו להם בארות נשברים, מעמאדות חדשות וזמורות זרים, להשקות מהם את הנער, וינתקו חלב שדי תוה"ק מעוללים הרכים, אי לזאת עליכם עם בני ישראל זרע קדש נקרא בתוה"ק, קול חוצב להבות אש חוסו נא, רחמו נא, על שארית פלישתנו ומחמדינו, כי אין לנו שיור רק התורה הזאת, חוסו נא, על נפשותיכם, ורחמו על הצאן האבדות והשיות הנדחות האלו !

והנה האבות אשר בדרך דרכו בה אבותינו מעולם ירכו ובעקבותיהם יצאו ללמוד את בניהם מקרא משנה ומרא, כפי אשר הורו לנו רבותינו גוחי נפש מדור דור, האבות תאלה ברוכים יהיו לד', ביתם יכון עד ורגליהם לא יסעד והיה כעץ שתול על פלגי מים—גם על האבות אשר זיקי אש תורתנו הק' כבר עומם בקרבם את ד' לא יראו ואת מצותיו לא ישמרו ובקיל מורים לא ישמעו — גם אליהם לא נשחית דברינו ; אך אל האבות תאלה אשר לבם עוד רד עם ד' וניצוצי האש הגדולה של מעמד הר סיני עוד לא נכבו כלה מקרב לבבם פנימה, אך בעצת היצר ותחבולותיו הספמא את העינים לא יחנכו את

בניהם בדרך אשר חנכו אורנו אבותינו ורבותינו ז"ל ללמד
משנה ונמרא תלמוד ופוסקים — אליהם בשופר נרים קולנו
להכריז בבתי בנסיות ובבתי מדרשות את הדברים האלה:
כי אין אדם יוצא ידי חובתו בהדרכת בניו לת"ת אם לא
ילמדום מתחלת למודו כל המשה חומשי התורה עם פירש"י
כפי שלמדום אבותינו מבראשית עד לעיני כל ישראל מבלי
לדלג אף על פסוק אחד ואף על אות אחת ולאמר חלילה
זה נאה וזה אינו נאה, כלם אחובים, כלם ערבים, מתוקים
מרבש ונופת צופים, — וכל השומע לדברינו אלה הוא בכלל ברוך, ברוך הוא
ר', ברוך אשר יקים את דברי התורה הזאת ומכלל חן בו ונותן התורה ית"ש
יאיר פניו לכל אלה הנוחנים לבם לכל דברינו אלה לברכם בכל טוב, ויקיים
בהם מקרא שכתוב לא ימישו מפיד ומפי זרע ומפי זרע עד עולם, גם
כי יתנו בנזים עתה אקבצם בבא"ם.

יוסף שלופער חיפ"ק סלאנים.

ח.

בע"ה עש"ק כ"ה ניסן תרס"ב

קבלתי הקונטרס (דרכה של תורה), והנה כבר השבתי בזה, כי עפ"י
דין גדר קדמונינו הוא ש לא ל ש נ ו ה ש ו ס ד ב ר א ף
ל ת י נ ו ק ו ת , כמבואר בתוספתא סוף מגלה דאף הני דלא ניקרין זה רק
בצבור אבל הסופר מלמד כדרכו, ועיין בשכונות (דף ל"ז ע"א ברש"י ד"ה) ויתני
דנקט שם שהיה דורש, ר"ל דאז מותר לכנות לשון הפסוק, ועיין ס"ש הרמב"ם
בפירש המשנה במגלה גבי המכנה בעריות, ואף להפסיק פסוק לשנים בזח
פליגי בבלי מגלה (דף כ"ב ע"א) דס"ל לתינוקות של בית רבן שרי, ובירושלמי
פ"ד שם אמר דאף אם קמעיין ראשי לא ישמע להם ע"ש, ועיין בניטין (דף ס'
ע"א) גבי אם מותר לכתוב מגלה לתינוק, ובירושלמי מגלה (פ"ג סה"א) ויש
בזח אריכות גדולה, ועיין בשלטי גבורים ספ"ד דשכונות, ע"כ.

יוסף ראזין רב דע"ק דוויגנסק.

מדור שני

מהרבנים הגאונים הגדולים והאדמו"רים הצדיקים, נעתק מספר אמת ואמונה. (א) באשר נתדבו בעתים הללו ספורי מעשיות הנרפסים גם בשפת ושארגאן ואין בהם שום תועלת לא חכמה ולא מדע וכולם מלאים דברי רוח להכניס בלב הנערים והילדים רוח זנינים גם תוך ומרמה ומשחיתים כל מדה טובה וישרה, ובודאי ראוי לכל מי אשר יש בלבבו גם זיק אחזה אחת לבני ביתו להשגיח עליהם לכל ילכדו בפח אשר בהמינים אלה לילדי עמנו ולתוהוירם שלא לקרא בהם ויהי' זרעו דור ישרים יבורך :

כ"ד הכותב יוסף דוב בער הלוי (אב"ד דק"ק בריסק)

שמעו נא בית ישראל !

(ב) שמענו ותרנו כמננו זה איזה שנים אשר רבו המתפרצים בעם לפרוץ פרץ בישראל. ויוציאו ברפוס ספרים המטמאים כל גופם ונפשם של הקוראים בהם מלאים חרופים וגדופים ונאיצות על מנהיג ישראל הקדושים המקובלים לנו מאבותינו האתנים קדושי עליון ומרעה אל רעה יצאו להלעיג על התורה כולה בכללה המקובלת איש מפי איש עד משה רבנו ע"ה מפי הגבורה יוביזו כי זקנה אמנו. גם יחברו ספורי אהבים ושירי עגבים מלאים זמה ידפיסו אותם בכל שבוע לאלפים ולרבבות והאנשים המונים יחשבו כי בקראם בהם כיום השבת יקראו לשבת עוננו. ולב הותל המה לא ידעו ולא יבינו כי מרורת פתנים בקרבם ולאט לאט יגרמו להם דברי לצון להתרחק מעיקר האמונה. בא וראה מה שכתב הרמב"ם ז"ל בלשונו הזתב סוף הלכות שומאת צרעת. „וזה דרך ישיבת הלצים הרשעים בתחילה מרבים בדברי הבאי כענין שנאמר : וקול הכסיל ברב דברים מתוך כך באין לספר בננות הצדיקים כענין שנאמר : תאלמנה שפתי שקר הדוכרים על צדיק עתק ומתוך כך יהי' להם הרגל לדבר בנביאים ולתת דופי בדבריהם כענין שנאמר ויהיו מלעיבים במלאכי אלקים, ובזוים דברי ומתעתעים בנביאי' ומתוך כך באין לדבר באלקים וכופרים בעיקר כענין שנאמר ויחפאו בני ישראל דברים אשר לא כן על ה' אלקיהם והרי הוא אומר : שתו בשמים פיהם ולשונם תהלך בארץ, מי גרם להם לשות בשמים פיהם, לשונם שחלכה תחילה בארץ" עכ"ל, לכן גורל המכשלה הזאת אין די באר על הכתב, תשחת הארץ מאד ועל זה נאמר כמשפטי הגוים ההם וכו' כמתוקנים שבהם לא עשיתם וכו' כי אצל העמים לא נמצא חכמים כאלה רבים כמו אתנו, וכל יום מרובה קללתו מחבירו ר"ל, ואם כי לא דבר חדש הוא כי ימים רבים לישראל אשר פשתה חספפחת מאד, אך כעת עלה הכזרת יותר כי המחברים האלה החלו לעשות בלשון המירגל בנינו (עברי דייטש) וידוע רשעת כונתם כי הוא לצודד נפשות נקיים, המונים נשים, ומפ קלי הדעת שלא ידעו להזהר עוד להבדיל בין האור והחושך, בין מהור לממא, ואנחנו כאשר ידענו זה תתמרמר נפשותינו על מצבנו כעת, לכן שמנו עצות בנפשותינו לכבות אה התבערה ולרפא את מצבת ד' ההרום, ועלינו להודיע כי מדין הש"ס והפוסקים ומדרשים

וזה"ק במקומות רבות אשר עצמו מספר שאסור לקרות בהם וכל הקורא בה
 מטמא גופו ונשמתו אשר ממקור קודש תהליך לדרת שחת, לכן כל איש אשר
 דבר ד' נוגע בלבו ועמדו אבותיו על הר סיני, יעמדו בפרץ כל אחד ואחד
 עד מקום שידו מגעת להוציא את המוטאה מתוך הקדושה ולבער מתוך גבו
 התועבות האלה. גם מי שקולו נשמע מחייב לזוז את הרבים אשר יוציאו
 לשרפה. וצא טמא יקראו למו, ויזהירו כי בנפשם הדבר הזה, גם מאת נע
 המדפיסים אשר לא יוסיפו עוד להחמאות את הרבים ולא יוסיפו עוד להדפיס
 חבורים כאלה מלאים טפשות ומכלולות לתת מכשול לפני עם חכם ונבון ובמקור
 החבורים האלה ידפיסו ספרי מוסר מלאים יראת ד' מושכים לבות בני ישראל
 לאבינו שבשמים ולמוכרי ספרים שבכל עיר ועיר וגם להעניים המחזירים ע'
 על הפתחים עם התועבה הזאת גם להמספיקים למוכרי ספרים נבקש שרא יח
 מהמסייעים לעובדי עברה ולא יסחרו בדברים טמאים כאלה ויזרם כמו דוח צד
 תאמר לו, ומי שלא ישמע אלינו ויסובבו בעירות למכור אותם אז על המטות
 הביהמ"ד וביהכ"נ ולכל מי אשר יראת ד' נגעה בלבו יראה לנרש אותו
 מאת פני הקודש שלא יעמדו שם למכור סחורתם כי מחטאי הרבים יקראו
 ולהמחברים דברים רעים כאלה נבקש מהם שיעשו למען כבוד ה' שלא יתחלו
 על ידם, לעזוב את דרכם הרעה ללכת בדרך הישרה ונחי' כלנו אגודה אחת
 לשם יתברך לעבדו שכם אחד. ולכלם להמחברים ולהמדפיסים ולמוכרי ספרים
 משנים וגדולים במקומם ושלא במקומם לא יהי' להם התנצלות כזה כי פרנסתנו
 גרמה להם לעשות מה שעשו, ידעו מהיום והלאה שימשכו את ידם מזה מן
 אין זה התנצלות לפני הכוחן כליות ולב ואין מעצור לד' להושיע ברכ או כמעט
 ולתן פרנסתכם בהיתר ולא באיסור, וכל השומע לדברינו אלה ינצל מכל רעונו
 המתרגשות לבוא לעולם ויזכה לראות בנעם ד' כי ד' דבר טוב על ישראל :

הקמן אברהם החיפ"ק סאכאמ"שאב.

הנה יצאתי מדרכי המוסר לפתוח תחילה, לא טפאת רוח יתירה ראית כי אן
 כבר אמרו רז"ל חזרין בפקוח נפש הר"ז משובח על אחת כמה וכמו
 להציל כמה וכמה נפשות נקיים מדרת שחת ואין עת להמתין לחלוק כבנו
 לגדולים כי כל שעה פסידא דלא הדר, אך זאת אני מתנה שלא להדפיס דברינו
 חז"ר רק ברשיון הצענזאר הנפקד מהקיר"ה, דברי חז"ל.

(ג). חמ"ת הכתבים הכופרים המלעיגים בכל קודש ומלעיבים במלאכי ד'
 הלא היא כתובה בתיה"ק ונאמרה ונשנית במקומות רבות. וכש"כ המסיתים
 ומדיחים בספריהם הטמאים שניהנם כלה וחם אינם כלים, אבל אין אנו באים
 לרונן הזדים החוטאים בנפשותם, רק על היוצא מטמא טמא, על ספרי מינים
 המטמאים במגע ובמשא, וכל הנוגע בהם לא יגה ויורידם חיים שאולת ר"ל
 ע"כ הגני קורא לכם אחינו בשרינו בני ישראל זרע אברהם יצחק ויעקב שבא
 באש ובמים בעד חוה"ק, חדלו לכם מקרוא בספריהם המלאים דברי סיגות
 וכפירה ואל יטעה אתכם יצריכם שנחנך לכם לדעת חדשות או עניני מסחר

כי היא מעצת היצח"ר והבאים עליכם במחתרת, ואם אבותינו הקדושים פשטו צוארם נשחטו ונחרגו ומאסו בחייהם בער קדוש שמו ית' קו"ח ב"ב של קו"ח שעלינו לותר על חרות שבאפשרות רחוק נצטח ע"י הקריאה בהם הרי זה ספק ושריפת נשמה לחקורא בהם הוא ודאי ואין ספק מוציא מידי ודאי, לבי לבי לחללי ישראל שנפלו שדוד בחרבם הקשת אשר כחץ שחוש לשונם האומרים ושתנו אתנו מי אדון לנו, בטוח אני בעם קדוש כי ישו אוזן קשבת לדברינו ולהכיר הבור אשר כרו להם, ואלו אשר בשגנה נפלו במכמרותיהם ישובון אל ר' אלקי ישראל ותוה"ק בכל לבבם ונפשם וממעון קדשו ישפות שלום לעמו ישראל מעו"ע: מוצש"ק בראשית כ"ה תשרי תרס"ג

נאום הקטן ארי' ליב ספק"ק גור. (אדמו"ר מגור)

ד) ודאי איסור גמור לכל המחברים ספרי טמאים הללו והם מחטיאי את הרבים ואשם לא תכבה וכל איש ישראל יהי' זהיר לכל יראה ולכל ימצא שום רמז מספרי טמאים הללו וכיוצא:

הקטן יחיאל בהרב מו"ה שרגא פייביץ ז"ל (אדמו"ר מאלכסנדר)

ה) שלשה אלה פרי ההשכלה החפשיות והספרות החדשה שנתהוו הפרת דתוה"ק, והפרת ישרת המדות יסוד האדם הישר. והפרת מוסר אבות וכבוד הורים. עד קרוב לסאה שנים שעברו הי' ישראל כולו קודש גוי אחד וטהור שלם באמונתו. שלם בתורתו. שלם ביראתו. ובכל שמירת דתוה"ק וכל יקרת המדות חי' כולו טהור שלם וטוב. כל כן גודל על דרכי התורה והיראה ויקרת המדות וישרת ההנהגה. וכה גדל בישרה והוררך בדרך החיים ודרך הטוב לתורה ויראה יסוד חיינו. וכה נתגדל עד כי הי' לברכה. וכה נתכונן כל העם כלי ישראל אשר כך יתפאר. אולם בדורות האחרונים שקמו הסופרים החדשים ופרצו חק ונפרעו מוסר. והרכו דברי ראש ולענה בדבר כפירה בכל מוסדות התורה. מהם שדבריהם בכוח בגלוי. ומהם שדבריהם בכוח במצפונות מליצותיהם העקומות ומהם שדבריהם בגלוי ובצפון יחד דספורי מעשיות המכוערות. הוחרב בית ישראל וגלה כבוד ממנו. כי הקימו בנים ותלמידים לא אמן במ לא לאמונה נברו ולא למשמעת דתוה"ק גידלו. הפרו דתוה"ק ומוסר לא ידעו. הלא זאת חקוקה בבית ישראל. עד המדיניות. ועד העם כולו. מדינות הרבות חוץ ממדינותנו והעם שבהם ששם ישראל שוכה מהם. גם קלות גם חמורות לא ישמרו ולא ידעו. וכל מוסדי תורתנו עוזב ושוכה שמה זולת יחידים השרידים שנשארו לברכה. ובראותנו כי גם במדינתנו שרידת עם ישראל ותפארתו. רבו הפרצות בחומת דתוה"ק ודברי כפירה נרפסים ביד רמה. וחררי לבב תינוקות צירים מתמלאים מהם בעוד שלא ידעו ממה להזהר וממה לחדול ועד שלא באו לכלל דעה שלמה כבר נשתרשה בהם רעת דבריהם ונכנסו בהם מרס ידעו לגרשם ועדי יוגדל הנער כבר הושמן לבבו והוכברו אזניו מהבין טוב של שמירת דתוה"ק ולא ידע עוד לבחור בתום ונמצא הרעה מתרבה מדור לדור. כי לא

לאמונה

לאמונה יגברו ולא לתורה ויראה יגדלו. ע"ב אמרנו להודיע זאת גלוי למ ידעו העם להזהר מהם שרביב הללים הפילו. ולא השאירו פליט בישראל מ באי שעריהם. ואל יאמר האדם לנפשו. כי יודע ומכיר הוא את עצמו ומ שלא תדבק בהם. ומשמרת בניו בידו הוא אף בהגותם בדברים הרעים סכחיל הדבר על חופש הלב של קרא בדברי כפירה. ומדוע לא יחרד לו ומדוע לא יחי' הדברים מזוירים ושנאים לו בכל דעותיו והרגשותיו אחרי ש נגר דחיק שנפש הברת תקוץ בהם ותשקצם. ומלבד תולדות הרע שמו תוצאות. הלא תתעבם ותרחיקם מפאת עצם צחנתם ורעת הדברים. ואם לבכו פונה לקראתם הלא רחוק הוא ממכתם שלא תדבק בו הרעה. וע להתאמץ בכל עוז לבני לקרותם למען לא תפשה המספחת לחחרב את בו גם גדולים ההונים כהם השע עיניהם מראות טוב ודעתם משתבשת וחולק ומרעה אל רעה ידרכו. ומה גם צעירים וקטנים. והיעמוד אדם במקום באש והריח הרע לא תכנס בו. הלא על כל אב להורות בנו תורה ולכונונו ביה ולהנכו בדרך החיים לעשות הטוב ולסור מרע ולהשירו בישרת המדות ונ יזכה לנפשו ולדורותיו. אבל כי יתן לבנו טכשול ומוקש רע שבוזה יט מח החיים הלא מלבד נזק דורותיו שרבה היא אכדן עולמים. עוד בין מתמיאי הרב הוא נמנה שהחמיא את בניו ובני ואוי לאנתה כושה ואוי לאנתו כלם השמרו ישרים שמרו את בניכם מדרכים הנלוזים האלה שכל באיהם לא ישון ובוזה יכוננו כי רעה לא תהא במעגלותם והיו לברכה בישראל:

נאום חיים הלוי סאלאווייצ'יה.

ו) לפי יתגה אמות לרעיונות יצאו חוצה על דבר השערורה אשר נהיתה בו ככרם ישראל ע"י השועלים המחבלים כרמים כרם ישראל להפיץ על נ תכל ספרי מינים וכפירה בתורה"ק, "ולחלל כל קודש הן בלשון עברית" והן בלז ושארנאן ולמעת בצעירי צאן קרשים עולי ימים ומורת זר לשרש בקרבם שון פורה ראש ולענה. ולשונם לשון רמי" להליט ספריהם בשמות של קדושה נ "תולדות חבמי ישראל" ודומיהם ובאי בם המים המאריים האלה למו להכחידם מארץ החיים אנא אחבי חזקו ואמצו ומכל משמר תנצרו לבו לכל יבוא רעל חמר הזה נסורו ממאים תקראו למו ותראו בכל עוז להרחיק ו בניכם ובנותיכם מלהביטו כמו ותראו את גדיותיכם על משכנות הרועים למ תלכו לבטח דרככם:

הק' אברהם חופק' סאכאמישאב.

ו) חתימת ידי דלטמה תעיד עלי שהנני מן המסייעים בכל רצוני וחפצי לעו מצוה בדבר הענין היקר הנ"ל במכתבי הגדולים, ולהיות מן הנמלא לעושי מצוה להועיל מן הפרצה שנפרץ ר"ל בין החסרי דעת והבורא ב"ה ובי יעזור ליטע בלב אחינו בני ישראל אהבת התורה ויראת שמים וישמעו לדם הגדולים הצדיקים יחזקאל הכהן כהח"ק וצ"ל: (ארמ"ר מראדאמסק).

ז) הן בימים האלה ראינו כי מצב היהדות ירד פלאים ותסבה העקרית היא יען כי ההולכים בשרירות לבם במלחות וכאות נפשם לא די לפניהם את אשר נשו ויעברו על מצות התורה בסתר רק עוד יצר מחשבות לבם רע כל חיוס לעשות מעשיהם בפרהסיא להראות כי עושים ביד רמה וגם בזאת לא ימלא ספקם עד כי יצדם הרע בפחדו אולי יתישבו האנשים האלו וינחמו על מעשיהם וישיבו מדרכיהם הרעים מצא להם עון גדול אשר בו ידמה כי בעברם על זה יהי' בטוח עמהם שהם משלו ולא ישובו לד' ית' ולתורתו והיא כי היצר הרע בוער בקרבם להחטיא את הרבים (וידוע שאין מספיקין בידו לעשות תשובה) בהפיצם "ספרי מינים בלשון הקודש" ללכוד בהם ברשת המינות את נערי בני ישראל ועוד זאת מעט היא לפניהם מפיצים ג"כ ספרי מינים בלשון זשארנאן ללכוד בהם גם את נערות בנות ישראל והספרים חאלה חרשים מקרוב באו ולבקרים יפריחו "ידברו עתק על תוה"ק והכתובה והמסורה וסביאים לכפירה ועזיבת הדת ר"ל" ולפחות לדעות נפסדות אשר לא ישמעו לקול הורים ומורים ולמעול בחוקי הממשלה יר"ה וכמעט אין עיר שאין בה סאנשים הנ"ל ר"ל המפיצים את הספרים החצונים בלשון הקודש ובלשון זשארנאן והמזין עם אשר לא ידעו רע מרם התחברותם לאנשים האלה ומרם יקראו בספרים אשר ספיצים אך אחר אשר התחברו להם וקראו בספריהם כמלה אחת רבים חללים הפילו ורבה המכשלה. נערים פני זקנים ילבינו כן מגולל אב. בת קמה באמה כלה בחמותה והבן איננו מביש מאביו ועד מתי תהי' זאת לפוקה. לכן באנו כעת להודיע בשערי רבים אשר יבואו לעזרת עם ד' להזהיר כל אחד לבניו וכן המלמדים לתלמידים אשר ירחיקו עצמם מזה כסאמר חז"ל חרחק מעלי' דרכך זו מינות ויחיסו על כבוד קונם ויהיו נאמנים להמלך יר"ה וישניה כל אחד על גדול בניו ותחלכות ביתו לגדלם ולנהלם בדרכי אבותינו הקדושים וכוה ישינו ארחות חיים ויזכו לחיי עולם חבא ותבא עליהם ברכת טוב. אור ליום ו' עש"ק ויהי תרס"ד לפ"ק.

מדרכי יוסף ליינער מראדזין

בחרב הנאון הקדוש זצלה"ה: (אדמו"ר)

ט) אזהרה ומורעה רבה לאוריתא אחינו בני ישראל עם ד' אלה אשר בחר בנו מכל העמים. ונתן לנו תורת אמת. וקבלנו עלינו ועל זרעינו לנצח נצחים. ומאז ועד היום הזה מסרו נפשם עלי' ושפכו דמם כמים. באנו באש ובמים באהבה רבה כתענוגים. לכן מי לד' יחגור כנכור חלציו יעיר קנאה קנאת ה' צבאות. על דעת פריצים "כותבי כתבי פלסתר" וחוברי חבר בדברי נבלה לשום שקץ שומם. לנאין אמרת קדוש ישראל. ומגלים פנים בתורה שלא כהלכה. ונותנים טעם לפגם באגדות של דופי. ומחריבים את העולם בלשון שנכרא העולם". אשר אמרו ללשוננו ננכיר שפתנו. מי אדון לנו בשמים ממעל ועל הארץ מתחת. וגם הבורקים אשר שפת קרשינו זר למו

ערלי לב וערלי כשר. בכרית המעורר ובכרית הלשון. גם הם לשונם תהליך בארץ בשפת ושארגאן להסית ולהדיח הצעורי ימים בדרעות כוזבות לחבל בדם ד' צבאות, כשועלים מחבלים כרמים, וכרמינו סמדר, נערים קטנים המנוערים מכל חכמה וסדר, והמון עם בעלי מלאכות. ההולכים לתומם, וכשה למכת יובלין, יפלו בחרסם וילכדו במצודתם ועל כולם נשים שרעתם קלות להתפתות, ויתר האמונה הקדושה קל ורפה בלבבם, בהם ישילו ארס מינות לילך בשרירות לבם אחרי הערב, ולתועלת המועיל לא יביטו, ויתנו כתף סודרת לקול הורים ומורים, ומשתדלים "כמעשי נחש חקדמוני", להלעיטם מעין הדעת, ואך רק רע כל היום. כי להיטיב לא ידעו, ולהשקותם יין רעל, ספרי הסכלה שלהם, וגם מים חורונים מבאר שחת ועמק עכור, וזווי ראנשי עברי לי' ספסרי כי בעו"ה ישנם מוכרי ספרים רבים בכל מקומות שפשתחה הננע צרעת הזאת, מאספים אותם לבית מסחרם, ויעשו למגרנות, ויעמדום בין ספרי קודש לחלקם כיעקב, ועוד נמצאים מחזורים על פתחי הישנים בתרדמת האולת, ועוקצים אותם כעקיצת עקרב, ונוכל לומר כי היא. **עצת שמד"ר** ר"ל, שוטו שמים על זאת, כי קצר המצע בהשתרע, להיות מדפיסים ומוכרים ספרי יראים לזכות את הרבים, וחוטאים ומחטיאים את המון בית ישראל בספרי מינים האלה, וביותר אליכם אישים אקרא וכשופר נרים קול שרי התורה יושבי על מדין אבירי לב הצדק ואנשי מעשי, ראו מה עלתה לנו כי אם החרש תחרישו בעת הזאת, מה תעשו ליום פקודה. הלא זה העומד אחר כותלנו ומציץ מן החרכים, ומי שישבירו למחות יתן וכו', לכן עם ה' חזקו ונתחזקו בעד עמינו ובעד תורת אלקינו לבל יאבר שארית ישראל מאמינים בני מאמינים בד' ובתורתו, מחכי קץ ישיעתי, וחוסים באמונה בצל מלכי חסד וסדרים למשמעתם בפקודת הממליך מלכים ולהתפלל בשלומם :

שיכון לבבכם לדברינו אלה להשתרל בכל היכולת לבער את הרעה הזאת מקרבנו, כי איש בבנו ובאחיו, לגלות קלונם ברבים, ומצוה על כל שלא למחול ושלא לבסות על עושי תועבות האלה, הן המחכרים והן המדפיסים והן הסיחרים בסם המות הזה, כרין מסית ומדיח, ולבער את כל חבורי העצבים ולרונם באש ואפרם אסור כהנאה שקין תשקצנו וכו' כל יראה וכל ימצא באחלי יעקב ובמשכנות ישראל, ואם חכמינו ז"ל אסרו להשחות ספר שאינו טונה, כש"כ ספרי מינים כאלה, ואפילו ספר תורה שכתבה מין אז"ל קודר אזכרותיהן וישרפום באש כש"כ המכתבי עתים הבלולים בדברי מינות והכיכלאך שמחבריהם מינים מסנים שונים זה כיפר בעיקר זה מיעין על דברי חכמים, וחמכהור שבהם לכל הפחות פוסח על שתי הסעיפים לכן כל איש יזהר מלהכניס שום ספר בלחי מפורסם בקדושת. או בהסכמה מגדולי הרור המפורסמים בישראל וחזין מאלו סורו טמא קראו לטו וגם הכורכים אותם המה עוברים על לפני עור וראוי לכל ירא שמים לבלתי יקנה שום ספר מזה האיש אשר נמצא בבית מסחרו גם הס"ה יסח"ש, ולחשומעים יונעם ותבא עליהם ברכת ט"כ מא' עליון קונה

קונה שמים וארץ ויקוים בהם מקרא כתוב ואתם הדבקים בד' חיים כולכם
היום אמן :

יצחק זעריג חופ"ק סאקאלאון והגליל : (אדמו"ר)

לקול השמועה הרעה תצלנה אזנינו !

ו לאשר יצאו מבתי הדפוס ספרים גרפסים, מלאים חרופים וגרופים ונאצות
ומלעיבים במלאכי אלקים ומתלוצצים על כל יסודי ופנות תורתנו
הקדושה והספרים האדורים האלה לעדת עם קודש אשר לא ידעו כי בחשכה
יתהלכו ר"ל, ורבות רעות גרמו באשר שמענו ונדעם אוי לאזנים שכך שומעות,
ולמען כבוד התורה ולכל החטיא ולצטא את חסון עמי הארץ מעמנו בני ישראל,
מצאנו עצמנו מחויבים בדבר לחודיע בשער בת רבים גדול הרעה הזאת לחזהיר
באזהרה גדולה אשר כל איש ואיש אשר אמונתו הקדושה תקועה בלבבו, יחוס
על נפשו ונפשות ביתו להסיר המכשלה הרעה הזאת ולבער הרעה הזאת מקרב
ביתו ולדרוש ולחקור אם לא נמצא בקרב ביתו הלילה מהספרים הטמאים הן
אצל ב"ב הן אצל משרתיו, ואם המצא ימצא ישרפום כמו אש ויזחירם לכל
יוסיפו עוד לחטוא להניח ע"ז בתוך ביתם וכ"כ מי שיש לאל ידו למחות אצל
אחרים, הן רב אב"ד והן אדם חשוב אשר דבריו נשמעים מחויב לחזהיר את
בני עירו ולהוכיחם על פניהם. ולמחות בכל יכולתו לבל יראה ולבל ימצא
אצל שום אחד מאחב"י מספרי המינות האלה ולכל יתראלו בזה לכלתי התפס
ר"ל בעון מי שיש בידו וכו', וכ"כ מחויבים חרבנים והמשגיחים אשר בכל עיר
ועיר לפקח היטיב על מוכרי הספרים לכלתי ומצאו תחת ידיהם הספרים
התועבים האלה ואם המצא תמצא "כידו" מחויב כל איש אשר סיפק בידו לדרפו
בכל מיני רדיפות, אך באזהרה גדולה שלא יהי' הלילה נגר חוקי הממשלה
יר"ה ולצות על בני העיר שימנעו מלקנות ממנו שום ספר עד אשר ישוב
מדרכו ויבער הרעה הזאת מקרב בית-מסחרו, וכל הזרין להציל נפשות ישראל
מחרשת הזאת אשר ממנו להם הר"ז משובח ושכרו יגדל מאד, ורב תקותנו
שכל איש אשר ישמע לקול הכרוז הזה כרוב עוז ועמוד כפרץ לחשוב רבים
מעון, ובזכות זה יתברכו בכנים ובני בנים עוסקים בתורת ד' ובמצותיו לשמח
וחיי אריכא ומזוני רויחא אמן סלה :

גם על המדפיסים יזחירו אשר חלילה להם מהיום והלאה לחטוא את חרבים
בהדפסת ספרים כאלה ואת הספרים אשר תחת ידיהם לא ימכרו עוד
לשום איש ובזח אשרי חלקם, דברי הנקלה עבד לעבדי ית' ויתעלה :

דק' יחיאל מאיר ליפשיין (אדמו"ר מגאסטאנין)

נאום ישראל יהושע חוב"ק קוטנא

ונאום חיים אליעזר וואקס אב"ד דק"ק פיעטרקוב.

הק' ארימלך בן הה"ח זצ"ל לח"ה (אדמו"ר מגראדזיסט) :

יא) שמהתי בראותי כי יצאו רבנים גאונים רבים וכן מפורסמים ומיודעים לשם לעמוד בפנין ולגדור גדר בפני המתפרצים לדבר תועה ועתק בגאון ובזו על דברי חז"ל קדושי עליון לכל יוסיפו עוד להרפים וכל העם יכלו מלקנות עוד מהנרפסים שהם אשפתות לחצי רעל "מאדם נחש האפקורסיות" אשר יקלעו אף לבות הנשים והטף שדעתן קלות. להשחית האמונה בדברי חז"ל ובסנהדרין ישראל הקדושים. אולם לא אאמין שיפיקו זמנם לכבשם תחת עול פקודתם לעצור ברוח המחברים וברוח העם הנהירים וגמשיכים אחריהם. ואם כי מצוה תוכחה היא כשגם לפי השערתו לא יקשיבו העם לקולו. וכל רב בעירו החיוני עליו להוכיח לעמו בדבר הנראה בעיניו שלא כן יעשו. ובאמונה בכל עת עמד במקהלות לדרוש ברבים אני מזכיר להקדיש דברי חז"ל ולהראות שחכמים ד"ר מר"ת. ורואה אני להשריש אמונה זו בלכב השומעים ולחזקה במסמרים בו תמוט למען להלוך נגד רוח ההמוני הקוראים בספרי חזמן המליעבים בדברי חז"ל. לכן בכל עיר הרב יטיף מלתו ויביע אמרו לפני העם ליישר צעדו דרכם לכל יתעו לכת חשוכים. אולם לא אדע איזה תועלת נמצא בתוכחה איזה רב לאנשי עיר אחרת ומטעם זה הורם עול החיוב מעל וחובת הרב מהגיד דברי מוסר לאנשי עיר זולת עירו אחרי שמוכן ע"פ ק"ו שאם בקול רבם לא ישמעו ואיך ישמעו לקול זה שלא קבלו עליהם תורתו. וכזה נסתמך פי השמן כמטענות לפנייהם מי גלוי. אחרי שבחון ובדוק שאינם סמים אן לדברי מוסר הרב שבעירם ומה ייטיבו עוד דברי איזה רב חוצה. ע"כ אל יתפלא כה"ר על מיעוט חשקי בתחלה לבוא בזה ג"כ בכתובים באמרי שטנו להיות טחשה מהאפק באשר שכשם שמצוה לאמר דבר הנשמע וכו'. אולם אחרי בקשת כה"ר באשר יחשוב שתהי' תועלת ברבני החותמים, במלתי רצוני מפני רצוני והנני ג"כ להעיר ברבר הנודע לכל ישרי לב כי מצוה רבה למנוע את המרדפים דברי נאצות וגדופים לדברי חז"ל ולחקונים מלקנות ומלקראות יעזרם ה' ויעמוד לימין צדקם שיוציאי הרבנים הגאונים הצדיקים לאור מחשבתם המהורה ויהי נועם ד' עליהם ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו כחפצם וכחפץ יידיהם מוקירם ומכבדים כערכם הרם ונשא.

ארי' ליב חופק"ק בילסה.

בא"ש ראינו גאוני זמננו הסכימו לגדור גדר בעד אחכ"י לכל יפלו ברשע אשר פרשו הצודדי נפשות נקיות בחבורים המלאים ליצנות ועגבות לכל יכניסו החבורים הללו אל בתיהם. גם אנחנו הח"ט מסכימים לזה ובאנו על החתום:

שמואל זאנוויל טו"צ דפה ק"ק ווארשא.

יצחק ברי"א הכהן פייגענבוים טו"צ דפה הנ"ל.

יצחק בהרב משה אהרן ז"ל טו"צ דפה הנ"ל.

ליפמאן יום טוב טו"צ דפה הנ"ל.

ישראל מרדכי טו"צ דפה הנ"ל.

פתחי' במוהר"י הארענבלאם מו"צ דפח הנ"ל.

גם אנכי באעה"ח להזהיר על כל הנ"ל נאום ישראל מזהצק

המתנודר כעת בפילאב. (אדמו"ר)

גם אנכי באעה"ח להזהיר על כל הנ"ל אך שיהי' בהסכם הממשלה יר"ה.

מרדכי בן אאמ"ד הרב הק' ממריסם וצוקלה"ה. (אדמו"ר)

גם אני הז"מ מבקש מאחב"י לציות ולקיום דברי הנאונים הצדיקים הקדושים ולהשומע ינעם ותבא עליו ברכת טוב דברי הבאה"ח פה סקערנעוויץ.

שמעון כהה"ק וצלה"ה זי"ע מווארקה. (אדמו"ר)

למען גודל הענין היקר לגדור ולעמוד בפרץ בפרצות שונות אשר ר"ל הולכות ורבות יום יום בכן הנני נ"כ מסכים ומבקש מאת אחב"י להתחוק ולהתאמץ ולהשתדל שיקים כפי אשר יוצאו הנאונים הקדושים שליט"א.

הק' מנחם כהרב הקדוש וצלה"ה זי"ע מאמשענאוו. (אדמו"ר)

יב) בני ישראל זרע קודש אברהם יצחק ויעקב בני אל חי. בנים אשר עדן לא נכבה נקודת היהדות מקרב לכבכם ודברי תורתנו הקדושה חביב עליכם, שימו מקום לדברינו אלה אשר אנו נותנים לפניכם היום ברכה אשר חשמו לקול הורים וזמרים אשר מוכתם לגוף ונפש מבקשים אנו לא בדברים חדשים באים רק בדברים אשר כתוב בתורה ושנוי במשנה ומשולש בגמרא כתוב בתורה ולא תתורו אחרי לבבכם וכו' ופי' התנוך ז"ל ענין לאו זה שלא ניהד מחשבותינו לחשוב כדיעות שהם הפך הרע שחתורה כנוי' עלי' עכ"ל ז"ל. אנו רואים אשר התורה הקדושה אמרה לנו לחשוב בדברים חצונים וכל שכן לקראות ולהנות בספרים חצונים אשר כל דבריהם הפך תורתנו הקדושה. שנוי במשנה הקודא בספרים החצונים וכו' ומפרש הרמב"ם ז"ל שהם דברי טועים ר"ל מתעה את האדם מדרך הישרה וכלל כלל שם מי שמפקיר ומבזה את התורה או ללומדי' וכו'. ומשולש בגמרא אמרו עלי' על אחר שבשעה שהי' עומד מביהמ"ד הרבה ספרי מינות נושרין מחיקו ע"כ. ואף שהי' צדיק גמור והי' מארכע שנקנסו לפרדס מ"ט גרמי לו לירד ממעלתו ומעתה מה יעשו אזובי קיר. ובפנים יפות על התורה ויקרא י"ט ז"ל בת"כ ר' יהודה אומר אל תפנו לראותם. נראה פירושו שאל יאמר האדם כיון שהוא יודע שאין בהם ממש ירצה לראותם לכזות אותם על זה הזהירה התורה להרחק מפתח בית ע"ז וכן לקראות בספרי מינות אע"פ שיודע שהם חבל אעפ"כ מוזק טאד עכ"ל בקצור. ועתה מי הוא האיש הישראלי אשר לא ירא ולא יחרד מאזהרת תוה"ק וחכמינו ז"ל להרחיק את ספרי הטמאים ספרי חצונים מביתו ולא ינעו בהם כלל אפילו שלא יקרא בהם כלל הוהיר לנו התורה ולא תביא תועבה אל ביתך לכן באנו כעת להופיע בשערי רבים אשר יבואו נא לעזרת השם בגבורים. חזקו ואמצו

ברוך

בדרך תורתנו הקדושה כל אחד ואחד ישנית על בניו ובנותיו בהשגחה יתירה וכן המלמדים לתלמידיהם אשר ירחיקו עצמם מזה כמטחוי קשת, ויותר של ידבק להם מדברים הזרים אשר ישחיתו את גופם ונפשם ויחיסו על כבוד קינם ויזכרון הדברים צריך כל איש להכניס המזכרת אמונה הזאת בביתו ולזכות את ב"ב למען ידעו את הדרך אשר ילכו בה ואת המעשה אשר יעשו וכו' ישיגו ארחות חיים ויזכו לחיי עולם הבא ותבא עליהם ברכת טוב:

שמעון דוב בהר"א ז"ל אב"ד דק"ק שעדליין.

מדרג הישלישי

בעזה"י

מהרבנים הגאונים הגדולים חכמי עה"ק ירושלם טובב"א.
מחאה גלוי' מהרבנים הגאונים וחכמי עה"ק נגר פורצי נדר אשר נדרו וגבלו הראשונים במלאכים רבני קשישאי נאוני קדמאי מתקיפי ארעא דישראל, ואסרו איסור חמור וכולל על כל בתי הספר שכאה"ק כאשר נעשה בראשונה שנת תרמ"ז ע"י הגאונים הצדיקים מו"ה ישעי' ברדקי חתן הגאון הצדיק מו"ה ישראל זצ"ל תלמידי הנר"א מוויילנא זצ"ל והגאון החסיד מו"ה יוסף זונדיל מסלאנט רבו של הגאון החסיד אור ישראל סלאנטער זצ"ל והגאון הצדיק המפורסם מו"ה נחום בהרמ"א משאדיק זצ"ל. ועוד כו"כ גאונים וקדושים זצ"ל ושוב נתחזק האיסור בשנת תרכ"ב ונשתלש בשנת תרכ"ה מן הגאונים גדולי ישראל המפורסמים וכראשם הגאון הגדול מרנא ורבנא מו"ה משה יהודה ליב אב"ד דקוטנא בעט"ח ספר זית רענן ותפארת ירושלם מרא דארעא דישראל בזמנו זצ"ל וברביעית בשנת תרל"ב, ע"י הגאון הגדול מו"ה ר"ט אויערבאך מקאלש זצ"ל, ובחמישית תרל"ה מכו"כ רבנים וכראשם הגאון החסיד מרנא ורבנא מו"ה משה יהושע יהודה ליב אב"ד דק"ק בריסק זצ"ל, (כמבואר בס' מעשה אבות).

ואלה דברי הב"ד הגדול שבירושלם ת"ו

(א) זה איזהו שנים באתי בכתובים — ומסרתי ליד הרה"ג הצדיק המנוח מו"ה יעקב ליב לעווי זצ"ל, אשר האיסור על הקמת בתי ספר (הנק' שקאלעס) באה"ק — לכל פרטיו ודקדוקיו של האיסור (כאשר בא כדפוס כמה פעמים). הוא בתכפו ועוזו, ולא הוכלש אפי' כחוט השערה, ואין ככה שום אדם להתירו. כי יסדוהו נאוני קדמאי, צדיקי יסודי עולם, מצוקי ארץ נבג"מ, וגם הוא סייג להורה שאי אפשר להתירו — גם אם יתקבצו כל חכמי ישראל אינם רשאים ואינם יכולים להזיזו אפי' זיז כ"ש — ויען כי שמעתי עתה — אשר ימצאון דוכרי שקר, האומרים כי התירו פרושים את הדבר ח"ו. לכן באתי עתה בדברי שנית לאסור

לאמור כי דברי המלעזים הוא ושקר. באתי עה"ה היום יום ו' עש"ק ו' אדר
תרנ"א לפ"ק פה עיה"ק ירושלם תובכ"א:

נאם משה יהושע יהודא ליב בהגאון מ"ו בנימין זללה"ה.

(מקום החותם)

(ב) הנה כבר נודע מתוקם האימור שנעשה פעיה"ק ירושלם תובכ"א
מהרכנים הגאונים וצדיקים שהיו ברור שלפנינו. וגם אחר כך
מהגאונים וצ"ל הבאים אחריהם וכמו שכבר נדפסו דברים, פעיה"ק וכידוע.
לאמור אימור חמור וכולל על אחינו כוללות האשכנזים שבאה"ק ח"ו לכל
יתנו את בניהם ללמוד בבתי הלימודיות (שנק' שקאלעס) ושלא לסייע בידי
העוברים על אימור זה ועתה באתי להודיע ולהזהיר לאחב"י יראי ה' וחושבי
שמו שהאימור הנ"ל הוא גם עתה בתחפו בכל חומר האימור
ואין שום ב"ד יכולין לבטלו והלילה לא יזיר שום איש לפרוץ
גדר התורה ולעבור על האימור הנ"ל וגם שלא לסייע בידי העוברים ע"ז ח"ו.
ובטוחים אנחנו בהשי"ת ששארית ישראל לא יעשו עולה ומכשול אימור ח"ו
ולשומעים יונעם ותעב"מ. בזכות זה נזכה לקרב קץ גאלתנו ולראות בנחמ"ת
ציו"ן לפ"ק ו' עש"ק ו' אדר:

נאם שניאור זלמן אברק"ק לובלין ובעת פעיה"ק ירושלם תובכ"א

(מקום החותם)

(ג) גם אני הנני בא על החתום ועל הנלוו שחאימור הנעשה זה ארבעים
שנה מהרכנים הגאונים הצדיקים וצ"ל שהיו אז בפעה"ק תובכ"א.
בהסכם כולם, (וגם אני הח"ט הייתי אז עמהם וצ"ל). לאמור האימור על
אחינו כוללית האשכנזים ח"ו לכל ילמדו בבתי ספר (הנק' שקאלעס) — וכן
חזרו וגשנו כ"פ בהסכם הרכנים הגאונים הצדיקים וצ"ל שכאו אח"כ לשכון
כבוד בפעה"ק ירושת"ו — האימור הזה הוא בתחפו וגבורתו עד
היום ואין שום ב"ד יכול לבטלו וזבאם נמצאו ח"ו איזה אינשי דלא
סעלי העוברים ע"ז ואין בידנו למחות, אנחנו את נפשותינו הצלנו. ומי
ששומע לדברינו יחולו רב ברכות על ראשו. — כעתירת החותם בברכה יום
ו' עש"ק ו' אדר תרנ"ו פעיה"ק ירושלם ח"ו.

נאם שמואל סלאנט (מקום החותם)

(מקום החותם בד"צ)

בעזה"י יום חמשה עשר בשבט תרס"ז פעיה"ק ירושלם תובכ"א.

(ד) שלמא רבא ונפישא מאורא דביא וקדישא יעלה ויבא ויגיע
לקדם אחינו בית ישראל החוגים בתורת יקותיאל, דורשי ה' זרע
אברהם

אברהם אהבנו תושבי עיר. כירות" יע"א יהי כן ה' עמכם, ויהי
נועם ה' עליכם כאשר קיוותה נפשיכם נס"א.

אחינו יקירינו! צעקתכם הבאה אלינו שמענו, ע"ד אנשי בלי שם ברוח
הדש בקרוב בא, באו להפיח רוח זרה, גם בתוך טחניכם חק' להפריע העם
מתורתם ועבודתם בקודש, ולהטותם מדרך הישנה הסלולה
לפנינו זה אלפי שנה, והעמידו בית ספר חדש (כפנים חדשות), בשם גן
ילדים לתת ע"י ילדים וילדות קטנות, ושמים על פניו סמכה לעשותו לרוח
הלאומית, אבל ידוע לכל יראי ה' וחושבי שמו, כי בן דרכם כסל למו של
המורים החדשים הללו, כמתלהלה יורו ויקים נגד אמונתנו ותורתנו
המזה"ט שבכתב ושבע"פ ומנהגי ישראל, שמים אור לחושך וחושך
לאור, ולפעמים אומרים שכונתם לחיזוק "הדת" — למען תפוס את בית ישראל
בלבם, וללכוד כמצורתם גם הישרים בלכותם, ונותנים עיניהם תהלח בורע
קודש "ילדי צאן קדשים" ולהשריש בסי שרש פרה ראש ולענה רח"ל, וכבר
התעוררו על זה תחיפי וצדיקי דארעא קדישא לקדם פני הדעה
ואסרו "איסור חמור ככל תו"ע" כדת של תורה לבל יזיד ח"ו שום בר ישראל
לססור בנו או בתו. בבתי השקאלעס ככל אופן שהוא, הלא כה דבריהם
כאש בוערת, לא בסתר דברו כ"א ברזא קרו בחיל "בכתביהם הנדפסים"
להודיע ולהזהיר בשער בת רבים באזהרה איומה לבל ילכד שום בר ישראל
ברשתם ח"ו, ומלאו ע"י כל חכמי ורבני וגאונים ירושלם ר"ן נוחי עדן
ויבדלו לחיים החיים אתנו הי"ו.

וזה לא כביר אשר חזר וניעור ויקץ כישן פיגול כי באו פריצים והחלו לכונן
"שקאלע" באפן חדש בשם גן ילדים או נהעוררו חכמי ע"ק בפעם
שנית, שניות לדברי סופרים, חזרום ויסדום ועשו חיזוק לדברי הראשונים,
והודיעו כי "הרחקה" כתיב כי" והזהירו על ככת, באזהרה איומה ונוראה
כאשר בא אז בדפוס והא לכם גם העתק מכתב יד מדיש שר הגאון
הצדיק הרב ר' אלי' דור ראבינאוויץ תאומים וצוק"ל אשר עודנה לא בא
בדפוס וז"ל המהור :

והנה בהתפרץ תבערה גרולה רח"ל האוכלת כל סביכי כאין מציל, או אין
לשים לב על אשר כנר הועלה בהתבערה ואז ישים כל איש להציל
עצמו ביתו ורכישו, כן הדבר הזה "אש הכפירה והמינות" בעוק"ר עתה ללהב
יצאה ע"י מדיחים ומסיתים, ובערו ימין ושמאל לכפור בכל תורתנו
חק' ולפשוט סימני טהרה במלפיהם, העמידו כל התורה על "לימוד לשון
עברית ותולדות ישראל" (היסטאריע) ולעשות כל התורה שבכתב כסיפורי
מעשיות ומתורה שבע"פ אין זכר, הן כל הנתפס בהרמס שוב לא ישוב, ואין
לחם תקנה עד יבא בעל הכרם ויכלה את קוציו : ואנחנו בשם ה' נדגול, לכן
נתאמר ל"אגודת קודש" ללחים עם מעשי פריצי הרור מלחמת ד', לא מלחמת
תנופת, כיא מלחמת סגן להתכצר בחומת דת תורה הקדושה אשר גשורה

לנו בנהרי נחלי דם דמי אבותינו ורבותינו הקדושים, וע"כ כל תוח"ק הכתובה והמסורה וכל מנהיגיהם גם אנחנו כמוהם נשמור לילך בדרכיהם, אשר קדוש יאמר לו — ואין לימוד לשון עברי מעיקרי הדת רק הכשר ללימוד תוח"ק כו' — עד כאן לשונו המהיר.

ועתה אתם ברוכי ד' זרע קודש אשר ד' נתן לכם לב לדעת ולהבין אחרית דבר מראשיתו, כי ע"כ רחש לבכם דבר טוב, לעמוד בפרץ לבלי תת, המשיחית" לכא אל בתיכם, אשרי חלקיכם שזכותם להיות למנן ומחסה לחומת תוח"ק, חזקו ואמצו! וכל אשר תמצא יריכם בנחם לעשות עשו, לשקוד, על תקנת רבים ולהודיע ולגלות למו את תוקף ועזו האיפורין הללו, ובאלו אמרו גודרין ומוסיפין וגודרין — ובמזוהים אנו בחסדי ה' כי יגלגל זכות ע"י זכאים וחפץ ה' בידכם יצליח להיות ממצידיקי חרבים כאשר עם לבבכם — וזכות חתורה והמצות תנן ותסני קסטיכו להצליח בכל מעשה ידכם, וסרן הבשמיא יהא כסעדכון בכל עת ועידן, עדי נזכה להיות בנועם ה' בשוב את שכות עמו לציון ברנה, ואז יתפרדו כל פועלי עון ומלאה הארץ דעה את ה' ויטו שכם אחד לעבדו עבודה תמה ונקי' אמן, כעתירת המדברים לכבוד תורתנו ואחינו, מתכים לתשועת ה' וחזותיכם בברכה.

חיים ברלין בהנאון הנצי"ב זצ"ל מוואלאזין
 יצחק בלאזער (מלפנים רב בעי"ם פמ"ב)
 אליקום שלמה במוהר"א ז"ל שפירא (מלפנים ראב"ד בהורדנא)
 שואל חיים הלוי בהח"ג מו"ה אברהם הלוי (הרב מדובראזא)
 ישראל יעקב יעב"ץ בהרב רמ"א ז"ל (הרב דקרעמענשטיק)
 יוסף חיים זאנענפעלד
 זרה ראובן בראווערמאן
 ארי' ליב ראשקעס (הרב משניפישאק)
 דובער אפרת (מלפנים רב חברון)
 אפרים בנימין הוכשטיין
 חיים צבי הירש ברוידא (הרב מזאנר ישן)
 אליעזר יעקב לעווי (הרב מציטוויאן)
 שלמה זלמן בהר"ן ז"ל לעווי
 דוד באמ"ר יוסף זל"ה (הרב דארנאנטינא)
 רפאל אברהם חיים דוב שקאלל

הנה עיניכם הרואות בהודעה הנדפסת הנשלח לידכם את כל תוקף שפר גיורתם של הרבנים הגאונים ארזי הלבנון אדירי התורה. דעת לנכון נקל כי אין כח ב"ד בעולם יפה להזיו מזדבריהם, אפילו זיו כל "שהוא", והדר אמור רבנן בכפילא לחזק דברי הראשונים, ואך לסותר להוסיף עוד על דבריהם לא נצרכה אלא לאפשי' גברי להעיד בעם ה' אלה, לכל יכשלו במזימות זו חשבו להם, המורים החדשים האלו, הלובשים אדרת שער למען כחש", ועתה אתם בית ישראל זרע אמונים, מאמינים בני טאמינים

שימו לבכם לכל הדברים האלה ! חוסן וחמלו נא על נפש עולליכם ומפיהם סורו נא מעל אהלי החדשים האלה. ועשו משמרת, ומשמרת למשמרת, לכל יקרבו אל פתח ביתם וה' ישמור רגלי חסידיו מלכוד, ויעזרנו ע"ד כבוד שמו מעתה ועד עולם אמן.

כעתירת שני בתי דינין דפעה"ק ירושלים תובכ"א המדברים לכבוד ה' ותורתו חותמם בברכה לסדר אלה הדברים אשר תרכד אל בני ישראל שנת התרס"ז.

נאס ליפסאן דוד במוהר"י ז"ל

נאס חיים יעקב שפירא

נאס יוסף יהודה בר"ד הלוי ז"ל

נאס משה נחום וואללנשטיין

נאס אברתם בלא"א מו"ח דוד הכהן ז"ל

נאס ארי' ליב בהרא"ר ז"ל

דברי תרכנים חגאונים האמורים למעלה אינם צריכים חיוק וכבר חודעתי בשער בת רבים כי אין בכה בית דין לבטל חו"ש האיסור מנאנני הדמאי זיע"א. וד' ית"ש יעזרנו להעמיד הדת על תלה כעתירת הבא עה"ה כ' שבט תרס"ז

שמזאל סלאנט (טקום חותמו)

ה) בהתאספנו יחד ראשי וקני עדת ה' בתוככי ירושלם עיר קדשנו ת"ו ע"ד השערוריות והמריבות השוררים כעת בין בתי הספר וכל אחד מצידו פושט טלפי' ומראה כאילו הוא מהור וחבירו טמא וחבירו אומר להיפך שלי מהור ושליך טמא אלו מפה אומרים שפתינו אתנו ואלו מפה מחללים עזרה בצרה היא לנו, והצד השוה שבהם שכולם רחוקים מרות החורה והיהדות כלו כאשר נראה בעליל מפרי תוצאות חנוך כל בתי ספר האלו, שכולם פורקי עול תורה ומפירים כרית המה ובהם מחללי שבתות וכופרים בתורה שכבתב ושבע"פ, אי לזאת חוב קדוש בעצמנו מצאנו להודיע גלוי בשער בת רבים לתרים מבשול מעם ה' שלא ילכו ח"ו במצודתם וכרשתם, כי כולם כאחד הנימנסיות שבפה ירושלם עה"ק ושב"פ עה"ק ח"ו ובתי הספר של אליאנס יק"א עזרה סימנארים של יק"א ושל עזרה ג"ן ילדים וחדר תורה תחבמוני" הן וכיוצא בהן, ובהם מפירי דת ולקחו להם את לשון עברית "לעיקר הדת" כולם באין הפרש והכלל אסורים וטמא יקראו לכו והרוצה להוריש תורה ואמונה לבני' אחרי' יחום על נפשות בניו ובנותיו שלא יקרבו אל פתח ביתם, ואם אמנם אך למותר להוסיף ולחוק איסור הזה אשר כבר נזרו רבותינו הקדמונים זי"ע ונאמנו טאד דברי רבותינו הגאונים הקדושים מבריסק ומלובלין והגרש"ם זצ"ל כי אף אם יתקבצו כל גדולי ישראל כאחד אין בכחם להתירו וזהקל מעלי' אף כמלוא ניטא בכל זאת למגדר מלתא חגנו גם אנחנו להודיע גלוי דברינו כי גם עתה בלב שלום וכנפש חפצה חגנו מקבלים עלינו ועל בנינו אחרינו איסור זה עד ביאת הגואל בכ"א. חבעה"ה

הבעה"ח יום א' לסדר לא יסור שכט מיהודא שנת תרע"ד פעה"ק ירושלם ת"ו.
נאם הק' משה יוסף כסהר'ם ז"ל האפמאן דיין דק"ק פאפא בעמ"ח ס' כמ"ח
נאם נפתלי אמשטרם מקאוונא רב מאלעקסאט
מתלמידיו נאון ישראל סלאנסער זי"ע

נאם יוסף חיים זאנעפעלד
נאם דוד צבי שלמה בידערמאן
נאם יחזקאל וויינבערגער מ"מ דכולל זינבערגען
נאם מאיר אדלער נבאי ומנהל ישיבת חיי עולם
נאם ישעי' חיים גרוסבארג בעמח"ס זכרון ישעי'
נאם יצחק מאלצאן בעמ"ח ס' אזהרת שבת ועוד
נאם דוד בלא"א יוסף זלחה מאזיוועצקי הרב דואבלין וארגאנטינא
נאם יונה ראם מכירו מו"צ פה עיה"ק ת"ו
נאם יוסף אלי' ווינאגראד ר"י דישיבת תורת חיים
נאם דוד ליב שלאסבערג הרב טאראן
נאם יוסף גרשון הורוויץ מו"ץ במאה שערים
נאם יהושע טשערווינסקי נבאי ישיבת מאה שערים
נאם שלום ליב אייזענבאך
נאם אלעזר נתן כהנא שפירא
נאם אלכסנדר סענדר פריינד הרב דק"ק באחס
נאם חיים גרשון ארדענטליך הרב מק"ק מ' טעלענר יע"א
נאם ישראל חיים כהגרש"ז לעווי נכד הנאון הצדיק ר' נחום משאדיק וצוק"ל
נאם יצחק שלמה בלויא
נאם ישראל זאב מינצבערג
נאם חיים ברוך שארלין

גם אנחנו בד"ץ הח"מ אשר ככר הודענו כי אין שום בד"ץ יכול להתיר
האיסור הנעשה סגאוני הקדמונים ראשונים כמלאכים זיע"א ומסכים אנחנו
על כל המבואר טענה מאסיפה חק' החתומים מעלה ובעה"ח יום הנ"ל שנה
הנ"ל בד"ץ דפעה"ק ירושלם ת"ו.

נאם משה נחום וואללענשטיין	נאם ליפמאן דוד במהר"י ז"ל
נאם ארי' ליב בהרדא"ר ז"ל	נאם מאיר איזראעל ד"ץ פה עה"ק
נאם מרדכי ליב רובין	נאם בצלאל ישעי' בערינשטיין
(מקום חותם בד"צ פרושים)	(מקום חותם בד"ץ חסידים)

גלוי וידוע לכל מבין כי האיסור החמור בדבר כל בתי הספר שבארץ
חק' שיצא מרבני קשישאי גאוני קדמאי תקיפי ארעא דישראל ואשר נתחזק
בדור שלפנינו בכל תוקף ועוז ע"י גאוני ישראל ובראשם מר אבא קרוש ישראל
הנה"ח זיע"א אין לו היתר עולמית כשום ענין ואופן ואין שום כ"ד בעולם
אשר יהיו להחזיק אף זי כ"ש ואיסור ההוא בתקפו הוא עומד וא"צ חווק כלל
ופל

וכל הירא לנפשו ונפשות ב"ב יזהר שלא יכבה בנחלתם של חכמים ואל יפרו פרצות כחומת דתו ופורץ גדר וכו' ושומע לנו ישכון במח ושמר כו"ח בצנ העשירי. באו גוים לנחלתך לפ"ק בירושלם עה"ק ת"ו.
יצחק ירוחם כהנאון החסיד ר' משה יהושע יהודא ליב זצ"ל דיסק

ו) נתאספנו יחד לעשות סחאה גלויה כנגד כל התחדשות בעניני חנו תשב"ר וסדר הישיבות מאשר התנהגו מקודם בפני הנאונ הקדושים ג"ע זי"ע ואפי' אנשים שאין בהם חשר שרוצים בחנוך חדש ג" אין בכחם לשנות שום דבר מכלי מועצות ודעת עם כל חכמי התורה שבפעה"ק מכ"ש אנשים שאין בהם נאמנות ונודעים במעשיהם כי אינן הולכים ע"פ התורה ומצותיה ומתערכים בעניני חנוך תשב"ר וסדרי ישיבות והננו מוחים בזה סחאה גלויה שנעמוד על נפשנו ככל תוקף ועוז שלא לו יז כ"ש מאשר הנהיגו אותנו הקדמונים, וכל המשנים וההולכים בעצתו מתנהגים כמסיתים ומחמיאים את הרבים, וכבר הנביא יחזקאל הזהיר להזהיר גם לרשעים, ובוה הצדיקים יצילו את נפשותם, ויצאנו בזה ידי הזהיר הנביא ע"ה. השי"ה ישיב את לב עמו ישראל לשוב בתשובה שלמה לפני ונזכה לישועה קרובה בב"א. כעתירת הבעה"ה פעה"ק ירושלם תוכב"א.
יום א' לסדר וירא י"ד לחדש מרחשון תרע"ט לפ"ק.

נאם יוסף חיים זאנענפעלד. נאם ליפמאן דוד כמחרי"ו ל
נאם משה נחום וואללענשטיין. נאם יצחק כמחרי"א ז"ל פרענקיל.
נאם משה יוסף האפמאן. נאם ירוחם פישל בערינשטיין.

נאם מרדכי ליב רובין.
נאם זרח ראובן בראווערמאן.

נאם יוסף גרשון הורוויץ. מאפס מקום נשמו עוד חתומים

ז) עמ"י עש"ו. מוצאים אנו בנפשנו חוב גדול וקדוש לתת ידינו עם הרה' גודרי גדר מסביב לנכול עולם אשר נכלו ראשונים בכרם תיה' לבל יפריצו פרצות כחומות החנוך הק' המקובל באומתנו יח אלפים בשנים ואשר עמדו עליו אבותינו הק' בנפשותם. וכל דבר חדש פיגול הוא לא ירצה וכיחוד חמורה והחליפין שבדו להם הסתחדשים להחליף תורה שלמה בשיח במלה, ובמקום לסוד תוה"ק וקיום מצוותיו לקחו להם, במאי שפתים של חלשן העברית, להרע ולא להיטיב — לדאכוננו רבים שנו ברעה כוזבת זו, שהחז בגיגוד גמור לעיקרי תורתנו הק', וכל המחזיק והתומך בה, מאיזו כונה שתה' ,ראוי לכתוב עליו זקן טמא". וה' יתן כלבב עמו לעבדו שכם אחד בלבנו שלם ללכת בנתיבות עולם כימי קדם, אשר כבר קרשום שמים, ונזכה לראות בנחמת ציון, ובבנין ירושלם בב"א. בעה"ח ט"ו מרחשון תרע"ט.

יצחק ירוחם כהנאון החסיד מו"ה משה יהושע יהודא ליב זצ"ל דיסקין
יוסף חיים זאנענפעלד. משה נחום וואללענשטיין

מצאנו לנכון להעתיק מס' מעשה אבות דברי הרבנים הגדולים
הצדיקים הקדושים הספרדים וצק"ל אשר צוחו ככרוכיא והסכימו לאסור
באיסור וח"ח על הבתי ספר הלמודיות.

ח) אנה נפשאי הבא על החתום ראיתי כל מה שכתבו וחתמו רבני אשכנז
יצ"ו וגורו בגזירת עירין בכח חרם ובכל אלות הברית שלא יוכר
שום אדם מעדת חכמי האשכנזים יצ"ו להניח בנו או בתו בבית ת"ת החדש
הנקרא בית מחסה לילדים (אשר הביא ויסד הא"ס דאקטער פרענקעל החדש
שכ"ל מו"ן) ובגזירת עירין פתגמא עליהם ועל זרעם אחריהם, וע"ז חתמו כל
רבני אשכנז והבאים אחריהם, ועם כי דבריהם כגחלי אש בוערות וכונתם
רצויה לשמים ועמדו בפרץ למען לא יבואו לראות כבלע את הקדש תורתנו
הקדושה ובפרט בירושלם היכל ה' מקדש וקדשיו, ומי יתן והיה כי גם רבני
הספרדים יעשו כזאת ויסכימו יחד כל הכוללים שבירושלם ואוי יקודש שם
שמים גם ע"י הספרדים, אך מה נעשה כי הם עדיין לא עמדו בנסיונה ודא
עמדו עד הבחינה לראות מה היוצאת הזאת אשר תהנוצץ אח"כ באחרית
הימים, *) ואם שעשו כמה תקונים וסייגים וגדרים כאשר שמעתי והגידו לי
עכ"ז אין דעתי נחזה כי לא יעידו, ואני מסכים בזה עם רבני אשכנזים יצ"ו,
על כן גם אני הבא על החתום מקבל עלי כל אשר גורו וחתמו לעיל רבני
אשכנזים יצ"ו, והקבדה הזאת שקבלתי הוא עלי ועל זרעי וז"ו ע"ם כל
הדורות והלואי ואולי מי יתן והיה שתהיה הסכמתי זאת גם על כמה אנשים
שכמותי הסרים למשמעתי שגם המה יסכימו ויחתמו כזה כי אין לך קידוש
ה' גדול מזה וע"ד אמו"ץ חתמתי שמי פעה"ק ירושלם ת"ו כ"ח סיון ש'
ובחרת בחיים, כ"ד הגונח מליבא ונפשא לכבוד שמים שלא יתחלל
העומד

*) וחכס עדיף מנביא, כהיום אנו רואים עד כמה לודקים הדברים הק'
הנ"ל, כי החנוך של הספרדים ירד פלאים בעוה"ר בצורות וע"ה ע"י שמסרו את
בניהם לבתי ספר הלמודיות (שקאלעס) ללא תורה ויר"ש, גם הת"ת שלהם נהרסו
וגחצו, וגמסרו בידי החפשים רח"ל והחשוצים שבעדת הספרדים כבר רואים
החורבן הגדול של הבתי ספר, ומודים ואומרים כי אם לא נתקן בעוד מועד ת"ת
חרדיות בעד ילדי הספרדים, אז ח"ו יסתכח תורה מהם. צרם זכור לטוב
הרבנים הג' אשכנזים וספרדים אשר יסדו כמה ת"ת חרדיות בעד ילדי הספרדים
ת"ת גורזים בוכרים מערבים ע"פ החנוך המקובל והמפורתי להגדיל תורה ולהאדירה
ד' יסלם כפעלס המוצב.

העומד לשרת בשם ד' במקום זריון והוא זעירא דמן חברייא ושלום:

רפאל ידידי בואלעפיא.

הוא ניהי הרב המקובל החכם המפורסם ולה"ה אשר היה ראשון לציון בבית מדרשו של המקובל אלקי הרב רבי שלום שרעבי צוק"ל המכונה

בית א:

(ט) אלא נפשאי ידעתי גם ידעתי כמה פוגם זה הענין של האיסקורא שהא"ל לימוד לשון המשוקץ והמתועב, לשון פראנסים לילדי בנ"י, כי הוא גורם להוציא מדת הישראלי, ולהכנס טומאה בהיכלא דמלכא עה"ק ירושלם תובב"א, ע"כ אני גודר בעדי ובעד זרעי וזרע זרעי ע"ס כל הדורות שלא להבנין בני באיסקורא, שיש בתוכה ובפרט לימוד לשון הרע הזה הוא לשון פראנסים וקבדתי זה עלי קבדה גמורא וחלוטא בל"ש ובנ"ח וקיים:

הצעיר מורינן יחיאאל בר אדון ס"ט, דיין ודקטן.

גם אנכי החותם מטה קבלתי עלי ועל זרעי שלא יהיו זרעי וז"ו עד ביאה משיח צ' בכלל באיסקולאם שיש בהם רשונות זרים כלל וה' ירחם על עמ' שדא תשתכח תורה מישראל ש' תרמ"ב ראשית חכמה יראת ה':

הצעיר רפאל אליעזר הלוי נ' טובו.

רצ דק"ק מערצים זעה"ק ירושלם ת"ו וזעה"מ"ס פקידת אלעזר הררינן חותם למען כבוד התורה ולקדש שמו יתעלה הקטן שבישראל.

רפאל יצחק ישראאל ס"ט.

מלפנים רצ דק"ק ראדים, וכעת חד מאכזות

בתי דינים דק"ק ספרדים זעה"ק ירושלם ת"ו.

הררינן חותם ליקבה"ו להקים דגל התורה ולקדש שמו ית"ש באהבה וברצון

הצעיר נסים ישראאל שישון ס"ט.

דיין פעה"ק דק"ק ספרדים.

גם אני באתי להקים דגל התורה לשם יחוד קוב"ה;

הצעיר שישון בכר מישה פרסיאדו הי"ו.

זעה"מ שמן שישון

גם אנחנו החתומים מטה כאנו על החתום ומסכימים ככל הנז"ל

רבני ודייני פעה"ק דה"ה ספרדים

אברהם מבורך. ברוך ירושלמי. יצחק בכר רחמים ענתבי.
אליעזר פאפו. יהושע ציון הלוי. שלמה יוסף. אהרן אלנקוה.
חנוך אנג'ל. יהודה יהושע פיזאנטי. נסים עני.
שמואל נסים הי"ו. חיים אבולעפאי.

דבר בעתו מצאנו לנכון להעתיק דברי רבינו הגאון רשכבה"ג ר' יעקב עמדין
וצלה"ה בספרו מגדל עז עליות הלשון וז"ל.

וייט לעיין במ"ש הכוזרי שהיה לאברהם אבינו העברית ללה"ק והארמית ללשון
חול מניין לו זה כי בפירוש אמרו רז"ל להלכה דברים שר חול מותר
לאומרו בלשון הקודש בבית המרחץ ובבית הכסא, א"כ יראה שאין קדושה
עצמית בלשון רק דפי הנושא שידובר בו, מה צורך ללשון חול אחר שהותרה
לה"ק גם בבה"מ ובה"כ דברים של חול :

ויי"ץ אע"פ שהותר לדבר בו במקומות המטונפות דחוייה היא, ולא הותרה
אלא מדוחק היינו לבקש דבר הצריך לאדם שם בעת ההיא, שאי אפשר
מבלעדו, ובמי שאינו מכיר לשון אחר הדברים אמורים, אבל היודע ושומע
לשון אחרת וראי חייב לנהוג בה סלסול שלא להשתמש בלה"ק אפילו בעניני
חול בעלמא ובמקום נקי [כל שאינם דברים הכרחיים שהרי דברים בטלים
אסרו לעולם בכל מקום ובכל לשון] כל שכן במקום מטונף וגם שלא מדוחק
צריך להזהר בו, שלא לזלזל בקדושתו כי הוא נבדל מהקדושה קודש קדשים
הוא לה' בתפלה ובקשה ולהתנאות בו בדברי שיר ושבח לרצון לפניו ית', וכן
בטמא תורה גדרה סגולתו עד רמעה, כי ההבל הקדוש בוקע רקיעים פועל
בעליונים ובתחתונים וכורא עולמות חדשים, כנודע מדברי המקובלים
וחכמי האמת.

והנה אמרו שמדאבי השרת אין נזקקין לתפלת היחיד כשאומרה אפילו
ברשון ארמית הקרובה ללשון הקודש מאד, מכלל שחשובה היא לה"ק
בעיני המקום ומלאכיו עד למאד :

עוד אמרו רז"ל הרר בא"י ואוכל חולין בטהרה ומדבר בלה"ק מובטח לו
שהוא בן עוה"ב הרי עד כרחנו דומר שיש בה קדושה עצמית וראי [אלא
שהכל דפי כונת הלב הטמא ומחשבתו הנקייה שמהרהר על ידיה בדברי קדושה

או יש בכחו לפעול דברים נוראים, ודבריו חביב לפני הקב"ה וישיש ושמחים בו כל צבא מעלה ומתקבצים ובאים לשמוע הרה"ק כב"א שמתקבצים לשמוע ודראות במומוטי חתן וכלה, ודפי יתרון המחשבה הזכה והכונה הישרה במלותיה וההסתכלות ברמויה וסתריה עד פיו תהיה מקנת ההשגה האלהית ביתר שאת ויתר עז, עד שמגיעת ומביאה לידי רוח הקודש בלי ספק].

אם כן כלי של קדושה יתרה כזה פשיטא לא ניתן להשתמש בו בדברים ריקנים של הדיומות, או לעניני שחוק והתול ושמות לחדל קדושתו חלילה חולין הוא לחכמים הישרים הכשרים.

ואף להם לאותן שחברו ספרי עגבות ונבול פה וכאו בה פריצים וחללות אוי דנפשם ודמולם, שעשו ממנה כנור עגבים דאידת אהבים ואין צדין לומר מאותן נבלים שעושים אותה מפין הכות בסתר ע"י כתבי פלסתר חסוד וקלון את החיים [ממש לא ע"י העברה ושתוף השם בלבד] ואת המתים [דפי המדומה והמה חיים בג"ע ע"ד האמת] אטו ברשיעי כה"ג עסקינן גנאי לאיש יהודי שעמדו אבותיו על הר סיני לספר מרשעים כאלו, שאינן רק ישראלים צבועים כגון ההכשר סרוחי טבולים ומשוחים בששר, להראות נאים לעיני בשר, אך לספר כגנותם ולהתלוצץ בהם הותר ודאי כמ"ש כל ליצנותא אסורה בי מליצנותא דע"ז, ור"מ מתלוצץ בעובדי עברה ובאשר יתבאר בע"ז בעליית ליצנות.

עד כאן לשונו המהור.

רשימת הרבנים הגאונים גדולי הדור רשכבה"ג והארמוריים צדיקי יסודי עולם אשר באו בכתובים (בספר מעשה אבות ודרכה של תורה וכו') בדברים החצבים להבת אש דת באיסור ואזהרה חמורה נגד החינוך החדש מקריב בא דהזהיר את כל שלומי אמוני ישראל החרדים לדבר ה' להתרחק מהבתי ספר השונים (שולעס וסימנארים וכו') ולהתרחק מכר למודיהם והספרות המושחתת ר"ל.

רבני וגאוני ארצנו הקדושה תובב"א ע"פ סדר א"ב אין מוקדם ומאוחר בתורה.

א

חליהו דוד ראבינאוויטץ תלמוס רב בעה"ק ירושלים ת"ו
חברהם במוהרל"ה זל"ה חש"ד"ן פעה"ק ירושלים ת"ו

אליעזר מנחם מנדיל בהר"ק משה מלעלעב (אדמו"ר)
 אלי' יהודא דייכעס אב"ד דק"ק גייטמאט
 אל' מרגליות אב"ד דק"ק דובריאן
 אלימלך בה"ר ה"ג מוה"ר ישראל איסר אב"ד דק"ק ראזוואדוב
 אליעזר ליבער כ"ץ מ"ץ מקאמינקא
 אשר אנשיל ניימאן אב"ד דק"ק וויילין
 אלי' סלימן מאני רב דקהל ספרדים בעה"ק חברון ת"ו
 ארי' בל"א מוה"ר ייחמיאל זל"ה גאמן
 אלי' יוסף ריבעלין בעה"מ ס' אהלי יוסף וכו'
 אלישע נסים מ"ע ששן אב"ד דק"ק בגדאד
 אברהם משה הלל דיין דק"ק בגדאד
 אברהם אליעזר מינטלבערג רב
 אברהם אבא יעקב אב"ד מפיראסלע
 אליקים שלמה שפירא ראב"ד דק"ק הורדאדנא
 ארי' ליב ראשקעס הרב משיפישאק
 אפרים בנימין הוכשטיין הרב מקאמינקע
 אליעזר יעקב לעווי הרב מליטיווין
 ארי' ליב בהר"ד ז"ל ד"ץ בעה"ק ירושלים ת"ו
 אברהם בל"א מוה"ר דוד הכהן ז"ל ד"ץ דחסידים בעה"ק ירושלים ת"ו
 אלעזר נתן כהנא שפירא מ"מ דכולל אוסטראך
 אלכסנדר סענדר פריינד הרב דק"ק באחט
 אברהם מבורך דיין בעה"ק ירושלים ת"ו דק"ק ספרדים
 אליעזר פאפו דיין בעה"ק ירושלים ת"ו דק"ק ספרדים
 אהרן אלנקוה דיין בעה"ק ירושלים ת"ו דק"ק ספרדים
 אורי בל"א מוה"ר אורנשטיין ר"מ
 אליעזר לבי קב ונקי מ"מ מהוראדנא
 אבא מהוראדנא ר"מ עץ חיים

ב

בנימין באחמ"ו שמואל ז"ל אב"ד דק"ק סטופלי ראב"ד פעה"ק ירושלים ת"ו
 ברוך מנדילבוים אב"ד דק"ק טוראוו
 בנימין דוד ווילנר ד"ץ בעה"ק ירושלים ת"ו
 בללאל ישעי' בערנשטיין ד"ץ דחסידים בעה"ק ירושלים ת"ו
 ברוך ירושלמי דיין ספרדים בעה"ק ירושלים ת"ו
 בנימין יהודא ליב בה"ר פישעלס

ד

דוד ליב ד"ץ בעל שבילי דוד
 דובער נכד הרב ה"ג מוה"ר ברוך מרדכי ז"ל אב"ד מבאברוסק

דוד בלא"ח יוסף זל"ה מאזיזעלקי הרב דזבלין וארגאנטינא
דובער אפרת רב מחברון ת"ו
דוד לבי שלמה בידערמאן (אדמו"ר)
דוד ליב שלאסבערג הרב מאראן

ה

הלל משה העשיל בה"ר לבי ז"ל געלפישטין (אדמו"ר)

ז

זבולון חרל"פ ד"ל בעה"ק ירושלים ת"ו
זרח ראובן בראווערמאן ר"מ דישיבת מאה שערים

ח

חיים ברלין בהגאון הנלי"ב זל"ל מוואלאזין
חיים יעקב שפירא דומ"ץ בעה"ק ירושלים ת"ו
חיים יצחק אהרן מלפנים מ"מ מוויילקאמיר בעמ"ס עיני יצחק
חיים דוב אב"ד מפעטריקאו
חיים לבי הירש ברוידא הרב מואגרישן
חיים גרשון ארדענטליך הרב מק"ק טעלעגד יע"א
חיים ברוך שארלין
חיים אבולעפיא דיין דק"ק ספרדים בעה"ק ירושלים ת"ו
חנוך אג"ל דיין דק"ק ספרדים בעה"ק ירושלים ת"ו
חיים יעקב בא"ח מ' מאיר ז"ל מקראן ד"ץ בעה"ק חברון ת"ו

י

ישעי' ברדקי חסן הגאון מו"ה ישראל זל"ל בעה"מ ס' פאת השלחן
יוסף זאנדיל מסלאנט רבו של הגאון ר' ישראל סלאנטער זל"ל
יצחק בא"ח הרה"ג מו"ה חיים זל"ל אב"ד דק"ק פומפיהן
יצחק גאלדבערג אב"ד דק"ק רייפערד
יהודה בהרב הגדול אב"ד קראמאן

יעקב אלי' כהנא שפירא בהרה"ג מוה"ר אשר זל"ל אב"ד דק"ק זאלשון
ישראל יהודה ליב בהרב הגאון החסיד מוה"ר שלמה זל"ל אב"ד דקראשצאונג
יעקב יהודה לעווי במ"א זל"ל ד"ץ בעה"ק ירושלים ת"ו
יעקב צמח"ר משה זל"ה ד"ץ בעה"ק ירושלים ת"ו
יעקב בא"ח מוה"ר דוד תאומים ד"ץ בעה"ק ירושלים ת"ו
יעקב צמח"ר ברלין זל"ל מקומיר ד"ץ בעה"ק ירושלים ת"ו
יהושע לבי מיכל בה"ר יעקב קאפיל

יצחק ירוחם בהגאון החסיד מו"ה משה יהושע יהודה ליב זל"ל דיסקין נשיא הרבנים
פעה"ק ירושלים

יוסף חיים זאנענפעלד רב ואב"ד פעה"ק ירושלים ת"ו
ישעי' אורינשטיין ר"מ דישיבת אהל משה

יוסף נאחט אב"ד דק"ק יאס
 ינחק ווינאגראד ר"מ ומיסד דישיבת תורת חיים
 ישראל יעקב יעבץ בה"ר רמ"א ז"ל אב"ד דקרעמענטשוק
 ינחק בלאזער רב בעה"מ פעטערבורג
 ינחק מאללאן בעמ"ח ס' אזהרת שבת ועוד
 יעשי' חיים גרוסבערג בעמ"ח ס' זכרון יעשי' ועוד
 ישראל חיים בהגרש"ז לעווי נכד הגאון הלדיק ר' נחום משאדיק זלוק"ל
 יוסף אלי' ווינאגראד ר"י דישיבת תורת חיים
 יונה ראס מציריז דומ"ל בעה"ק י ושלם ת"ו
 יוסף גרשון הורוויץ מו"ל במאה שערים
 יוסף יהודה בר"ד הלוי ז"ל ד"ץ דחסידים בעה"ק ירושלים ת"ו
 יעקב צמורה"ר יעשי' אורינשטיין ר"י דישיבת אהל משה
 ינחק צמורה"א ז"ל פרענקיל ד"ץ בעה"ק ירושלים ת"ו
 ישראל זאב מיינלבערג גבאי ישיבת חיי עולם
 יחזקאל וויינבערגער מ"מ דכולל זינבערגען
 ינחק ח' מרדכי ח"ר ששון ראש ישיבה דק"ק בגדאד
 יחזקאל משה הלוי דיין דק"ק בגדאד
 ינחק בכר רחמים ענחבי דיין בעה"ק ירושלים ת"ו דק"ק ספרדים
 יהודה יהושע פיזאנטי דיין בעה"ק ירושלים דק"ק ספרדים
 יהושע ליון הלוי דיין בעה"ק ירושלים ת"ו דק"ק ספרדים
 ירוחם פישל בערינשטיין ד"ץ דחסידים בעה"ק ירושלים ת"ו
 ינחק צמורה"א ז"ל רב מצוטשעטש

ף

לוי ינחק בר מאיר מו"ץ
 ליב בר משה חיים חפץ ד"ץ
 ליפמאן דוד צמורה"י ז"ל דומ"ל דחסידים בעה"ק ירושלים ת"ו

מ

משה יהודה ליב אב"ד דקוטנא בעמ"ח ספר זית רענן ותפארת ירושלים
 מאיר אויערבאך מלפנים אב"ד קאליש כעת ראב"ד בעה"ק ירושלים ת"ו
 משה יהושע יהודה ליב בהגאון מ"ו בנימין זללה"ה אב"ד דק"ק בריסק דליעא
 משה נחמי' בר"א מו"ה משולם פייויש כהנא אב"ד מחאסלאוויץ
 מרדכי אליעזר בהקדוש מ' דוד וועבער אב"ד מאדא
 מרדכי צמורה"ר ארי' ליב ז"ל ד"ץ בעה"ק ירושלים ת"ו
 מרדכי אליעזר בה"ק מוהר"ד רב
 משה נחום וואללנשטיין ראב"ו בעה"ק ירושלים ת"ו
 משה יוסף צמורה"ס ז"ל האפמאן ד"ץ דק"ק פאפא בעמ"ח ס' צמ"ח
 מרדכי ליב רובין דומ"ל בעה"ק ירושלים ת"ו

מחיר חזרשאל ד"ן רחסידיס בעה"ק ירושלים ת"ו
מחיר חזרשאל גבאי ומנהל ישיבת חיי עולם
מוריני יחיאל ב"ר אהרן ס"ט דיין ודרשן בעה"ק ירושלים ת"ו
מחיר במוה"ר אשר מאניקסט מ' דכולל ויילנא
מענדיל מוינשטר ר"מ וד"ן בעה"ק ירושלים ת"ו
משה אליעזר דן בהרלב"ג ד"ן בעה"ק ירושלים ת"ו
משה במוהר"ש מרדכי דומ"ל בעה"ק לפת ת"ו

ג

נחום בהרמ"א ז"ל הרב משאדיק
נפתלי חמשטרדם מקאוונא הרב מאלעקסאט מתלמידי גאון ישראל סלאנטער זי"ע
נפתלי הירץ אב"ד דק"ק יפו והמושבות ת"ו
נסים ישראל ששון ס"ט דיין בעה"ק ירושלים דק"ק ספרדים
נסים עני דיין בעה"ק ירושלים ת"ו דק"ק ספרדים

ע

עבדאללה אברהם יוסף סומך רב הגדול דק"ק בגדאד

פ

פנחס בהרב מוה"ר ישראל חיסר אב"ד דק"ק ראדום
פנחס בהר"ר ת"א אבד"ק רודהי

צ

לבי הירש כהנא מו"ל דק"ק ווארשא
לבי יהודא ברי"ל הכהן רב מאגנווער
לבי פסח פראנק דומ"ל בעה"ק ירושלים ת"ו

ך

רפאל ידידי' בואלעפייא רחש המקובלים
רפאל בהר"מ זל"ל דומ"ל בעה"ק לפת ת"ו
רפאל ילחק ישראל ס"ט מלפנים רב דק"ק ראדום וכעת ראב"ד דק"ק ספרדים
בעה"ק ירושלים ת"ו

רפאל אליעזר הלוי י' טובו רב דק"ק מערבז בעה"ק ירושלים ת"ו
רפאל אברהם חיים דוב שקאלל רב דאמריקא

ש

שמואל סלאנט רב הכולל מד"א בעה"ק ירושלים ת"ו
שניאור זלמן אב"ד דק"ק לובלין
שמרי' שמעריל אב"ד דק"ק דימעליו
שמואל אב"ד מדאלהיטז בעהמ"ח ס' מנ"ש וס' שט"ד
שמעון מנשה בלא"א מו"ה משה זל"ל אב"ד דעה"ק חצרין עס ב"ד
שמואל זאוויל הלוי דיין מראמין ד"ן דעה"ק טבריא ת"ו
שמואל העליר אב"ד דעה"ק לפת ת"ו עס ב"ד

שלמה זלמן ראש רב דו"ט
 שאול חיים הלוי ברה"ג מו"ה אברהם הלוי הרב מדובראוונא
 שלמה זלמן ברה"ן ז"ל לעווי
 שלום ליב אייזענבאך מפעסט
 ששון בכר משה פרסיאדו בעה"מ שמן ששון
 שלמה יוסף דיין פעה"ק ירושלים ת"ו דק"ק ספרדים
 שמואל נסים דיין בעה"ק ירושלים ת"ו דק"ק ספרדים
 שאול ברימ"ט ז"ל ד"ץ בעה"ק חברון ת"ו

רבני ונאוני חוץ לארץ ע"פ סדר אי"ב

א

אלי' חיים מייזיל אבד"ק לאדו
 אלי' ברה"ג מוהר"א הלוי פינשטיין אבד"ק פרוזין
 אליעזר גארדאן אבד"ק טעלו
 אליעזר ראבינאוויץ מו"א במינסק
 אפרים שלמה זלמן אבד"ק ליפנא
 אברהם החופ"ק סאכאטשאז (אדמור)
 ארי' ליב מפק"ק גור (אדמור)
 אלימלך בן הרה"ח זל"ל לח"ה מגראדזיסק (אדמור)
 ארי' ליב חופק"ק בילסק בעל יפה עינים על הש"ס
 אברהם בר משה זללה"ה מ"ץ בפ"ק הוראדנא

ב

בן ליון אבד"ק בילסק

ג

גבריאלי זאב מרגליות מ"ץ בפ"ק הוראדנא

ד

דוד פרידמאן אבד"ק קארלין

ה

הלל ליבשיטץ אבד"ק לובלין

ו

זרח בהרב הגאון מ. בנימין זלל"ה בפ"ק הוראדנא

ח

חיים הלוי סאלאווייזיק בריסק דליטא

חיים עוזר גראדזענסקי ווילנא

חיים מאיר נח לעווין מ"מ ומ"ץ דק"ק ווילנא

חיים אליעזר וואקס אב"ד דק"ק פיעטרכוב

יוסף דוב בער הלוי אב"ד דק"ק בריסק דליטא

יוסף שלופער אבד"ק סלאנים

ישראל מאיר הכהן מראדן בעל החפץ חיים ומשנה ברורה ועוד
 יוסף ראזין רב דע"ק דווינסק
 יחיאל מיכל הלוי עפשטיין אבד"ק נאדארעדק
 יהושע אבד"ק זאריק
 יצחק יעקב בהרש"ל ראבינאוויץ אבד"ק פאנעוועז
 יהודה הלוי ליפשיץ בהרב הלדיק מ' אליעזר ליפמן זללה"ה אבד"ק מערעטש
 יוסף זונדיל אבד"ק איישישאק
 יצחק ברי"א ז"ל הכהן פייגענבוים מ"ץ בווארשא
 יצחק בהרב משה אהרן ז"ל מ"ץ בווארשא
 ישראל מרדכי מ"ץ בווארשא
 יהודה ליב ריף אבד"ק זאגער חדש
 יחיאל בהרב מו"ה שרגא פייזיל ז"ל מאלקסגער (אדמור)
 יחזקאל הכהן בהר"ק ז"ל מראדאמסק (אדמור)
 יצחק זעליג חופ"ק סאקאלאו והגליל (אדמור)
 יחיאל מאיר ליפשיץ מגאסטאנין (אדמור)
 ישראל יהושע חוב"ק קוטנא
 ישראל מקאלק (אדמור)

ה

ליפמאן יום טוב מו"ץ בווארשא

ו

משה ראנישעווסקי אבד"ק סלאבאדקא
 משה בהגאון אמתו מו"ה יהושע אייזיק זללה"ה שפירא אבד"ק ריגא
 מאיר אטלס אבד"ק קאברין
 משה שמואל בהגאון מוהר"א ליב ז"ל שפירא אבד"ק באברויסק
 מרדכי יוסף ליינער מראדן בהרב הגאון הקדוש זללה"ה (אדמור)
 מרדכי בן אהמו"ר הרב ה"ק מטריסק זוקלה"ה (אדמור)
 מנחם בהרב הקדוש זללה"ה זי"ע מאמשענאו (אדמור)

ז

פתחי' במוהר"י הארעגבלאס מו"ץ בווארשא

ח

נבי הירש ראבינאוויץ אבד"ק קאונא

ט

רפאל שפירא רב מוואלאזין

י

שמעון דוב בער בהר"א ז"ל אבד"ד דק"ק שעדליץ
 שמואל זאטויל מו"ל בווארשא
 שמעון בהר"ק זללה"ה זי"ע מווארקע (אדמור)

העתק פכק בית דין מיותר מע"א זקני הדור זיע"א, ממדינת אינגארן

הגעשה שם בשנת תרפ"ף באסיפת רבנים

וגאונים צדיקים וכו'

ווי"ץ סעיף י', מהפסק"ד, אסור ללמוד או למסור בנו לשום לימוד חוץ תורה או אומנות שהוא מדאבה ולא חכמה ורא כתב ולשון כשדים וכבר יצא ע"ז הוראה מסדן הגאון ר' עקיבא איגר זיע"א שהוא בכלל יהרג ואר יעבר חמיר ותר מערקתא דמסאניל וכגמ' ע"ז י"ז וכ"ז ונדפס גם בזה דברי ראשונים נחי נפש ויע"א כ"פ, ומי שאינו יכול לעמוד עד נפשו מחויב לצאת מן המדינה להציל נפשו וזרעו כמבואר רמב"ם פ"ו ה' דעות ופ"ה ה' יסו"ת יו"ד סי' קנ"ז וכו' וע"ז בעה"ח פה ק"ק **בית דין ארלייט** יע"א יום ג' לשבת וישלח תרבו"ו לפ"ק.

(ועל סדור החתומים לא ניתן הקפדה)

הק' מנחם בלאחמ"ו מאיר א"ש ז"ל אבד"ק אונגוואר יע"א
 " שלמה גאלפריד דיין (בעל החיבור קש"ע ועוד)
 " שמואל בר"מ מאשקאוויץ דיין (חותם בית דין)
 " חיים יוסף אבד"ק סטראפקאב
 " פסח אברהם בבר"מ שענפעלד חונה פק"ק קורעמי
 " נפתלי טעקמאן מלאדאמער דיין (חותם בית דין)
 " שמואל שמעלקי הק' חונה פה ק"ק סוליש והגלילות יע"א
 " יוסף במה"ו זלמן דיין דק"ק הג"ל
 " זאב וואלק טענענצויס אב"ד דק"ק ווערפליט והגליל
 " הילל ל"ש מוועטש אב"ד דק"ק סיקס יע"א ואח"כ הגאב"ד דקאלימאי עס ב"ד
 " אברהם יודא הכהן שווארץ הק', פה בערגסאס יע"א
 " משה לוי היימליך מפאטאק דיין
 " שמואל ארי' ליכטענשטיין דיין (חותם בית דין)
 " יהודא בלאחמ"מ מו"ה מאיר א"ש רב דגליל סאבראניץ
 " לבי הירש ווייס אב"ד דק"ק מו' לאפאש
 " יוסף גרינוואלד חונה פה ק"ק לעלאוויץ יע"א, עס בית דין
 " ישיע אהרן לבי וויינבערגער חונה פה ק"ק מארגרעטען והגליל
 " ליבש יוליש חונה בק"ק שעבזש יע"א והגליל
 " יהודה ליבש אבד"ק הומנא והגליל
 " אביש שפירא חונה בק"ק הג"ל
 " אהרן גריענבערג אב"ד דק"ק מיהאלאוויטץ והגליל
 " אשר בן להר"ר משה ג"י דיין

הק' משה דוד בן המנוח מו"ה בללאל אייכענצוים דיין (חותם בית דין)

" חיים חונה פה ק"ק ספ"ט

" יקותיאל יהודה טייטלבוים חוב"ק סוגיט והגלילות

" משה גראס כ"ץ חונה פק"ק פ' ניידארף והגליל

" אברהם יצחק וו"צ חוב"ק קליין ווארדיין והגליל

" גבריאל יעקב אב"ד דק"ק טאקאיי והגליל

" חיים אברהם ארנשטיין אב"ד דק"ק בארטפעלד עס ב"ד

" ישראל יונה לבי ראזענבערג אב"ד דק"ק טיסא פירער והגליל

" ברוך אברהם צינדיגר חונה פה ק"ק האנשאווין והגליל

" יצחק אייזיק בהר"צ סג"ל אב"ד דק"ק נאדערער והגליל

" אהרן פריער אב"ד דק"ק בוסערמין והגלילות

" בנימין זאב מאנעלבוים האב"ד פק"ק סאטמאר והגליל יע"א

" מנחם מענדל בהרב מו"ה יחזקאל פאנעט זלל"ה אב"ד דק"ק דעעש יע"א

" ישעי' במו"ה בן ליון בייערן אב"ד דק"ק ש' פאטאק והגליל

" פינחס וויינבערגער משוסבורג אב"ד דק"ק נעגערעשט והגליל

" מיכאל לבי יחזקאל אשפירא אב"ד דק"ק ס' וודאל עס ב"ד

" משה ראב"ד דק"ק מונקאטש

" משולם דוב דיין בק"ק מונקאטש

" שמואל לבי דיין בק"ק מונקאטש

" אברהם ב"ר דוד ז"ל דיין דק"ק מונקאטש (חותם בית דין)

" יואל לבי ראטה חונה פ"ק ב' אויפאלע עס ב"ד

" חיים לבי ווינקלער אבדק"ק ראזפערד והגליל

" יצחק אייזיק כהנא חונה בריוסנאוויץ והגליל

" מרדכי האראוויץ אבד"ק האלמי והגליל

" יחזקאל משולם טעלטער אב"ד דק"ק נירמאדע והגליל עס ב"ד

" זכריה שפירא חונה פה ק"ק דאראג יע"א עס ב"ד

" הלעויר ישראל אפרים פישל בן מו"ה לבי שרייבער חופ"ק נאנאש יע"א עס ב"ד

" פינחס דוד אבד"ק צוקין

" אברהם יששכר לייכטאג בלאח"מ המנוח הגאון מה"ו א"ש אבד"ק

" ב' היניאד והגליל

" מרדכי יודא במו"ה יששכר ז"ל חונה פה ק"ק ענטראדאס עס ב"ד

" עזריאל אייזיק קעללער אב"ד דק"ק שאמקוטע והגליל יע"א

" לבי יהודא סג"ל אב"ד נ' באניע והגלילות

" חנינא ליפא ט"צ אב"ד דק"ק טעמעש

" יעקב בן הגאון מהרש"ל אב"ד דק"ק צילקע והגליל

" יעקב יחזקאל גרינוואלד אבד"ק סרענדיא

" יעקב טענענצוים אבד"ק טאללע והגליל

" יצחק במו"ה יוסף משה זללה"ה פרידמאן ח"פ ק"ק באוים יע"א

הק' נתן נטע הלוי שווייגער אבד"ק פאראסלא והגליל עם צ"ד
 " מנחם ביינער הק' הלעיר ח"פ ט' חוגר והגליל
 " אברהם יעקב רייניץ בהרב מו"ה נתן ז"ל בגליל קאפאש
 " שמעי' כ"ץ אבד"ק ס' מיהאי והגליל
 " יעקב משה חונה פה ק"ק קראסנע והגליל
 " מרדכי לבי שלעזינגער אבד"ק נאדפאללע והגליל
 " שרגא לבי טענענבוים אבד"ד דק"ק סענדערע
 " פנחס חונה בק"ק קענדריש יע"א
 " עמרם הק' בלוס בק"ק מאדע
 " עמרם ישי בלאח"מ מ' ילחק אייזיק סג"ל נ"י הרב דק"ק סערענש והגליל
 מיסא ליץ
 " יעקב לבי קאלטמאן רב דפה ווירטיש והגליל
 " הלעיר מאיר זאב חיים הארטמאן בה"מ בנימין ז"ל אבד"ק שאמלוי
 " נתן נטע לבי הלוי אבד"ד דק"ק הידאלמאש והגליל
 " פייבל וועטל אבד"ד דק"ק טארדא והגליל
 " שמואל גינו הרב דק"ק אבראהאם
 " אברהם ילחק ה"ק גליק חונה פה ק"ק טאלשווע
 " שלמה סג"ל וואהרמאן דיין
 " ילחק אייזיק ראטהמאן דיין (חותם בית דין)
 " חיים האלבערשטאם מלאנו
 " ילחק אייזיק מוידוישוב
 " לבי הירש בהרא"ס אבד"ד דק"ק ליסקא יע"א (חותם בית דין)

אחינו בני ישראל תושבי אה"ה.

דברי רבותינו הקדושים אנשי כנסת הגדולה יותר מק"כ זקנים שבדור
 מארץ ישראל ויותר מק"כ זקנים שבדור סחוף לארץ אשר באו בכתובים (בספר
 מעשה אבות ודרכה ישר תורה) בדברים החוצבים להבות אש דה נגר הבתי
 ספר המודיות (שקאלעס) והחנוך החדש אשר מקרוב בא, אינם צריכים עוד
 חיזוק כי מי יבא אחרי המלך וכו' לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין
 ושמאל שמבואר ברש"י בשם הספרי אפי' אומר לך על ימין שהוא שמאל ועל
 שמאל שהוא ימין וכל שכן בשאומר דך על ימין ימין ועל שמאל שמאל עכ"ל
 ובפרט אנו שרואים בעינינו כהיום פרי הנסיון **מה בין תלמידיו של**
אברהם אבינו וכו' שבמקום שהת"ת והישיבות של החנוך הישן
 הוציאו

הוציאו מתוכם גאונים רבנים גדולי עולם צדיקים וחסידים חכמים וסופרים לשם
ולתפארת כבוד הארץ וכן עשירים נגידים בע"ב חשובים סוחרים בעלי מלאקות
ופועלים יהודים בשרים ויראים הנהנים מיגיע כפם בשלום השקט ושלום רצוים
בעיני אלקים ואדם, אנו רואים כי החנוך החדש מקרב בא מגדל בורים ע"ה
רודפי חיי תאוה והוכללות הלועגים לכל קרשי ישראל בחוצפה ועזות יתרה
מלעיבים בנביאי ד' וכמו"כ ידוע שהשנויים בהחנוך גרם חרבן שר כמה קהלות
ישראלי **במינות והתבוללות** כידוע.

והנה עתה קמו באה"ק תרבות אנשים לקחת חנוך בני ישראל תחת ידם
ירשותם להפר תורה מפי תינוקת שר בית רבן ליסד בתי ספר ובתי מדרש למורים
(שקאלעס וסימנארים) במקום הת"ת והישיבות, ולפטם את ילדי בני ישראל את
למודיהם החדשים הזרים ומזרים לרוח ישראל ותוה"ק **ספרות והסתוריא**
ובדומה המלאים דעות כוזבות אשר כל סופר פוקד בודה מלבן.

לזה הננו מעוררים ומוזהרים את שלומי אמוני ישראל החרדים בדבר ד'
דחתחזק ודעמוד עד נפשם להתאסף ולהתאגד בדעה אחת במטרה להגן על
החנוך המסורתי של עם ישראל מדור דור העומד בסכנה למחות ולהתנגד נגד
המתחדשים הרוצים לבטל את התורה מתינוקות של בית רבן וכמו שמוכר בשם
הגאון הצדיק רשכבה"ג ר' עקיבא איגר זצ"ל שעד הבתי ספר החדשים (שקאלעס)
נאמר **יהרג ואל יעבור**

וכל השומע דדברי הגאונים וקני הדור לחנך את בניו על ברכי התורה
והמצוה ע"פ החנוך המקובל והמסורה תבוא עדיו ברכת טוב לראות בנים ובני
בנים שתולים על פגני מים חיים בתוה"ק אשר היא עץ חיים ודרכיה דרכי נועם
וכל נתיבותיה שלום.

החותמים בכבוד וברכה. חברי ועד

כנסת חכמי ירושלים

ליקוטים מענין עקיבא דמשיחא.

(ח) זהר חדש דף ו' ע"ד. אמר ליה רבי אלעזר עקיבא תא זחוי לך וכו' באותה שעה בבה רבי עקיבא אמר ליה על מה קא בבית אמר לו אוי דדור שיהיו צמאים ממך אמר לו אל תאמר כך אלא ווי דדור שיהיו יתומים בלי אב ברי חכם מורה ולא תלמיד הוגה וימים יבואו שכל הדור יהיו חצופים ועזי פנים ותשתכח תורה ואין דורש ואין מבקש והמתעורר לבו בתורה יהיה נבזה וחדל אישים ווי לדרא ההוא כד ייתי ההוא דרא אמר ליה לית דרא ההוא מתקיים אלא בהבד פיהם שד תיגוקות של בית רבן כד אינון רכיכין בלבד וכד אינון קשישין אורייתא משתכחת מנהון כי הא דאמר רבי יהודא מאי דכתיב אל הנער הזה התפללתי הוה זה למימר אל הבן הזה התפללתי אלא אמרה חנה יהי רצון שבשעה שיגדל וישתדל בעבודת המקום כמו עכשיו שהוא נער, וכל אדם שיזכה להיות בזקנותו כמו בנערותו יזכה למעלת שמואל הנביא, וכו'.

(ט) זהר פ' נשא דף קכ"ד ע"ד. ובזמנא דאילנא דטוב ורע שלטא דאיהו חולין דטהרה וחולין דטומאה אינון חכמים דדמיין לשבתות וי"ט לית לון אלא מה דיהבין לון אינון חולין כנוונא דיום השבת דלית ליה אלא מה דמתקנין ליה ביומי דחול, ובזמנא דשלטא אילנא דחיי אתכפייא אילנא דטוב ורע ולא יהא לע"ה אלא מה דיהבין לון תלמידי חכמים ואתכפיין תחותיהו וכאלו לא הו בעלמא, והכי איסור והיתר טומאה וטהרה לא אתעבר מע"ה דמספרייהו לית בין גלותא לימות המשיח (דגבייהו) אלא שעבוד מלכויות בלבד דאינון לא טעמין מאילנא דחיי וצריך לון מתני' באיסור והיתר טומאה וטהרה אלא יהון מבזוים קדם ת"ח כגוינא דחשוכא קמי נהורא דערב רב אינון ע"ה אינון חשוכין, ולא אתקריאו ישראל, אלא עבדין זבינין לישראל בגין דאינון כבעירין והא אוקמוה וכו'.

(י) זהר פ' נשא דף קכ"ה ע"ד. א"ל רעיא מהימנא באומאה עדך בשמא דידוד לא תאחר בכל יכודתך דהא אנא בצערא סגי, (שמות ב) ויפן כה וכה וירא כי אין איש עוזר לי לאפקא די מהאי צערא בהאי קבורה דאתמר עדי (ישעיה נ"ג) ויתן את רשעים קברו ולא אשחמודען בי ואני חשיב בעינייהו בין ערב רב רשיעייא ככלב מת דסרח בינייהו דחכמת סופרים תסרח בינייהו בכל קרתא וקרתא ובכד אתר דישראל מפורין בינייהו בין מלכוון ואתהדרו אינון ערב רב רעין על ישראל עאנא דקב"ה דאתמר בהו (יחזקאל ל"ד) ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם ולית לון יכולת למעבר טיבו עם ת"ח, ואנשי חיל ויראי חטא מסוככים מעיר דעיר ולא יחוננו ומחרימין ערב רב בינייהו

בינייהו ולא יהבין דון באתרין סגיאין אלא דבר קצוב דלא יתא תקומה לנפילו דלהון ואפילו חיי שעה וכל חכמים ואנשי חיל ויראי חטא בצערא ברוחא ביגונא חשיבין ככלבים (איכה ד') בנים המסולאים בנן איכה נחשבו דנבר חרש בראש כל חוצות וכו'.

ד) זהר פ' פקודי ד' רד"ט. כתיב (עמוס ה') נפלה ולא תוסיף קום בתולת ישראל מאי ולא תוסיף קום (משמע דהא זמנא אחרה קמת) אלא בזמנא אחרה קמת, היא קמת מגרמה ולא אוקים לה קב"ה דהא בגלותא דמצרים קב"ה אוקים דה ועביד כמה ניסים בגין לאקמא לה ובגרותא דבבל הוא לא אוקים לה בגין דלא עביד דון נסים דגרים חובה אלא היא קמת, וסדיקו בני גולה כאינון דלא הוה דון פרוקא ולא הוה תיאובתא דקב"ה עלייה בגין דגרם ההוא חובה דאינון (עזרא י') נשים נכריות ועל דא קב"ה לא אוקים לה לבנסת ישראל ולא עבד דה נסין וגבוראן בההוא זמנא כרקא יאות אבד דזמנא דאתי ולא תוסיף קום כתיב, דא תוסיף קום מגרמה אלא קב"ה יוקים לה דכתיב (עמוס ט') אקים את סכת דוד הנופלת וכתיב (ירמיה ל') ואת דוד מדכם אשר אקים להם.

ה) מדרש שוחר טוב תהלים לו. כי עמך מקור חיים באורך נראה אור, א"ר יוחנן עובדא הוה בחד בר נש היה מדליק את הנר בלידה ויהיה כבה ומדליקו כבה ומדליקו אמר עד מתי אהיה מתיגע והולך ממתין אני עד שתזרח השמש ואני הולך לאור החמה, כך ישראל נשתעברו במצרים עמדו משה ואהרן וגאלם, חזרו ונשתעברו בבבל וחזרו ונגאלין על ידי חנניה מישאל ועזריה, חזרו ונשתעברו ליון ונגאלו ע"י מתחיהו השמונאי ובניו, וחזרו ונשתעברו בארם אמרו ישראל הרי נתיגענו נגארין ומשתעברין אין אנו מבקשים שיאור לנו בשר ודם מעתה אלא הקדוש ברוך הוא שנאמר (תהלים קי"ח) אל ה' ויאר לנו.

ו) רמב"ם מלכים פ"א ה"ד. ואם יעמוד מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצות כדוד אביו, כפי תורה שבכתב ושבעל פה, ויכוף כל ישראל לידך בה ודחוק בדקה, וידחם מלחמות ה', הרי זה בחזקת שהוא משיח, אם עשה והצדיח ובנה מקדש במקומו וקבץ נדחי ישראל הרי זה משיח בודאי, ויתקן את העולם כדור לעבוד את ה' ביחד שנאמר כי אז אהפוך את עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' ולעבדו שכם אחד.

ז) רמב"ם מלכים פ"ב ה"ד. לא נתאו החכמים והנביאים ימות המשיח לא כדי שישלטו על כל העולם, ולא כדי שירדו בעכו"ם, ולא כדי שינשאו אותם העמים, ולא כדי לאכול ולשתות ולשמות, אלא כדי שיהיו פנויין בתורה וחכמתה, ולא יהיה להם נוגש ומבטל, כדי שיוכו לחיי העולם הבא, כמו שבארנו בהלכות תשובה.

הוספות חשובות

לבר הגה"צ רבי חיים יעקב נפתלי זילברברג מוורשא למחזורת
 „דרבה של תורה" (תרפ"ג)

ב"ה.

הספר הנוכחי נדפס פעם ראשונה בשנת תרס"ב

רוח החופש אשר החל אז לנשב בעולם הפוליטי — צרר בכנפיו
 רוח משטמה לפרר ולהשחית את עמודי הדת ממסד עד הטפחות —
 והחי' המשכלת תחבה צפרני' בהחדרים והשיבות ותינוקות של בית
 רבן לשפוך עליהם את אפוטרופסותי' — ברם זכור אותו האיש לטוב
 — איש חי רב פעלים, לוחם מלחמת ד', מו"ה. יעקב הלוי ליפשיץ
 ז"ל מקאוונא, אור חלציו והשתדל בכל עוז להפיץ הספר הזה בין
 רבים וכן שלמים — כדי שיעמדו בפרץ מהשחת, רושם אדיר ועז
 עשה הספר הזה אז בעולם — שוחרי תורה ואוהבי תושי' הגינו
 בכל עוז ותעצומות על החדרים ותלמידיהם — והם — הם שנשארו
 לנו לפליטה ולא נבלעו באברי בעלי טובותנו והמגינים החדשים —
 אשר צצו ופרחו לדאבוננו בכל ערי ישראל כהיום הזה.

לזאת מצאתי לנכון לחדש את געורי הספר הזה ולהדפיסו מחדש,
 בתקוה שיעזרנו ה' ע"ד כבוד שמו, מלבד התועלת העקרי לדעת
 את מהות החדר וחובותיו — יפיח רוח חיים בעצמות העושים
 והמעשים ואגשי נדיבות — שידעו לשם מי גודרים ונודבים: לשם
 החדרים הדתיים בצורתו האמיתית? או ח"ו לשם הקולטורא החולנית
 והכפרנית. המתפטמת מסולת הלוחות ומשמנם, ומנדבת הישיבות
 הקדושות הולכת וכובשת את העולם!!! והוא רחום יכפר עון גוי'.

הכותב וחותם למען כבוד הבורא ב"ה וכבוד תוה"ק —
 ג' אייר תרפ"ג לפ"ק ווארשא.

נאם חיים יעקב נפתלי זילבערבערג

בהגאון אמיתי ציס"ע מו"ה אברהם בנימין זי"ע ועכי"א

מהנאון הקדוש ונורא שר התורה א"א בעל חידושי הרי"מ זי"ע מגור,
(נדפס בס' "שיח שרפי קודש" ח"א הוצאות מסורה לאדו תרפ"ח דף ד')

בעזחי"ת יום ו' ער"ה תר"ד לפ"ק

החיים והשלום וכ"ט לכבוד אהובי ידידי הרבני המופלג חכם
ושלם המהולל הגביר המפור' מנהל ומנהיג יקר רוח איש תבונות
מרי"ה אברהם ווינאוויך נ"י.

הנה מרס נסעי מכיתי בהיותי אצל רוי"מ ודברנו אודות הרעה אשר
חורשים רשעי ופריצי עמנו, להיטבית תינוקת של ב"ר,
אשר על חבל פיהם העולם עומד ולעשות סדר בחפצם, עשיתי כאשר אמר
רוי"מ, והייתי אצל הג' "ראזין" ודברתי עמו הרב' ואמר כי הוא אינו עושה דבר
אבל לעשות נגד העושים, ג"כ אצלו דבר זה, אשר לא יעלה על לב, יען כי
טוב בעיניו וא"א להבינהו כלל כי כל היהדות הלוי בזה מאחר שהוא צדיק
בעצמו אף שעובר על כל התורה כולה רוצה שגם אחרי' יהיו צדיקי' כמותו
מה נאמר ומה נדבר אוי לנו שכך עלתה בימינו ולא די להם מה שעוברים
בפומבי על התורה, ואין דובר להם דבר, אבל עוד כקוצים בעיניהם, אשר
זכר שם ישראל בעולם, המחזיקים בתורת ה' אשר לא היתה כזאת מיום
היות ישראל לגוי קדוש והנה אבקש ואחלה מאוד מר"מ אשר אתו החכמה
והמדע, לעשות כל מה דאפשר בענין זה, אשר מחשבותם לא תקום, ואל
יקמן. בעיניו כי אין לשער ולספר המסתופף מזה אף בדבר מעט
לשנות הסדר מתינוקת של בית רבן אשר אין מבטלין אותן
לבנין בית המקדש אף כי ללמוד לשונות, וא"א בשום אופן
שיכנס בלב ילד דברי תורה אם לבו לדברים אחרים,
ואקוה כי רוי"מ יוכל לעשות בזה הרבה, ורק אלוקי ישראל יהי בעזרה, כי מי
שיכול לעשות טובה לישראל קונה לו חיי עוה"ב, בפרט בדבר גדול עצום
בזה וד' יתן לו בתיבה וחתומה טובה כנפשו ונפש ידידו דר"ש.

ה"ק יצחק מאיר בהר' מורי" זצ"ל

הוראת הנצי"ב מוואלוזין

מכת"י בנו הגאון רבי חיים ברלין זצ"ל

"לזכרון מה שהתחירני וצוה עלי מר אבא הגאון זצלה"ה
הפ"מ, קודם כתיבתו, על דבר שמופר נפשו על ענין ישיבה
מוואלוזין, שלא להכניס לתוכה שום לימוד מלמודי חול,
ולשיבה זו נסגרה הישיבה, ומה נחלה מחליו, אשר לא
עמד בזמנה, וצוה לי באזהרה שלא להכניס בשום אופן
וללא שום הוראת היתר שבעולם, ואמר שהקב"ה רמוז כל
זה בתורה שאמר, "להבדיל בין הקודש ובין החול", היינו
שכל עניני חול המתערבים בקודש לא די שאין עניני
לימודי חול מקבלים קדושה, אלא אף זו שעניני לימודי
קודש מתקלקלים מהם, ע"כ לא ירע לך, בני, מה שענין
זה גרם לי לצאת מן העולם ולהסגיר הישיבה, כי כדאי הוא
הענין הגדול הזה, למסור נפשי עליו.

בדברים האלה דבר אלי ביום ג' כ"ו מנחם-אב שנת
תרנ"ב במוארישא".

ביום ג' להודש תשרי תרע"ג נתבקש רבינו לישיבה של
מעלה, ומפני המקטרגים אושר כתב ידו ע"י הבד"צ, וכו' הם
מדגישים שכתב יד הרב הוא :

נתברר לנו הבד"צ הח"מ כת"י הגאון הצדיק ר' חיים
ברלין ז"ל, שזהו כת"י ממש, ואשרנוחו וקיימנוהו בדחיו.

וע"ד האמו"צ בעה"ח ז' טבת שנת העת"ד

הבד"צ עה"ק ירושלים ת"ו

נאום משה נחום וואלענישטין

נאום צבי פפה בראנק

נאום חיים מענדיל בהרא"ש ז"ל

דברי הגאון רבי אליהו דוד רבינוביץ
תאומים (אדר"ת), אב"ד ירושלים עיה"ק

„הנה בהתפרין תבערה גדולה רח"ל, האוכלת כל סביבה
באין מציל, ואז אין לשים לב על אשר כבר הועילה התבערה, ואז
ישוב כל איש להציל עצמו ביתו ורכושו, כן הדבר הזה אש הכפירה
והמינות בעוה"ר עתה ללהב יצתה ע"י מדיחים ומסיתים, ובערו
ימין ושמאל לכפור בכל תורתינו הק', ולפשוט סימני טהרה
בטלפיהם, העמידו כל התורה על „לימוד לשון עברית ותולדות
ישראל (—היסטאריע)“ ולעשות כל התורה שבכתב כספורי מעשיות
ומתורה שבע"פ אין זכר, הן כל הנתפס בחרמם, שוב לא ישוב ואין
להם תקנה, עד יבוא בעל הכרם ויכלה את קוציו, ואנחנו בשם ה'
נדגול, לכן נתאגד לאגודת קודש ללחום עם מעשי פריצי הדור
מלחמת ה', לא מלחמת תנופה, כ"א מלחמת מגן, להתבצר בחומת
דת תורה הקדושה, אשר נשארה לנו בנהרי נחלי דם, דמי אבותינו
ורבותינו הקדושים, וע"כ כל תוה"ק הכתובה והמסורה וכל
מנהגיהם, גם אנחנו כמוהם נשמור לילך בדרכיהם אשר קדוש
יאמר לו, ואין לימוד לשון עברית מעיקרי הדת, רק הכשר ללימוד
תוה"ק וכו'".

מכתב הגאון החסיד מרן רבי חיים הלוי זצ"ל מבריסק

כבוד הרבנים הגאונים ומאוריג בע"ב יח"ס טובינא
חכמי דארעא קדישא אשר חוברו יחדיו באגודת
שומרי תורה בארה"ק, יהי אורם וזרח וגרם יהל.
ברכה ושלוש עד בלי ירח ויזכו לביאת יגון.

אחדש"ה כמשפט להדרת כבודם יחי, נתכבדתי ביקרת מכתבכם
לבשרני כי רוח ממרום הופיע עליכם ליסד אגודה לחיווק דתוה"ק.
מאד ינעם לי ברב עונג קבלתי הידיעה הזאת שעלתה בידכם ליסד
החברה הקדושה „שומרי תורה" שהיא באמת סולם מוצב ארצה וגוי
לקום לעזרת ה' בגבורים להרבות תורה ליסוד אמונה, להחזיק במעוז
הדת בחינוך בני הנעורים שיגדלו ויחונכו בדרכי התורה והיראה
כאשר מורשה לנו, ולהפר עצת אויב החותר תחת מוסדי הדת להרוס
נטעי אמונה גם בארצנו הקדושה, האומרים קדושת ציון שדה תחרש,
א"כ עד כמה עלינו להכיר רב ערך אגודת יראי ד' שנדברים יחדיו
בכל אומץ ברוב עצה לבצר חומת דתוה"ק, וכי כינוס לצדיקים
נאה להם וטוב לעולם.

ברכת ד' תכונן ידכם למעלה למשכיל, האגודה הקדושה תגדל
ותפרח לעשות פרי הילולים קודש לד' לזכות הרבים ולהקים מעוז
הדת על תלו, ובל"ג חבר אנכי לכל אשר יראוך ולשומרי פקודך.

והלא לא נכחד ממע"כ שי' כי בעת האחרונה שמועות מבהילות
עברו בחו"ל מנסיעת ... בכל מושבי ארצנו הקדושה, כי הקול יצא
כי הרבה חברים ועשה אגודות אשר תכלית מעשיהם ללא תורה וללא
יראה, ואימה ופחד סבבונו כי יגרנו מהאף הנורא כי הצליח מעשה
שטן לבלע גם הקודש, ושרידת פליטתינו בארצנו הקדושה מקום
מנוס כל יראי ד' מסובלים בתורה ויראה להרבות עבודה ולהגדיל
תורה, גם שמה ישלטו לזרוע רוש ולהצמיח לענה, מה מאד רחב
לבבינו כי לא כן עתה, כי נדברו יראי ד' לעמוד בפרץ לבלי תת
להמשחית לבא בגבולם, הלא שפת אמת תכון לעד, והאמת מארץ

הקדושה תצמח, ועד ארגיעה לשון שקר, היתה זאת למאור עינים גם בחו"ל.

ואל יחר למע"כ הרמה שי אם אשאלה מהם, הת"ת שמיפרים בהקאלאניעם מושב ארצינו הקדושה, אם הם כולם עפ"י חינוך הישן בלי שמיץ תערובת השכלה החדשה, יען הנסיון הורה לנו ונבחנו שגם מעט מהשכלה החדשה חומר מוחית לעקור כל יקר פגולה, וכבר הוכח לבבנו לראות המכות שבאו לנו ממנה, ואת הרקב שהביאה בלבנות בני הנעורים בכל מוסדי דתוה"ק, ועל פן אין לוותר על זה אף פקוצו של יו"ד, אשר גם מצות הבאת שלום לא תכריע זאת. וגם אנחנו בחו"ל לא מצאנו במה להציל בני הנעורים ומגוס להם כי אם בת"ת וישיבות שכולם קודש בלי שום לימוד חול. וע"כ ראיתי ואת להעיר את כבודם ע"ז.

אחכה למכתבם בהודעת הסדרים בכל פרטי ההתיסדות, ואשר יהי דרוש להוסיף אומץ בלו"נ אחפוץ להיות מהמסייעים בדבר הקדוש הגדול והנשגב הזה. ואסיים בברכה כי נזכה לראות בישועת ישראל תתרבה הדעת כמים לים מכסים, וישוב ד' שבותינו ונעלה לציון ברננה.

נאום מוקירם ומכבדם

חיים הלוי פאלאווייצקי

בריסק דליטא יום ה' מ"ב למב"י תרס"ד.

מכתב הרה"ק רבי שמואל מפלאניץ

בהגדרת יום א' לס' ואת הנפש אשר עשו בחרן
ר' לח' ברחשו ה' תרע"א לפ"ק בריסק דליטא

ברכה מרובה לכבוד ידידי אנ"ש
הוותיקים והסידים עם ה' הדבקים
באלקים חיים שומרי אמונים בני
אברהם ראש למאמינים יראים
ושלמים מק"ק ביאליסטאק ג"י
לאויוש"ט אמן.

אחרי הברכה הגה חזות קשה הוגד לי
בהכנסלה הגדולה על דבר חילול הקודש
המקדש החינוך של ילדי איזה אנ"ש שבמחנם
לשלוח יד ולנגוע ביסוד היסודות והאבן
הפנה לעבור בשאט נפש למסור ולהכניס
את בניהם להדרי בתי ספר המסוכנים
ומתוקנים למכסול ואבדון הן המה מלמדי
ומורי ילדי בני ישראל החפשים בדעות
ומקולקלים בבשריהם אשר עזבו מקור מים
חיים וחצבו להם בארות נשברים, בשמעי כל
אלה אמרתי לא העת להכות בזה והחובה
להודיע הדברים האלה להיות גלוי לכאור"א
אשר ידעון להזהר בנפשותם ולהתבונן על
בניהם לשמור את דרך עץ החיים להדריכם
ולחנכם כפי סדר החינוך המקובל מאבותינו
הקדושים וימנעו ויצילו את עוללי בני"י
מתברתם ושיבת למדום, כי זה הוא איסור
נורא מאד חבור מכל האיסורין יען בזה
הוא העיקר ויסוד בנין זרע ישראל אשר
מהם תבנה ותכונן כנסת ישראל לשתלם
על מבועי הור"ם ומלמדים מדריכים בדרך

כפי סדר שהעריכו וכדורו לנו אבותינו הק'
במקום הקודש ואיך יכבא להם דעת למסור
להאיר בנר מצוה והורה אור ולהעמידם
את בניהם למדריכים כאלה המתנכלים להמית
ח"ו תורת חיים שבדינו בנשיקה ארסית ע"י
הסדר דרכי לימודם אשר בנו להם מחדש
אשר לא שערם אבותינו קרעה לגזרים
צלמות ולא סדרם בארות נשברים להשקות
מהם את הנערים מהרסים ומחריבים המקצצים
בנטיעות זרע שלומי אמוני ישראל להטיל
בעוללי בני ישראל שמצי מינות דמשכי
ר"ל אשר סופם יבואו ויגדלו למינים וכופרים
ר"ל קול חוצב להבות אש חוסו נא רחמו
נא על כארית פליטתינו ומחמדינו כי אין
לנו שיויר רק התורה הזאת או לאותה בושח
ואוי לאותה כלימה ולא ידמו בנפשם שחכמים
יהי' בעיניהם לשמרם מכל נגע הצפוי לזה
אל יעלו ברוחכם כזאת לחשוב כי כמו בדין
השחיטה בשחייה משהו נפסלה השחיטה
שלא חתך כל הראש בב"א, או בנקב קטן
בוושט של משהו נפסלה השחיטה כמו כן
הדבר הזה בפרצה קטנה בגדר הזה תהרס
כל הבנין הקודש הזה. הסוף דבר יהי' שבנים
ידברו תהפוכות נגד אבותם ועיניהם תכהינה
מכעס בניו כשיגדלו מעט לחלל כל קדשי
הדת ולפרוק מעליהם עול תורה ומצות ולא
יהא בידם להועיל בזה מאומה ובעצמם
אשמים בנפש בניהם בזה שלא השכילו
מראש להדריכם בדרך תמים כמו שראיתי
בעיני שאיזה איש בדרך נסיעתו לפה התאונן

לפני כולל בזה הרשת בחנוכם של בניו בדרכים החדשים וככל החזיון הנ"ל בא לידו ומבקש עצות ותבונות לזה, ולא ימצא. לכן עמדו נא והתיצבו נא והתעוררו נא אתם יראי ה' להיות נדבקים איש אל רעהו לפקת ולהשגיח ע"י שיבדלו מהבתי ספר כאלה ועיניכם יביטו אל חינוך בניכם שיהי' ע"פ התורה והמצוה ליטע בנפש הילדים יראת ה' הוא ראשית דעת יחד עם התורה שילמדו בסביל התורה וקיום מצותו ע"י ההורים בדרך שהלכו בה אבותינו הקדושים מעולם

ובזה ייטב לנו ולבנינו עד עולם וכל בעל יחי למודי ה' ושלום רב אל ישראל.

המצפה שישימו מקום לדברי אמת האלה וישובו מדרך החושך לדרך התורה למען ייטב להם ולבניהם בזה ובבא וכמו"כ המזהירים באזהרה איומה ונוראה שלא ינתנו בזה כום קולא והיראת היתר, כי בנפשי הוא שמעו ותחי נפשם וב"ב בטוב ובנעימות כנפש הדרכים לטובה...

שמעאל ברי"א נכד הרב"ק מ"י זי"ע ועכ"פ

מכתב הרב"ק רבי ישראל מסטאלין

העתק מכתב יד קודש של אדמו"ר מסטאלין — קרלין

ב"ה, יום ו' עש"ק פ' נח שנת תער"ב

לאנ"ש בעיר טוראוו.

שמעתי ותרגז בסני וצללו אזני מקול השמועה הנוראה אשר נבלה נעשה בישראל.

בהתייסד בעירם בית ספר עירוני וכמה אנשים המחכמים עצמם נשט חסידים היו הראשונים למסור את בניהם למולך.

כלימה תכסה את פנינו, נאמר להרים כסונו ולגבעות נפלו עלינו כו' מדנו כזה אשר בו חלוי כל קיום היהדות כאשר אנו רואים בעת האחרונה אשר סוף כל סוף, הוא המרת דת ר"ל.

ע"כ, מרחוק אקרא להאובדים והנידחים האלה שובו בנים שובבים, שובו וחיו, חוסו על נפש בניכם ומלטו אותם מכליון חרוץ וחנכו אותם בדרך היהדות המסורה, אשר אבותינו מכרו עלי' את נפשותם, ושפכו דמם כמים עבירה ולא מכרו אותה בעד נזיר 'עדישים', רק היא שמרה אותנו כל עת גלותנו לבל נאבד ככל הגויים אשר נאבדו למו זכר.

ואז יסדח לכם ה' אלקי ישראל על המעל אשר מעלתם בו ובתורתו, ואם לא תאבו ומריתם, אז תדעו אשר אין לנו חלק ונחלה, כי לא לנו אתם כי אם לצרינו.

ישראל בהרב מהר"ר ר' אשר ויל.

העתקה "מאגרת הקודש" שכתב האדמו"ר הגה"ק רבן של ישראל מן
ירמיהאל ישראל יצחק וצוקל"ה מאלכסנדר והיא נדפסה בספרו היקר "ישמח
ישראל" על התורה סוף דברים.

אל כבוד הרבנים הגדולים המפורסמים יושבי על מדין בק"ק
קראקא יצ"ו.

אחדשכת"ה, מכתבכם ע"ד מצימות הדר' ..... הגיעני - שרצה ליסד
גימנאזיום שילמד בו גם תלמוד, כדי לפרוש רשת וללכוד בה נפשות
נקיים - והאבנם אין דרכי לחוות דעתי בדברים גדולים ונפלאים כמני.
אולם בדבר הזה יראתי לבל אלכוד חס ושלום בלא תעשה לא
תובל להתעלם, ואם באבדות ממוני כ"ש באבדות גופו, וק"ו של ק"ו
באבדות נפשו, עד נצח לא יראה אור חלילה, ואיכבה אוכל וראיתי באבדן
מולדתי - ועם האנשי החכמי בעיניהם ההולכים לרוח היום לפי שכלם כנגד
דעת התורה וחקמי עמ' לא אתוכה, כי לא ישמעו לדברי רק אל האנשים
אשר ייטטו ברעיוניהם ויפסחו על שתי הסעיפים באמור
ע"ז טוב תורה עם ד"א, אליהם אטוף מלתי, ואין זה הוראה כי אם בירור
שעות, להראותם איד שבים חושך לאור ואין ואיבה, הבישו וראו ושימו לב
לגודל עלבון תורה"ק מענין רע הזה, כי ישימיהו למעטה לכסות בה את הנגע
אשר תעבוד תחתיו, לכלות כח קדושתה ולעקור את כל יסודותי, ולמוץ
את דמה הוא נפש היותה, הלא הורינו הו"ל (גדרים ס"ה) לבל עשותה
עטרה להתגדל בה, אף כי חלילה לא יפגום כבודה אפי' כ"ש, ויעדנה עטרה
לנזר תפארתה, וילך בדרכה, ולא יסור מכנה ימין ושמאל כל ימי חייו מן
העולם, אך יען שמוה לכבוד עצמו, ולכ"ש מלבישי כבודה לכבודו, ולעומת
יקרת ערכה אשר לא יסולה יחשוב זה לאי כבודה, וה"ז כמשתמש בכלי
הקודש ונעקר חייו מן העולם, עאכ"כ להפשיט מהתורה מלבושי רקמה
להלביש את שפחתה למען תכחש עד כי תירש גבירתה, ותרמסי, ברגלי
לעבוד עבודת בזות רח"ל, אשר הם למורת רוחה, והתורה"ק חגרת שק
ומתפלשת באפר, וצועקת מרה, ואונרת הלא גבירתה אני, ושפחתה תלעג
לדבריי, ועוד תוסיף על פשעה לצוד בהרבה נפשות נקיים, אשר גם הם
יענו על אמרי - וכאשר בעינינו ראינו בעה"ד זה ככה, או לעינים שכך
הואות, וכך עלתה בימינו, ד' ירחם במהרה להרים קוץ התורה והיראה אחי

ורעי שמעוני וישמע עליכם ד', הוּא אֲנִיכֶם וישמעו לקול צופיכם הורִיכֶם ומוֹרִיכֶם גדולי התורה וצדיקי דורנו יחי', הלא הִמָּה עֵינִי העֵדָה, והחכם עֵינִי בראשו לראות הנולד, וצופים נקראו בדבר ה' (ע' יחזקאל ל"ג) כי כמו הצופים העומדים על המשמר על מגדל נבִיה ויזהרו את אנשי העיר לאמר הנני רואה את האויב בא לצור על העיר כְּמָרָם יִגִּשּׁוּ אֲנִשֵּׁי הָעִיר. כי הִמָּה בשפל ישבו ולא יראו מרחוק, כֵּן חֲבֵטֵי הַתּוֹרָה הַהוּנִים בתורת ד' הַבְּאִירוֹת עֵינֵיהֶם הִמָּה הצופים העומדים על המצפה, וראו מרחוק כְּמָרָם יִגִּשּׁוּ הַמֶּקֶץ עִם הָרָעָה הַמִּתְרַגֶּשֶׁת וְהַמִּתְעַדֶּת לְבֹא, ויזהירו להבליט על נפשם כמצווה עליהם בדבר ד' (ע' יחזקאל כ"ב) לִבֹּל לַחֲמִים אֶת תּוֹרֹתַי וּלְחַלֵּל אֶת שֵׁם קִדְשִׁי וְלַהֲדוֹרִיעַ בֵּין הַמָּמָא לַהֲמָהוֹר וּלְהַבְדִּיל בֵּין הַקּוֹדֵשׁ לַהֲחֹל יִשְׁלֹא יִתְעַרְבוּ מָמָא בְּמָהוֹר וְחֹל בְּקוֹדֵשׁ חֲלִילָה כִּי כָל מִגְמָתֵנוּ וְעִבְדֵּיתֵנוּ לְתֵקֶן הַחֲטָא הָרָאשֹׁן, אֲשֶׁר עֵינֵינוּ נִתְעַרְבָה הָרַע בְּטוֹב, וּמַחֲוִיבִים אֲנַחְנוּ לִכְרֹךְ וּלְהַבְדִּיל אֶת הָרַע מִטוֹב, וְאֵת הָרַע יוֹרֵה הַלֵּאָה לִמְעַן יִשָּׂאֵר אֶךְ טוֹב, וְאִזְנֵנוּ לְטוֹב הַנִּצְחִי, וְלֹאֲזֵאת מִה נִבְרָצוּ אֲמִרֵי יוֹשֵׁר מִהַהוּרִים וּמוֹרִים

גדולי צדיקי זמנינו יחי', וְאִיכָּא אִיפּוֹא לִמָּה לֹא יִשְׁמְעוּ אֵלֵיהֶם בְּנֵי ? מְדוּעָ ? אֵין זֶה כִּי אִם מִסֵּךְ הַנִּצְחָנוּ וְעוֹרוֹן הַנִּגְיָעָה תָּנוּ אֱלֹהִים לְהַאֲשִׁים אוֹזֵן לְבַלְתִּי שְׁמוֹעַ הַטוֹב וְלַהֲעֲצִים עֵין מִרְאוֹת רַע ח"ו, לֹאֲזֵאת אֶת אַחִי אֲנִכִּי מִבְּקֵשׁ הַסִּירוֹ נֹא אֶת מִסֵּךְ הַמִּבְדִּיל, אִזְנֵנוּ בַּל אִפּוֹנָה כִּי בְּעֵינֵינוּ תִּרְאוּ, וּבְאִזְנֵינוּ תִּשְׁמְעוּ, וּבְלִבְכֶם תִּבְיֵנוּ, כִּי כִנִּים דְּבִרְיֵנוּ, וְדִרְכֵינוּ הוּא דֶּרֶךְ הַיֶּשֶׁר וְהָרָצוֹן הַטוֹב, וְלֹא תִלְכוּ בְּדֶרֶךְ הַמַּטִּים עֵקֶלְקִלוֹתֵם הַהוֹלְכִים לְאַחֹר וְלֹא לִפְנִים, אֵל תִּלְכוּ בְּדֶרֶךְ אֲתֵם וְתִגְדְּלוּ בְּנִיכֶם לְתוֹרָה וִירֵאתָ הַשֵּׁם הַמְּהוֹרָה בְּדִרְכֵי אֲבוֹתֵינוּ וְלֹא בְּדֶרֶךְ הַחֲדָשׁ הַמְּזִיּוּפָת וְהַרְיִסוֹת הַתּוֹרָה ח"ו אֲבִטָּה כִּי זֶרַע אֲמַת שְׁלוֹמִי אֲמוֹנֵי יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ לְדְבָרֵינוּ, וְלֹא יִלְכוּ אַחֲרֵי הַהִבֵּל וְהַתּוֹהוּ, וְיִשְׁעִשְׁעוּ בַּתּוֹרָה אֲמַת דְּבָרֵי אֱלֹקִים חַיִּים, וּבִזְכוּת זֶה יִגְמֹר ד' בְּעֵדְכֶם הַחֲתִימָה לְטוֹבָה בִּסְּ הַחַיִּים וּבְרִכָּה וְהַצִּלּוֹת וְגֹאֲלוֹהַ וְיִשׁוּעָה, כַּעֲתִירַת הַנֶּאֱמָר מִפְּגַעֵי הַזֶּמֶן וּמִצָּפָה וּמִיִּחָל וּמִקּוֹה כִּי מֵעַד מִהֵרָה יִרְחֵם ד' עַל עַמּוֹ וּמִלֵּאָה הָאָרֶץ דְּעָה וְיִשּׁוּ שְׂכֵם אַחֵר לַעֲבֹדוֹ עֲבוֹדַת שְׁלִימָה בְּאֲמַת וּבַתִּמִּים.

יִרְחֲמִיאל יִשְׂרָאֵל יִצְחָק בְּהַחִיק וְצִלְלָהִיָּה זִי"ע

אגרת הקודש

אשר שלח לאנשי בשנת תרס"ז לחוק יסודי הדת והאמונה

כבוד אנ"ש האהובים היקרים שיחי

נאשר זה חיזה שנים אשר עקן ההשכלה הארורה הפילה ע"פ חבל, והרעה ספרי הכתה והדחה בלו בדפוס כהלכת לשון ועומאת שפתים, ובעוה"ל הדיחו הרבה בחים מישראל, וחס אשר נחרצו ונהרשו בכליון עד היסוד ואלו מדת התורה, ומתה אשר האבות לא אכלו טפח רק יעלימו עיניהם ממעשה ולימוד צניעה וצניעותם מאהבת אליהם, והדבר נקל בעיניהם, אבל לא ידעו ולא יביטו אחרית דבר, כי אחרי שיבצעו הצניע האשכולות מרירות מלימדת העמלה, יבגדו אחרי האבות ויאשימו אינם לשמע לקול אצקתם וצניעות, וישברו את כל תלאות הורם עד אשר נפחם ורעם לזמן הזה, ויעשו מה שלבם רפך לסור מדרכי התורה והמוסר בפומבי לצופת אבות, כי ראשית לימודם כחוצות ספריהם העמלים שיחפצו לאזכרים גם נגד הצניעות ושיטורו מסוה הטטה מעל פניהם, [וען כי שמים אלה הנה אורות מהצנע זרע אצותיו הקדושים] ובאשר עיני לא פעה וסחים או לעינים שכן רואות, ובמדרש פורה ראש ולענה הוצא למחש למוסר רבים קוץ וחרד בהדרגות רבות להשחית כרם ישראל, ולעקור יסודי התורה והיראה, וההשגחה ללבוש ילאה ויאלל גם בקלה המנהג, וגם באכזב אשר יעשו כמעשה החסידות וידרכו על מפתן בית החסידים נה צנע וצניעותם נראה אורות לרעה המטה, מלהפח את זרה הוצא, כסחה עלימה פני להעלות על הכתב עד היכן הדברים הניעו, ושיד גם זאת להאזין לביט קרני הוד תוה"ק ירדו גלויס ובערי צחי מדרשות סטורים איש בוקל ואיה סופר, ירחס ד' מהרה על שארית ישראל ועל כבוד תוה"ק. ובאשר עיני ראו כ"ז ולדות לבני הרחיט, פחד ד' ליגד עיני לכל ימלאנו שון מי שיש צידו למחוח". האצקתי רוח צעתי לבא במכתבי להודיע בשער צח רצום. ולבקש את אחי האהובים צמודי לבי אשר נפשמ יודעת כי אהבת עולם אהבתים ומעי סעי הסו לטובתם כל הימים בזה ובבא: ומאהבה מסותרת אצא בחוכמת מעולה ואזעק בקול לרעה, וסו לא על נפשי ועל נפש זרעיס והחלעו מאש ליהעט הוצא. הסאחות בקירות צניעה ר"ל וכו' גד' ובתוה"ק להסוב מהצנע עניא והחבולות איך ומה להילל נפשותים וגם זרעיס יחי' מיקד את צעיד רוח היהודית מתנוסס כמי ובציצו זיקו את חלקי עוד לא נכשו, וביטו לב לעולל הענין והרפת שלס טוה"ו וטוה"ב אשר יוכל לזכות באס חסכו ח"ו עוד זמן מה. ועל כן מחויב כל אחד ואחד להשחל כל היכולת לחוק יסודי הדת והאמונה:

ואלה הדברים אשר מלאחי לכוין לתועלת חיווק הדת והאמונה והרמת קרן התורה:

א' חוב קדוש מועל על כל אחד ואחד להיות אופה הליכות ציומו וצניו וצניותו בכל הפניות ולבוש עין בקורת עליהם בכל תהלוכותיהם לכל יויזו זיו ב"ש מדרגי התורה ובלא יבטו ממנהגי אבותינו טוהי כפש טוב מנהג חלילה. כי תחילת עבודת הילול"ר הוא לזלול ולבחוק ממנהגי ישראל וזומר עבודתו ככפירה ממש ר"ל ובחאמר חבול היום אומר לו עשה כך. עד שאומר לו עט"ו ר"ל. ולמי שיש לו עינים לראות רואה בחוש צנע הוצא כי לא נפל מדברי חו"ל כחוש השערה חלילה:

אגרת הקודש

[ב] יראה להפג ולבדוק עד מקום שידו מגעת אם לא נמלא צביתו מספרי מיטת ריבול ושנע מ זה הוא הענין לכנס בהשגחה ר"ל:

[ג] לשום טייל פקוחא על המלמדים והתורים לבניו ובטחיו אם המה תמימים בדרכי ה' ועם שמים כל יתעבד חלילה:

[ד] למען להרים ולחזק עמוד התורה הגני מזוהר לכל ההוגים בחזרת ה' שילמדו כל השיעורים צביה"ה דוקא וישמו טעם לעובדה גם על הצחורים הלטומים שמה. וקנאח סופרים חרצה חכמה לכל הצא לבית החסידים אשר יקחהו לבו ללמוד ג"כ כפי יכולתו:

[ה] ולמען לחזק עמוד העבודה זו תפילה אזהרה גם על הסוחרים הערודים בפרנסתם שיעשו חק קבוע לכל לשעה שיבואו לביה"ה צוקר וערב להתפלל בליבור ורק אם ילמך

להמתין זמן מה עד שיאכספי המנין ימתין וילמד דבר מה. והגני מבטיחם כי לא יפסידו עי"ן חליה אדרבא עוד יתברכו בשפע ברכה. וכזה ירעילו גם צביהם בחוב קדוש הזה ליקר נ פעמים צום לביה"ח והנכנס לחטתו של צום רוח טוב קולע עמו:

[ו] להוסיף ולחזק אזהרת ושמירת שבת קדש בכל עוז ואמץ בכל התומרות ולכל יהי מק צעירהם להקל בקלות ההוגים צטוה"ר:

[ז] לפאר מקום הקדש בעט ובקדשי תיראו לכל לדבר צביה"ח בדברי הבאי ובפרט צמח התפילה וקריאת התורה וכל שכן בצחיות וימים טובים:

ועתה הגני מבקש מאדש יהי עלי ימלא חיה אם אשר לא ישמע לדבריו חלה, חלילה לנו להתקוטע עמו עי"ן רק לדבר עמו דכית להטות לבו לדבריו למען יעב לו. שמשני אחי ושמע ה' אליכם ויקטב לקול חפלהכם צימים ה' הבעל"ט ומוכה טלנו לכתובה וחחוסה שונה לבית חיים וברכה גאולה וישועה כחפץ אזהבכם אהבה רבה:

ירחמיאל ישראל יצחק בהה"ק וצללה"ה ד"ע.

אלכסנדר ב"ו אלול תרס"ז לפ"ק.

העתקת מכתב קודש אדמו"ר רשכבה"ג סבא קדישא
מבעלזא צלה"ה אשר כתב בענין התערובות למורי קודש
עם למודי חול ביחד לילדים.

הנה כאשר בא למשמע אזנינו שיהי' התוועדות בעירכם פ"ק קוינו
לשמוע תקנות ועצות עבור טובות זרע קודש אחב"י אמנם כאשר הגיעו לפני
הקול קורא הנדפס בהעתונים, ראיתי כי הי' כשגגה היוצאת מלפני השליט
ממש שבץ אחזתני חיל ורעדה אחזוני קור וחום נתמלא גוי שני ימים מעל"ע
שלימים, בראותי כי עלה על רצוני לאחד ח"ו תוה"ק עם למודים אחרים וכל
פריצי עסנו שבכל עיר ועיר שונאי תוה"ק בעוה"ר וכל העתונים אשר המה
ללא תורה וללא יראה כלם ששים ושמים לקרא' הרעיון הזה, וכבר זה ערך
חמשה ועשרים שנה שעלה ברצון רשעי ישראל, לדרך בדרך הזה לעשות
חדרים כאלה וכל הגאונים והצדיקים כלם צעקו חמס שזה יגרום ח"ו היוק
גדול לצעירי זרע ברך ד' לבלע מהם כל קודש ח"י, ובאיזה מקומות מדינת
אונגארן אשר זה כעשרים שנה שהלכו בדרך הזה לחבר יחד תלמוד תוה"ק
עם לימודים אחרים, ודמו בדעתם שעשו זאת לש"ש, כבר נראה ונגלה לעין
כל את אשר יצא מהם, והמה בעצמם מתחרשים על זה, וכל המקומות אשר
לא הלכו בעקבותיה' תלי"ת ניכר לכל את צעירי זרע ברך ד' ואנחנו צריכים
לפחד ולדאוג עבור הרוב מדינתנו אשר תלי"ת הבכנ"ס והבמ"ד מלאים
תורה ויר"ש ובע"ב מתחזקים בכל עוז לחפש מלמדים יר"ש למסור את בניהם
תחת השגחתם ולמודם ולהשמעה הזאת להתבולל תוה"ק עם למודי' אחרים
ח"י, יהקרירו מחמימותם באמנם אם מפי מפורסמים שבדור יצא הרעיון הזה
בודאי מה מוב ומה נעים וכו' הבי ע"י שיש מקומות בעוה"ר שנתרשלו קצת
בלמוד תוה"ק יתקנו תקנות כאלו ח"ו להרע ולהיזק לאלו אשר מתחזקים
בתורה ויר"ש להחזיק ולהדריך את בניהם בדרכי אבותנו הקדושים הישנים.

וכן ח"ו כשיתפרס' הדבר בשאר מדינ' ומדינ' פולין שברוס' וכדומה
 אשר מנהיגים כולם את בניה' תל"ת לתורה ול"ש בדרך הישן, בודאי סכנה
 גדולה להם כשיראו שהדבר מוסכם ח"ו מן מפורסם שבדור ובפרט באה"ק
 תו' אשר זה רבות בשנים שפריצי עמנו נטו כל כחותיהם לעשות חדרים
 מעורבים בשאר למודים ופזרו הון רב על זה ותל"ת כל אחב"י דשם עמדו
 לנגדם בתשות כחם ודמם להציל צאנם מיד בולעם וכעת איזה מענה יהי
 בפיהם נגד מתקוממיהם, אכן באמת גם באלו המקומות שצריכין חיוק
 לתורה ול"ש ג"כ צריכים לחפש עצות ודרכים אחרים איך לחזקם לתורה
 ול"ש כי מזה אשר יתבולל תוה"ק עם שאר לימודים אין לקוות להיות
 נושעי' ע"ה, ואדרב' אם יש עוד שם איזה בע"ב ירא השם ונערי בני ישראל
 אשר נצוצי אש הקדוש' בוער בהם, בודאי ח"ו יתקלקלו ע"ז וגם כמו שא"א
 להטות שמים לארץ כן לא יוכל איש להרחיב בנפשו עוז ליתן עריכתו שיהי
 בכל מקום מורים בלתי זריקת מינות ר"ל, אמנם אפי' אם יהי בנמצא אחד
 מני אלף מורה כזה שלא נחגאל במינות ג"כ א"א כלל לעלות על הדעת
 לצרף שניהם יחד ודבר כזה א"א כלל, אפילו להביא להתיעצות לפני איזה
 אסיפה והתוועדות כמו שא"א לעשות התיעצות להתיר שאר איסורי התורה
 המפורשים, יען כי נגלה לעין כל את גודל הסכנה המרחפת בזה לזרע עם
 קודש ובפרט שכבר נמנה ונשנה ונגמר וגבחר לפני הגדולי' והגאון' והצדיקים
 שלפנינו זצ"ל, כי תא' חיוק ברור לתוה"ק והוי' ממש כמו דבר הנאסר
 במנין שאין בה ביד ב"ד וכו'.

לכן צריכ'י לחפש דרך אחר' איך לחזק את הדת ולמוד
 תוה"ק באופן שדרכו בה אבותינו הקדושים ולא לבנות בת'י
 חדשים, וכמבואר ברמז בדברי הש"ס יבמות ס"ג ע"א שום ולא
 תשפון שפיין ולא תבני' שכל העוסק בבנין וכו' וכמביא
 ברש"י ז"ל ש' שצריכין לחפש איך לתקן את הישן ולא
 לעשות חדשות.

דברי הדיש"ת והכותב למען כביד תוה"ק ולמען לא יסחבו צעירי
 הצאן לבלע מהם כל קודש ח"ו וד' יעזרנו שנוכח במחירה לראות בהרבה
 תוה"ק וחרבה קרן ישראל.

מנאי ח"ק ישכר דוב מבעלזא

קריאה מאת הגאון ס"ק מהרש"א אליפנדרי

זאת מאתי באתי אל האר"ש להגיד כי ישר כי מזה זמן רב בהיותי בארץ מולדתי קושטא קאי כמו מ' מעשרים ומאה שנה שהייתי מרביץ תורה בישראל זכרתי ימים מקדם מנהגם של ישראל תורה בסדר והנהגת תלמודי תורה שכל ראשי העם וחור"ר הי"ו, כל דעתם ורוחם להשתדל בכל עוז ותעצומות שתשב"ר יהיו לומדים בתורתנו הק' ולהרגילים בדרך ישרה וביראת ד', ועוד זאת ביתר שאת להחזיק ביד בחורי חמד אילני דמלבלבי שיצאו מהם ת"ח, ובפרט בבני עניים כמאמרם ז"ל הזהרו בבני עניים שמהם תצא תורה, וע"י זה היו בנינו מגודלים בנעוריהם ביראת ד' ותורה ומצות, ובנותיגו כוויות מחוטבות בדרך ארץ ובצניעות כי כל כבודה בת מלך פנימה וחכמת נשים בנתה ביתה... ובעבור זה הי' כמה ישיבות מת"ח לומדים בכל יום, וכל בני ישראל היו שמחים ונחת רוח מהם.

ויען ראיתי באותו זמן כי החל הנגף בעם לקצץ בנטיעות ע"י איזה אנשים בחלקלקות לשון בדברי שוא ומדוחים, כי אין הזמן כמו מקדם, ונשתנו סדרי בראשית, והתחיל השטן לרקד בהם כי איזה מהם אבות אכלו בוסר אין לב אבות על בנים כמו מקודם, ומניחים בניהם ביד מורים דלא מעלי, ולא למדו בספרי הקודש המלמדים אותנו אורחות חיים, ודרכי ד' חכמה ומוסר, כ"א רק אשר בהם ספורים יקננו, ודברי הבאי שאין בם שום תועלת, ולכן מה יעשה אותו הבן ולא יחטא, לא יוכל להיות מזה כ"א לפרוק מעליהם עול מלכות

מלכות שמים ותרבות רע ומעידים בגדלם מה שראו בקטנם, והכרת פניהם ענתה בם, ובו בפרק בקנאת ד' צבאות חם לבני, ואז אמרתי הנה באתי במגלת ספר כתוב עלי להוכיח במישור בטוב טעם בעזרת ד' החונן לאדם דעת ולפרסם, שאם יש קיום לעם בני ישראל שהוא טלה בין זאבים שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו והקב"ה מצילנו מידם, שהוא דוקא בעבור תורה שבע"פ, ואם ח"ו לא הי' זה לא הי' נשאר זכר לשונאיהם של ישראל, אמנם ע"י למוד תושבע"פ לשמה מבלי שום פניה וחנופה לא היו אומה ולשון שולטים בהם, וע"י עסק התורה שבע"פ לשמה גם מן השמים היו עוזרים כמאמר הכ' כי ד' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה, ומתקיים מאמר הכתוב כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים, ואמרו רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה, וכמו שמצינו לרבותינו הראשונים אשר רוח ד' דבר בם וגם בדורות האחרונים מצאנו שגם ששנאת הדת היתה חוצצת ביננו, עכ"ז היו מקרבים מלכיהם ושריהם לחכמי ישראל מצד שלימות דעתם וחכמתם והנהגתם הישרה, ובכן אם אנחנו מהרישים כעת בודאי הוששני מחטאת שתשכח תורה מישראל ח"ו, כמו שעניינו רואות שהתחילו בקלקלה איזה הדיוטות הקופצים בראש להורות שלא כהלכה מפני שאינם יודעים בין ימינם לשמאלם ואם לא נשתדל להרים דגל התורה הק' ח"ו על דרך זה יכול להיות שאף ראשי העם יהיו הורים ומורים ג"כ באחרית הימים כן, דלא יכוונו על ההלכה ויתרבו מחלוקת בישראל, ותלי"ת שדברי עשו רושם ואמרו כולם שכל דברי אמת וצדק, ובכן באו כל אנשי העיר כל עשיריהם וחכמיהם ורבניהם על החתום ברצון נפשם ובשמחה וטוב לבב בנדבת לבם להחזיק במצוה רבה הזאת אשריכם ישראל.

והנה אחרי כן במשך הזמן הזה אנכי שומע קול ענות מאיזה יראי ד' החרדים שחדשים יצאו לבטל הבל מפיהם של

תשב"ר שהעולם מתקיימים בעבורם, ובמקום אשר יאמר להם בני אל חי הם בנים משחיתים ובנים לא אמן בם. ואף מתופשי התורה שהיו להם לצעוק ולמחות, אדרבא יש מהם שנלכדו ברשת זו בעצת היצה"ר לפי שהם מקטני אמנה, וע"ז ידון הדוים, ומי שנגעה יראת ד' בלבו ראוי לעמד בפרץ ולהחזיר עטרה ליושנה, אכן זאת נחמתי כי בהיותי פה ירושת"ו שמעתי כי עוד היום עדין לחלוחית הדין קימת כמו שתקנו הראשונים בקיומה של תורה, כי יש לאחינו עדת אשכנזים כמה וכמה ת"ח יראי ד' וחושבי שמו וישיבות מלאות מהם דעסקי באורייתא תדיר בכל יום כן ירבה וכן יפרוץ.

וגם שמח לבי שראיתי לכמה יחידי סגולה שנגעה יראת ד' בלבם שמתחזקים ומשתדלים בכל תוקף בעצת הרבנים הגאונים הזקנים העי"א לכונן תמיד בחנוך הבנים והבנות עפ"י דרכי התורה להרגילם ביראת ד' ובתורה ובדרך ארץ ובצניעות ומרוב ענותנותם בקשו ממני להצטרף עמהם, וכשאני לעצמי וגם שכעת נאלמתי דומיה החשיתי משוב מקורות הזמן בלתי נאמן, עכ"ז במצוה רבה כזאת לא אחשה הנה שפתי לא אכלא לעזרת ד' בגבורים מצוה גדולה כזאת, ולעורר את לב עם בני ישראל מתרדמתם, ולהשיב לב אבות על בנים לגבולם לעבוד את ד' וגם בהנהגת הבנות כמאז ומקדם כי רבות בנות עשו חיל, וכמו שהיו בעת יצ"מ שנגאלו על ידן בשביל הצניעות ובמנהג החדש יש לחוש הרבה משום פריצותא ולבי לחוקקי ישראל המתנדבים להחזיק במצוה הזאת ואומרים לפעלא טבא אישר, ותומכיה מאושר ויכולה היא שתגן אלף המגן, ובזכות זה הטיבה ד' את ציון תבנה חומות ירושלם ונזכה לגאולה האמתית ובא לציון גואל בב"א. הכ"ד הכותב וחותם לכבוד ד' ותוה"ק וטובת ירושלם יגל יעקב ישמח ישראל.

שלמה אליעזר אלפנדארי

העתק מתוך כתב יד קדש של גדולי הדור שבפולין

א. אדמו"ר מסאקאלוו, ואדמו"ר מסטריקוב

מוטל על כל ישראל הרוצים בקיומה של עם ישראל ותורה המסורה לנו מאבותינו נ"ע להקהל ולעמוד על נפשם לעמוד כחומה בצורה נגד הזרם ממאשרים המתעים, שנטו קו לבלע את החינוך הישן שעל החינוך של אבותינו עמדו כל דור ודור.

ועכשיו אנו רואים שע"י החינוך החדש בנינו ובנותינו שוכחים צור חוצבתם ונהפכים מהרה לסורי גפן נכרי.

וביפו כל החרידים באו אלי בדמעות שליש איך ששם כל החינוך הישן נטה מעט ושינה טעמו מפני העברית בעברית שהרגילו בו.

והמצוה להקים שם חדר עבור הבנים והבנות של החרדים. והאגודת ישראל העולמית אשר כל שאיפתם ע"ז מתבקשים מאתי לשום עין חודרת ע"ז.

וע"ז בעה"ח ירושלים עש"ק תובב"א א' ויקהל תרפ"ד.

יצחק זעליג בהרב הגה"ק מורי ז"ל מקאצק

אבד"ק סאקלוו

מנחם מענדל בהרב הקדוש וצללה"ה זי"ע מביאלא

ב. מהגה"ק מבענדין

מחזיקנא טיבותא לרישא והנני אתן תודה במודים דרבנן להמנהלים והמשתדלים שיהי' חדרים אשר מתנהגים רק בחינוך הישן כדרך אבותינו. וחוב קדוש לראות בזה ולעמוד כחומה כנגד הפושעים המחללים גדרי קדש. ירושלים ת"ו לבלע מאת הקודש.

ומחויב כל אחד ואשר ירא וחרד לדבר ה' לעמוד בפרץ ולסייע בכל כח ועוז שיהי' רק כפי החינוך הישן.

אקוה שבזכות זה אשר הבנים יתגדלו על טהרת הקודש בדרך התורה והיראה נזכה לראות בבנין ירושלים ובבוא גואלנו.

ועל זה בעה"ח פה ירושלים ב' ויקהל תרפ"ד.

הינך אבד"ק בענדין

מאמר חנוך הבנים*

מאמר מרן הגה"ק מדברנא דאומתא בעל ה"חפץ חיים" (שליט"א) [נצ"ל]

אמרו חז"ל (תמורה י"ד) מוטב תפר תורה ואל תשתכח תורה מישראל וכבר בארנו דבריהם ז"ל. כי ח"ו מי שמפר תורה באיזה ענין אף כי יצטרך ליתן דו"ח לעתיד לבא על זה מ"מ עדיין הוא בכלל יהודי אבל אם תשתכח תורה מישראל לא נוכל לשער בדעתנו התוצאות הנוראות שיוכלו להולד מזה ח"ו.

והנה ידוע לכל. כי יסוד קיום האומה ותורתו ודתו. הוא חנוך הבנים ללמדם תורת ה' ולהנכם במצוותיו שעד זקנה לא יסורו מד' ותורתו ככתוב חנוך לגער וגו' ועל עיקר הזה נצטוינו בצוויים והזהרות כפולות ומכופלות.

ובפ' ק"ש שאנו קוראים בכל יום בשכבנו ובקומנו. בא עיקר הזה מפורש בפ' ראשונה ושני' "ושננתם לבניך" "ולמדתם אותם את בניכם" וכן נצטוינו בחינוכם במצוות והשרשת שרשי אמונה בלבבם כמש"כ "והגדת לבנך" "ולמען תספר באזני בנך" וגו' והי' "כי ישאלך בנך" וגו' והרבה כ"ב והכל מפני שזאת קיום האמונה ומוסדות התורה. ואבותינו מעולם קיימו את העיקר הזה בכל לבבם ובכל נפשם. למדו בעצמם ולמדו לבניהם תורת ד' התמימה שבכתב ושבע"פ והשרישו בקרבם אמונה הטהורה לד' ולתורתו. עד שבחפץ לבם ונפשם נמסרו כמה פעמים לשריפה והריגה בשביל דת א"ל זוי ובדמי חיהם הורישוה לבניהם תורה שלמה ותמימה. ובניהם יבניהם עד דור האחרון שאנו חיים בו שגם היום חרות על לב כלל ישראל תוה"ק בכל חוקותיה ומצותיה.

אך בעוה"ר בשנים האחרונות התחיל היצר להתגבר בכל כחותיו להשכיח התורה מישראל ולהמית רבים מישראל שלא יתנו בניהם לבתי ספר כשרים וחרדים שבהם ילמדו את החומש והתנ"ך

(*) נדפס בספרים "קובץ הערות" ברנוביץ תרצ"ו ו"קובץ שעורים" ברנוביץ תרצ"ד—צ"ז.

עפ"י דרך התורה והמסורה דרך אבותינו הקדושים מלפנים. ומחליפים החדר הכשר על בתי ספר החפשים ממינים שונים המלאים כפירה ומינות ר"ל בכל יסודי התורה והאמונה כמו בתי הספר של היודישיסטן וה"תרבות". ואף שאלה האחרונים מתעטפים בטלית של תכלת ובשם קיום האומה הישראלית דוגלים. אבל אוי לנו למה שהגיענו כבר לראות בעינינו הפירות שהוציאו בתי ספר כאלו בשנים האחרונות שהילדים שנתחנכו בהם נתגדלו ללא תורה וללא אמונה וללא תואר ישראל. ואין שום חדוש ע"ז כי נתחנכו בבת"ס כאלו המלאים כפירה ומינות ר"ל. תחת השפעת מורים ומתנכים שלבם רחוק מד' ותורתו. והם השרישו את דעותיהם הכוזבות בלבנות הלמידה אשר קבלו דרך מוריהם ומעשיהם המתועבות ובאין תורה ומצוה סוף שיתכחשו למקור מחצבתם ואין אנו בטוחים מהתבוללות ר"ל. וכאשר ראינו בעוה"ר הנסיון המר מהרבה מדינות בחו"ל אשר עם שכחת התורה מהבנים נתערבו לגמרי בין העמים ולא ניכר שם ישראל עליהם כי רק בכח התורה והמצוה היו ישראל בין העמים והיא נתנה להם כח ואומץ לעמוד נגד הסערות שקמו עליהם. ואם יחסר ח"ו כח התורה אי אפשר לשער התוצאות המבהילות מזה ח"ו. והנה כאשר נתבונן בימינו אלה. על מצוקת הזמן הנורא השורר בעולם והאסונות הנוראים שנתרבו כהיום בעולם עם השנאה העצומה שנתעוררה על אחב"י בהרבה מדינות שישבו שם בשלוה ע"י שונאי ישראל הרודפים ולוחצים אותם מכל צד. ועל כל אלה העניות הנוראה שנתגברה בעולם אשר כמה אלפים ורבבות מאחינו בנ"י גועים ברעב ממש באין פת לחם להשקי' רעבונם ואשר כמעט אין איש אשר לא נגע מצב הזמן הנורא לו ולב"ב והכל שואלים על מה עשה ד' ככה לנו.

אכן באמת כבר גילו לנו חז"ל כל זה ברוח קדשם וזכדאיתא בשבת (דף ל"ב) על עון ביטול תורה וחילול שבת חרב וביזה בא לעולם. (ובעוה"ר יחד עם ביטול התורה והחדרים נתרופף למאד גם שמירת הש"ק שהוא יסוד דת קדשנו) והנה ידוע מה שאמרו חז"ל על מה העולם קיים על הכל פיהם של תינוקות של בית רבן.

ובעוה"ר כהיום אשר אלפים ורבבות ילדי ישראל נתרחקו מהחדרים של תורה ותחת הבל פיהם של תורה לפנים מלא פיהם כהיום דברי הוללות וליצנות ושירי הבל. מתרופפים כל העמודים שהעולם קיים עליהם ומצוקות הזמן מתגברות מיום ליום.

וע"כ כל איש אשר יראת ד' נגעה בלבבו וצרות עמו בנ"י הגיעו לגפשו אין לו להתרפות בעת הזאת רק עליו להתחזק בכל כחו בדבר העיקר הזה של יסוד חדרים כשרים לתשב"ר שהוא היסוד שהכל תלוי בו ולעורר את אחב"י הנאמנים לד' ולתורתו שלא ימסרו ח"ו בניהם למולך המה בתי ספר של החפשים והמינים החותרים התירה תחת יסוד דתנו ותוה"ק רק להשתדל בכל כחם ומסירות גפשמ לייסד חדר כשר שילמדו בו ע"פ דרך התורה והמצוה, ע"י מורים יראי ד' ושומרי תורה, שישפיעו מרוחם גם על התלמידים. וגם חוב קדוש על כל יראי ד' אשר בכל עיר ועיר, להשתדל ע"ד יסוד שיעורי ערב כמו "תפארת בחורים" בעד הגדולים שכבר יצאו מהחדר להשפיע עליהם רוח תורה ויראת ד', שלא יתערבו עם החפשים השונים.

וכל העושים והמחזיקים בענין הקדוש והנשגב הזה של הצלת ילדי ישראל מאש הכפירה ר"ל והדרכתם בדרך התורה והיראה יהיה להם זכות גדול בזה ובבא ויקויים עליהם הכתוב "ומצדיקי הרבים ככוכבים יזהירו לעולם ועד" ובזכות זה נזכה כולנו לשנת גאולה וישועה.

דברי הכו"ח לכבוד ד' ותורתו הכואב בצרת עמו ומצפה לרחמי שמים.

ישראל מאיר הכהן מראדין

בעמ"ח סי', "חפץ חיים" ומשנה ברורה

העתק כתב יד קדוש שקבלנו על ימי חנוכה מרבינו הקדוש רבי אברהם אלימלך הי"ד אדמו"ר
מקלין נהרג במרחשון תשי"ג וקבענו יום הזכרון ביום י"ד מרחשון

ב"ה

לאהובי אנ"ש היקרים היושבים בארץ הקודש ובעיר הקודש ירושלם ת"ו
לרבות כל אהובי אנ"ש אשר בכל עיר בארץ הקודש לנו.

אחדשה"ט באה"ר.

באתי בזה לעוררם ע"ז שידוע לכל שענין חנוכה והנס מימים הללו הי'
רק הצלה רוחנית, כי מלכות יון הרשעה בגשמיות לא עשו שום רע, רק חכמת
יון חכמים להרע, פרצו חומות מגדלי מגדל התורה ממחנה ישראל, וטמאו כל
השמנים הרמוז לחכמה להטות לב ישראל אחריהם לשמוח בהוללות וללחום
בכת זרועם ולב חכמה להזיד ולהרשיע.

ומשכו אחריהם הרבה מאתבנ"י וכל זה הי' מחמת שעסקו בתורה בכוונות
חיצוניות דהיינו, פניות גאות וכבוד ואילולי עזר ה' לנו בהני כהני שלותא
דרחמנא חשמונאי ובניו הק', שמסרו נפשם על קידוש שמו וכבוד תורתו
ובהודרכות נפשם זכו גט נפש ישראל בחכמתם חכמת תורתנו הק' הרמוזה בפך
שמן המועט החתום בטבעתו של כה"ג, היינו, שחתמו מעט הק' א"ע ללמד
תורה בכוונה מיוחדת, ללמוד וללמד לשמור ולקיים בכל נפשם וליבם
ובזכותם הכריעו כל ישראל לזכות ופליטה גדולה כהיום הזה, לפנות היכל ה',
לב בני ישראל, לטהר מקדש מעשי ידיהם וקבעו ימי חנוכה לזכר עולם.

כי מה שהי' הוא עתה אנחנו בעת המר הזאת, שעמדו זדים להשכיח
תורה מנערי בנ"י וללמוד קשיות עורף נגד התורה הק' וחכמי' ומוסרים בניהם
תחת החנוך הרע הזה, לא תורה ולא מצוה ולא דרך ארץ.

אך, חסדי השי"ת שגשארו בכל מקום הישיבות אשר בהם לומדים, לולא
זאת נשתכחה ח"ו תורה מישראל.

וכן, השאיר לנו ברכה בהישוב הישן בארץ הקודש, ובפרט בעיה"ק
ירושלם ת"ו אשר ב"ה לומדים תורת ה' תמימה, ואשר גם אתם בתוכם.
ועל ימים הבאים אחי ויקירי, עליכם לעמוד בקרב, לקרב
לבכם לתורת אמ' ביראת חטא, להחיות נפשכם בחכמה תחי' בעלי שלא יכשלו
ח"ו בכוונות לא טהורות.

ידידם דוש"ת ומברכם בכל טוב, ומקוה ומצפה לבשרם ולהתבשר מהם
אך טוב כה"י.

אברהם אלימלך

בה"צ מהר"ר ישראל זצ"ל ז"ע

תשובה מאת הגאון רבי ברוך בער מקאמיניץ

(ברכת שמואל קידושין)

הנה מה שנתעוררו חילוקים בין החרדים יחיו ישנם שרוצים לשוב לאחוז בדרך הקודש ללמוד בניהם תורתנו הק' כדרך אבותיהם לפנים, אשר עיקר תוה"ק היתה במדינתם, ויש מהחרדים יחיו סומכים עצמם על הוראת רבם הגאון הצדיק מוהר"ש רפאל הירש זצ"ל, ושאל כתר"ה ממני שאגיד איך הוא הדין ע"ד התורה הק'.

הנה במטותא מכ' חרדי עמנו אשר עמדו בצרוף ובנסיון בשעת המלחמה של היצה"ר מלחמת עמלק להכחיד ע"י ההשכלה שם ישראל ותורה"ק, והנה אבותיהם שמעו לקול רבם הצדיק ועמדו רגלם על התורה הקדושה הגני מברכם כי יעזרם השי"ת ויזכו לראות בשוב השי"ת שבות עמו בב"א, אולם האמת עפ"י התורה מחויב כל רב להגיד כי ח"ו לומר שהיא עפ"י התורה הק' שיתנו ישראל בניהם לגימנויות, ורק שהגה"צ ר"ש רפאל הירש ז"ל עשה זאת מפני שהוא ראה כ"כ את רעל הפיתוי של ההשכלה בוער והיתה בודאי כונת הצדיק שע"ז ישובו לתשובה שלימה בהמשך הזמן כשיטעמו טעמה של התורה ויבינו מעצמם לשנות את העסק החפמות החיצונות. ולאהוב את תורה"ק, כמאמר דוד המע"ה שקר שנאתי ואתעבה ותורתך אהבתי, ביאור הדבר שאי אפשר להגיע לאהבת התורה כי אם ע"י שנאת השקר אז יש לישראל להגיע לאהוב את תורה"ק ועיי' בשער השלישי בס' הישר לרבנו תם בראש הפרק וז"ל, ואפשר שתהי' רוב החכמה משחית ומחסר האמונה כגון חכמת האפיקורסין והמינים והפילוסופים אשר אינם מאמינים בתורה הק' וזהו מפני רוע חכמתם, וכאשר יתקבץ בחכמה הרעה לב רע ומדות גרועות תאבד האמונה עד תכליתם, כי לא תחסר האהבה מפני הלב הרע בלבד, אלא מפני לימוד חכמות רעות ויתחדשו בלב ענינים רעים אשר ישחיתו מוצא האהבה וישוב מקורה מקור משחת ומעין נרפש ועיי' שם שהאריך שם עוד ...

והנה יעיינו נא בדברי מו"ר הגאון האמיתי החסיד רשכבה"ג מהר"ח זצוקללה"ה במאמר „דרכה של תורה" נגד הרשעים הבעלי

„מעטאדעס“ וימצאו שם דברי אש מתלקחת מפי רשכבה“ג, כי כל איש מישראל אשר הוא מקמץ בלימוד תורה לבנו ומסתפק עצמו בזה שמלמד אותו לפי בידוי דעתו ומסיר את דורותיו מהשי”ת, וסוף שב”ב או הדור שאח”כ יהי ריפורמטור, כי ע”י שבנו מתגדל בתוה”ק ונעשה חכם בהתורה ידע איך להזהר באזהרות ובדקדוקים, ומוסר עצמו עבודה, ורואה שגם בנו יהי לחכם בתוה”ק, ועי”ז משריש האב לדורותיו התורה עד עולם, וזהו מאמר הגמ’ כל המלמד לבנו וב”ב תורה, כאילו קיבלה מהר סיני, ביאור הדבר כאילו קיבלה והשריש התורה לדורותיו, אולם אם הוא מקמץ התורה מבנו אומר שם מו”ר דאם לא למד מאין יזהר בה ונעשה דל, וממילא אם לא נזהר הבן האם ילמד הוא לבן הבן ונמצא ממילא סרים הדורות מן התורה והאמונה הטהורה והקדושה, וכתב שם מו”ר שהאב בעצמו הראשון הוא המסיר את דורותיו מן התורה ואוי לו... וכתב עוד ואם תשאל ע”ז הלא יש כמה אנשים בעלי אומנות שאינן גדולים בתורה ובכ”ז אנשים יקרים ומאמינים המה בהשי”ת והשיב ע”ז דהדבר הוא דהוא הכין את עצמו להיות גדול בתורה מפני שלמד בהחדר בתמימות ואולם כשרונותיו לא השיגו לזה וע”כ בזה לבד ע”י שהכין את עצמו לתורה נשאר צדיק ומאמין, הנה זהו תוכן דבריו הק’.

והנה מעומק דבריו הק’ מבואר שלא כאותן האנשים שמחשבים בלבבם עצות ותחבולות בטענתם דכל כונתם אינה אלא שיהי הבן ירא וחרד וסוברים שבזה ינצל מעון המר של ביטול תורה מהבן, ע”ז אמר מו”ר דאין החיוב תורה דבן רק מכשירין לזה שיהי ירא, אלא דהחיוב הוא התלמוד תורה שמחוייב לראות שיהי בנו וב”ב גאוני וחכמי התורה ומכיון שהוא מחויב ע”ז גופא לדבק בנו להתורה מה יועילו לו העצות והתחבולות, סו”ס הא יפרוש הבן מהתורה וסוף יהי שמסיר את דורותיו גם מאמונת השי”ת ונעשה מומר ר”ל... אבוא לברר לפני כתר”ה בענין אם מותר לישראל ליתן בנו לגימנויות, אבאר לו תחילה פסק בשם מו”ר זיע”א ששאל אחד אם מותר לו בכדי שינצל מלכת אל המלחמה בזה שיעבוד בהזימבסטה

[קאנצרליע] ויהי שם חילול שבת של כתיבה והורה לו להיתר, ושאל לו השני אם מותר לו ע"י שינצל עי"ז מלכת אל המלחמה ללכת בהגימגיה ולא התיר לו. יען כי זה האיסור הוא מטעם מינות ואסור להתרפאות בזה, ואנו עד מפי עד שהעיד רבנו הגאון האמיתי הצדיק רשכבה"ג מרן ר' חיים עוזר שליט"א ששמע מפי רבי הדברים כהוייתן...

אחינו חרדי עמנו שבאשכנז שמעו נא וישמע אליכם השי"ת, במטותא מינייכו הן אמת מה גדול הוא זכותכם וזכות אבותיכם שמוע שמענו ותגל נפשינו כי בבוא הזרם של מלחמת עמלק היא רעל ההשכלה להכחיד שם ישראל והתורה, אז יצאו אבותיכם לכפור בהמינות ונתנו כבוד להשי"ת ולתורתו ועמדו בצרוף ונמצאו תמימים ב"ה שלא שלטה בהם אש המינות ר"ל, ואף ריח של המינות לא נגע בהם, והמורה עבודה זרה ומינות שכל הכופר בה כמודה בכל התורה כולה, וע"כ יברך השי"ת אתכם בשלום ונחת ובורע תמימים יקרים, אולם האמת עפ"י התורה הק' גיתן להגיד כי ח"ו לומר שמן התורה מותר לתת איש ישראל בנו לגימגויות כמו שמבואר למעלה, הא' מפני שיש מינות בלימודיהם, והב' מפני עקירת גוף מצוות ת"ת כי חייב כל אדם מישראל בושגנתם לבניך שמחויב כל איש ואיש מישראל ללמד לבנו ולב"ב כל התורה והוי כמו שקבלה מהר סיני וא"כ אם מוסר הבנים וב"ב לגימגויות ואוניברסיטעטן הלא עוקרין ר"ל כל מצוות ת"ת מעיקרה, ואולי יאמר בלבו הלא מחשבתי הוא לעשות לירא שמים, כבר דברנו שהוא רק עצת היצה"ר מטעה את הדעת לומר כי החיוב דת"ת אינה אלא מכשיר מצוה בכדי שיהי ירא שמים אוי לאזנים שכך שומעות, הא החיוב הוא דושגנתם לבניך, דהשי"ת צוה על עצם לימודה ושינונה של התורה על בנים וב"ב, ומה ישיב האב לפני השי"ת הלא תחילת דינו של אדם הוא על דברי תורה ואח"כ על מעש"ט, ונמצא דכשיתבעוהו עסקת בתורה הלא תיכף יהי כאלם לא יפתח פיו וכשיסלק במעשים טובים יאמרו לו הלא נצטוית על התורה וכי לא היתה חשובה בעיניך להשריש לבניך.

היוצא מדברינו שעפ"י התורה החיוב דבנים ובני בנים בתלמוד
 תורה הוא לעשותם ולשננם שיהיו גאוני וחכמי התורה, זה הוי
 החיוב ולא דהוי רק מכשירין שיהיו יהודים, אלא דוקא שילמדם
 וישננם בכל התורה כולה ואם ח"ו אינו מלמדם עוקר כל מצות
 ת"ת דבנים ובני בנים, (ב) גימנוזיות ואוניברסיטען אסור משום מינות
 ר"ל ומו"ר בשעת המלחמה לא התיר אפי' בענין פיקוח נפשות דעי"ז
 דוחה גפש מישראל ואין מתרפאין בעצי אשירה, (ג) לימוד החכמות
 בקביעות אפי' בינו לבין עצמו אסור ונפסק ברמ"א סי' רמ"ו סעי'
 ד' דלעולם אסור ללמוד שאר חכמות בקביעות כי אם באקראי בעלמא.
 אחינו נשובה גא בעוד מועד כי ההשכלה חשכה עינינו ודלדלה
 אותנו ואין לנו שום הנאה בעולמנו הן במצב החומרי של כלל
 ישראל והן ברוחניות, הנה כל כח ישראל הוא ע"י התורה כמש"כ
 בזמן שקולו של יעקב נשמע וכו' וא"כ ח"ו אם כל אחד פונה לעצמו
 א"כ נמצא שאין מי שיעמוד בקשרי המלחמה, נשובה גא לחזק בדק
 בית ישראל ונרפא את בתי המדרשות שנשברו ע"י ההשכלה ובזכות
 זה ירחם השי"ת עלינו ויגבר ישראל ע"י שנשעבד לבבנו אל התורה
 ונזכה לגאולתנו ולביאת משיחנו בב"א.

ממכתבי הגה"ק אדמו"ר מגור זצ"ל

(„אוסף מכתבים“)

בעזה"י

כבוד אנ"ש היקרים בכל מקומות מושבותיהם ה' עליהם יחי'.

כאשר לא טובה השמועה בדבר פרצות הגדרים בכרם בית ישראל, ושמעתי ותרגזו בטני אשר יחדיר גם בין אלה המדגילים בדגל החסידות וכו'. לזאת באתי במגילת ספר לבקש לסור מדרכים הרעים, ואם יאטימו אוזן משמוע, מהראוי להנשאים לעמוד על גפשמ ולהיבדל מהם. גם אם יהיו האנשים הנ"ל אמודים וגושאים בעול, וכן לא טוב אשר שמעתי שנמצא בין הנגידים מאנ"ש בהגיע בניהם לשנות עשר הנם עמלים ללמדם רוב היום לימוד השפות והחשבונות ומן תורת ה' יסורו לבם, ולצאת י"ח יקבעו להם אך שעה ושתים בתורת ה'.

אל נא אחי תרענו, אך תראו אשר לימוד תורת ה' יהיה העיקר, וכל אב ישגיח להרחיק בניו ובנותיו מספרי מירוס הן בלה"ק הן בלשון לע"ז כי מנפש עד בשר יכלה.

ועל הבנות להשגיח לשמור גדר המוסר והצניעות לבל ילכו בידים מגולות, וכן הנשים לא ילכו בשערותיהם ואיש את רעהו יוכיחו, ודברי חכמים בנחת נשמעים: וכאשר חכו"ל למדונו לתלות כל היסורים המתרגשים בביטול תורה.

ב"ה א' עמנו

לגיסי היקר הרב רי"מ שיחי

קבלתי המכתב וכו'... ע"ד הצעירים וכו', מוטל להתייעץ עם החרדים הזקנים בעקרי הענינים וזה א' מהם כי ודע מה שתשיב וכו' אינו להצעירים, שיש להם לדעתי ענינים יותר נאותים, ולהעיר אזנם למוסר כמו שהחכם מכל אדם הזהיר שמע בני מוסר וכו', כי זה יסוד הצעירים שלא להתבייש גם ללמוד ס' שבט מוסר וכו'.

ובספרי חסידים קדמונים כמו ספרי הר' יונה ע"ה והר"ר יוסף יעבץ ז"ל, אשר לשונם אש אוכלת להמעמיק בהם. פי' הר' יונה משלי ואבות ושערי תשובה ופי' החסיד הר"י יעבץ המה על אבות ותהלים ואור החיים, כהנה וכהנה שיטת ר"י סלנטר להנהיג בכל הישיבות לימוד המוסר פרקים בחובת הלבבות וכו' הוא טובה מאד גם לכל בר אוריין. לזאת נצרך שהצעירים יקבלום לחובה וכו'.

א"ד גיסך הדו"ש וטובך

אברהם מרדכי אלפר

אל כבוד אהובי היקרים אנ"ש שי' לאי"ט.

באתי לעורר אתכם מחדש להיבדל מקריאת מכה"ע החפשיים, וספריהם כספרי קוסמים המכניסים רעל וארס בתוך לבות הקוראים ומטמטם הלב ומחשיך עיני השכל כי המה כצרעת ממארת, הגם שאין האדם מרגיש בהתחלה.

ותשתדלו כל א' בביתו ואצל מכיריו להציל נפשותם.

א"ד ידידכם הדו"ש וטובכם בכל עניינכם לטובה.

אברהם מרדכי אלפר

מפה גור

J. H. DUSCHINSKY

Head

of the Ashkenasic Jewish Community
in JERUSALEM
and Chief Rabbi of the orthodox Jewry
in Palestine

יוסף צבי דושכין

ראש ועד הקהלה האשכנזית

במחנה ירושלים העתיקה

ורב ראשי של הקהלות היהודיות

בארץ ישראל

בית יום ד' לחשוך אדר — שנת תרצ"ד עתה ירושלים ה'י

הבענה שפתי' ההלה בראותי' להקת חברים אנשי דם יחידי' סגולה אשר כתבו
ידם לד' וקימו וקבלו עליהם ועל זרעם להנך בנוחיהם על דרך המורשה ולא יסבור
בם רוח חדשה, אשר חדשי' הקרוב באו וסנו לשוננו הקדושה והעמידו כל יהדותם
על רגל אחת לשון עבריה ופסחה המספחה ^{יום בחוד} יראים להנך בנוחיהם כלסונם ועל זאת
ידו כל הלבבות על אשר מה בראות עיניהם לראות הנולד ובי זה ההלכ לעשות, ואם
גדר אנשים נהרסה והחוכה נפרצה מרבורי' דור שלפנינו זי"ע"א אשר גדרו בדרנו
לשבור משהר הקדש ברוח ישראל כבא, ילכו מרחי אל דחי ולא יבצר מהם כילכי
אחרונה ובנים ובנות ילכו בשבי הקליפה וילכדו ברסה אשר סבנו להם.
ומהן הה"ס זי"ע"א הי"י רגיי' לומר חדש אסור מה"ת וב"י, ולא תאמרו נשתנו
העתים כי יש לנו אב זקן ית"ס לא נשתנה ולא ישתנה ויש אשר מתאמרים בלבותם
תמיד תהלתם בפיהם דממש קשרו נפשם על זיזי כל שהוא שלא לסור ממוהגי קומונו
ובחונך ילדיהם רחקו מהם נזורו אהלי, ובני בני' לא יהיו עסרת זקנים.
לזאת ראיתי וזה לבי כי נמצאו עוד גזאלי' לרוח"ק ולדרך המורשה בסיר
עז לנו ירושלים שה"ק חוב"א ויה"ר סירבו עליהם כהנה וכהנה אשר אות אמה במצחם
לגדר גדר ולעמוד בפרץ ובזכות זה יזכו לדור ישרים יהי שלום כהילם ותורה
שלום, ויקוים בנו והשיב לב וכו' ולב בניר על אנוחם בב"א, הב"ר בתוככי ירושלים
שה"ק ד' אדר תרצ"ד לפ"ק

אגרות מרר בעל „חזון איש“

(קריא ח"א נא—נג, ר. ח"ב, מו)

שלו' רב,

מכתבו הגיעני, אין מובן לי, כי לא כתבתי שום מכתב אליהם בנוגע לשימוש בספרים שחיברום מסיתי עם ישראל לאמונות כוזבות, ודאי אין שום היתר בזה ואין נפקותא אם יש מינות במאמר זה או לא, ואחרי שמחברו מפורסם למרציא על יסודות המינות וקונה בזה שם טוב ונערץ בפי רבים, השימוש בפרי ספרותו מרעיל את לבות הרכים ורעתם בטוחה, והחינוך התורני שאנו מבקשים נהפך לרועץ, אין שום מכריח בעולם שיתיר את הדבר, ולא הלימוד בהם לבד אסור אלא אסור להחזיקם בבית, ואף אם יתבטל בית ספר בשביל ביעור עבודה זרה זו, יבטלו אלף כיוצא בהן ואל יבטל אות אחת מן התורה. חבל שצריך לדבר בזה.

הכופל שלו'

אי"ש

*** אחרי שמעי את הנמוקים המאלצים שימוש הספרי מינות של המינים המפורסמים, הנני שב עוד הפעם לדרוש ע"פ התורה לבער עבודה זרה מבית העומד לשם — ולתורתה, ולמנוע להלעיט את הצעירות הכשרות בסם המות וגדול המחטיו מההורג, ויש בזה חילול שמו ית' בנתינת גדולה וכבוד לאויביו ולמדיתי ישראל אחרי המינות, ובהחזקת ספריהם היורים חצים כלפי מעלה ואין דבר שיש בו טעם ונמוק להתיר תועבה הזאת. מובטחני בהורי התלמידות שלא יוציאו את בנותיהם בשביל שיוציאו את הספרות המתועבה מסדר הלימודים..

אי"ש

שלו' רב,

אחדשה"ט, רצוני להכניס תשומת לבם ע"ד הבא. לפני שנה בערך הביאו שני אנשים בשברון רוח להראני את החוברת הנלמד בתלמוד תורה ובית יעקב. גרתעתי לראות כי נלקט מאותם הידועים שהרבו להדיח ולהכרית את האמונה מפי עוללים וצעירים. והללו נזכרים בסוף החוברת כל דבר בשם אימרו. קרעתי אז החוברת לגזרים ונשתתפתי בצערם של ההורים יתיו, והוריתי לאסור אסור גמור ללמד בכמו אלו. ר' . . . שיחי אשר הוא רחוק מכל הנאה וכבוד נהנה מיגיע כפו הולך תמים יצא מעולמו ברוח עוז שלהשתו ומסר נפשו ליצור חוברת המנוקה משם מנדנו, ויש להפליא על רב אונו ומרצו אשר שקע בזה ולמרות שהוא איש עני מתפרנס מסנדלרי' לזה והרבה לעמול ולחם נגד תלאות רבות אשר פגעו בו במשך הזמן ומה רב משכורתו על אשר כבר גמר מעשהו והוציא החוברת לאור. ועתה ראיתי במר נפשו כי לפי דבריו מחזיקים עדיין בחוברת הזדונית ועל החוברת שהוציא ימתחו בקירת, ואת צרתה יאהבו, והיא בפחד על הכסף ששקע שהוא של אחרים ועליו לשלם. הדעת נותנת כי כאשר יחליטו לבלי לשמש את דברי החכמים להרע, ללימוד לצעירנו, יבואו על מקומם משלנו ואם אין הדבר בשלימות מחוג הפדגוג בתחלתו יתוקן במשך הזמן. אבל בכל אופן יש להוציא את הרגל מטיט הון של הספרות הכפרנית ר"ל. והנני מקות לרחמים לתקננו בתיקון גמור, ואחתום בכוח"ט לשנת חיים גאולה וישועה הדי"ש

אי"ש

יום ה' כ"ג אלול ת"ש בני ברק.

שלו' ורב ישע,

רצוני להעיר, עובדא בא לידי, הביאו ההורים — שילדיהם
לומדים בת"ת פה — לפני חוברת מלוקט מפניני הספרות של
עוכרנו היותר מפורסמים, ושמות מחבריהם נדפס בסוף החוברת,
ובזה מלעיטים את הרכים, שם הראוני שימוש בחמשה מי
יודע תחת חמשה חמשי תורה, חמשה ליצנותא. אנחה שוברת
כל הגוף שמעתי מן ההורים, וכי בזה יקדישו את מחות הרכים.
את החוברת קרעתי לפנייהם לגזרים, וקראתי את המנהל והשיב
שהכניס עבודה זרה זו להיכל הת"ת ע"פ פקודת מומחה.
נתחייבתי להודיע הדברים. הדוש"ת

אי"ש

יום א' י"ד כסלו ת"ש, בני ברק.

נתחייבתי להעיר תשומת לב מהירה לבער את ספרי
הלימוד המפנים לבות הרכות של הצעירים והצעירות להכיר
למלמדי העם את יוצרי הספרות הכפרנית, ומרשים בלבותם
בדרך ישר או בעקיפין את ההערצה אליהם. אין די מלים
לפרש את רעות הרבות הכרוכות בזה ואת העלבון הרוכש לנו
התועבה הזאת. אחד הציג לפני חוברת אחת מזה המין וכפי
דבריו משמשת חוברת זו לספר שימוש ב"בית יעקב" ובתלמוד
תורה, הדבר מזעזע מאד.

מסרתי דברי אלה להיקר מר... שיחי' אשר הוא מקוה
שיהי' מזה חיזוק ידים להמנהלים למען תקן הדבר, והנני
חותם בברכה שיעלה בידם לרפא את השבר בתכנית הלימוד
ולזכות להקים דור ישרים ביראה טהורה כנפשם הטהורה.

אי"ש

יום ג' כ"ח למב"י ת"ש בני ברק.

מתוך מכתב הגה"צ רא"א דסלר ז"ל

(מכתב מאליהו ג)

ב"ה, יום א' תולדות תשי"ד, בני ברק

לידי"ג היקר איש תרומות רב פעלים וכו'.

הנה קבלתי מכתב מר ר. נ"י בדבר למוד הקריאה. ר' ש. ל. נ"י בא אליו בשם מרן הגאון החסיד איש האמת חזון איש זצ"ל לאסור שיטות חדשות, וכי צריך ללמוד קמץ-א — א וכו'. ואני רוצה להעתיק בכאן מה שעניתי לו:

הנה בודאי יש ענין של קדושה בלמוד האותיות והנקודות, וענין של פירצה בכל התחדשות. אילו היו צריכים רק ללמוד את הידיעות, בודאי היה צורך לחפש הדרך הקצרה. אבל המלמד צריך למסור את הקדושה ואת החביבות, שהם עושים את היראת שמים ואת האהבה. וזהו עיקר הלימוד, שאין כמוהו בכל הלמודים האחרים שבעולם.

יש סגולה מיוחדת לאהבה בהסתכלות באותיות ונקודות וידיעתן. זהו טעמם של אלה שדבוקים בלמוד קמץ-א — א. ובודאי גם דעת הגאון החסיד איש האמת חזון איש זצ"ל היתה כך. ושמעתי גם אני ממנו פעמים הרבה בדברים הדומים לזה. ויש בראשונים הרבה [בארחות חיים להר"י מלוניל, בשבולי הלקס, ועוד ראשונים] איך לחבב על התינוק את האותיות הקדושים.

צריך לדקדק בכל דקדוק אשר יחזק את הקדושה. וחובת המלמד ללמד לילד את חביבות אותיות הקודש אשר במ נכתבה תורתנו הקדושה, וחביבות לשון הקודש משום קדושתה, שנתקדשה על ידי הבורא ב"ה בתורתו וביראתו, ולרחק ממנו את כל אופני החילוניות בנוגע לאותיות ונקודות ולשון הקודש. בזה בודאי יצליחו יותר אם ילמדו אותם קמץ-א — א, ותקבע בבנים יראת שמים טהורה במהירות יותר. וזה עדיף מאשר ללמוד במהירות יותר את הקריאה.

והתבוננתי, הלא גם אנו צריכים להכין את מחשבותינו לחשוב בדרך זו האמיתית, הנה גלוי לפנינו כי עיקר הלימוד בלמודי קודש

איננו למוד הידיעות, אלא לימוד ההשקפה, למוד יראת שמים
 ועבודת ה'. ולזה יש שיטה אחרת לגמרי. ידענו זאת זה מכבר, אבל
 צריכים גם אנו ללמוד לדעת כי השיטה האחרת היא היא השיטה
 אשר יזניחום בדור הזה, היא השיטה אשר למדו בה אבותינו ואבות
 אבותינו, מפני שהם לימדו ללב, התנועה בשעת הלימוד והניגון
 וכדומה, בודאי יכבידו על הלמוד, כי המה שייכים להרגש ולא לשכל.
 לעומת זה משתמשים עכשיו בכתיבה, לפרש בכתב את העקרונות
 של הענין שלומדים, וכן המורה כותב על הלוח, זה מקיל בודאי
 את ריכוז המחשבה השכלית, וילמד הידיעות במהירות יותר, אבל
 בלי הרגש. מה שאין כן התנועה וניגון מפתחים את ההרגש ומוסיפים
 מחיקות וחביבות.

נוכתב קדש

מאת

מרן הגאון החסיד הנרי"ז מבריסק

ברכה מרובה לכבוד ידידי הרב הגאון הגדול
המפורסם וכו' וכו' כש"ת מ' ר' מאיר קאר-
עליץ שליט"א. נעימות בימינו נצח.

אחרי הברכה, שמעתי ותרגז בטני כי באסיפת
ראשי הישיבות שהיתה בשבוע העבר בירושלם הוחלט
להסכים על ההצעה שהישיבות יקבלו את תקציבם
מהמגבית המאוחדת הנתונה בידי הציונים ז"א ש-
מפתח כל הישיבות יהי' מסור בידי הציונים ושהם
יקבלו את שלטון התורה לידיהם, אשר לזה הם
נושאים את נפשם זה שנים רבות, לדעתי צריך להלחם
נגד הצעה זו במס"נ בכל האמצעים שבידינו כי הוא
זה הצעה להפר תורה ממש שמחוייבין אנחנו
למסור נפשנו על זה, ומכ"ש שאין להתחשב בזה עם
ספק הפסד הכנסה להישיבות שאולי יהי' בזמן מועט,
פניתי אודות זה בט"ג לירושלים להגרא"י פינקעל
והיום קבלתי תשובתו כי אחרתי את המועד ובהכ-
רעת הרוב נתקבל מה שנתקבל, אבל לדעתי אין לה-
ביט על זה כי התורה אינה קנין הרמיי"ם והחובה
למחות וללחום ולסתור את הסכמתם, ולכן הנני
פונה בדברי אלה להדר"ג שליט"א כי יראה נא לתקן
את המעות בעוד מועד כי שמעתי שהיום צריכה
להיות ההחלטה אדות זה בת"א, וחלילה לא תהא
כזאת בישראל למסור את מפתח התורה לידי מפירי'
ולוחמי', תקותי כי הדר"ג יתאמץ בכל כחותיו להו-
ציא לפעולות ביטול הדבר, ואשאר ידידו מוקירו ומ-
כבדו ודושו"ט מלו"נ.

יצחק זאב באמו"ר הגאון הח-

סיד רשכבה"ג מרן חיים הלוי

זצוקללה"ה סאלאווייציק

טו"ב מנ"א התש"ח

הדברים הנאמרים כפי הביד"צ הרבנים הג' נ"י נאמרים באמת
ובצדק ופשיטא שחובה לעמוד בפרץ ולגדור גדר עד מקום שהיד מגעת.
הסיית בהסיו יחן על אהיק ויוסביה למצוא תמיד עומדים בפרץ ולגדור
גדר שלא לזה יז כל שהוא בענין חניך הבנים כמורשת אבות. כי הנסיון
הורה כי כל המישנה בזה מחמיא את הרבים ומוריד ילדי בני
זרע קודש לשחת. וכבר נליתי דעתי שיש הרבה לתלות כל
עניני צערן של ישראל בכל מקומות מושבותיהם על ביטול
תינוקת של בית רבן מחינוך היסן. הסיית יחם וישלח לנו מורה
צדק כסח צדקנו בקרוב. בעתות לב וגפש המאה לישועה קרובה.

היק יוסף היים זאנענפעלד

מקום החותם

העדה החרדית ועד העיר האשכנזי פעה"ק ירושלם ת"ו

תקנ"ו

מטעם מרנן הרבנים הנאונים הביד"צ שלים"א

לאפרושי מאיסורא

אחרי הדרו"ח ואחרי העיון הננו הביד"צ הח"מ מן המוריעין ולפנים, כי שיעורי ערב שנוסדו מקרוב ע"י מוסדות אחרים, בשם „מכון למורים" או בית אולפנא למורים, אשר כעת הוא בבית העם ברחוב יפו דינו ככל בתי ספר הנאסרים מדורות של גאוני רבנן, מרבנן קדושי עליון די בארעא קדישא, אשר נזרו אומר על לימודים חיצוניים וכו' והוא זמורת זר לרוח התורה ולרוח רבותינו מייסדי הישוב, ובפרט לדעת אדמו"ר רשכבה"ג צדיק התורות מן מהרי"ל דיסקין הנאון אב"ד דבריסק וכל קדושים עמו וצ"ל ולכל הבאים אחריו ובפרט מרן הגה"צ רבי יוסף חיים זוננפלד וצ"ל נאב"ד פעה"ק ירושלם תוב"א.

ואיסור גמור להורות ולהתלמד שם.

ולמשתתפים שם כהיום, וכן לכל מי שישתתף מכאן ולהבא וילך לשיעורי ערב או בשעות אחרות במוסד הנ"ל.

אין להם שום נאמנות לכל דבר כשרות וכדומה (ושמותיהם יפורסמו) ואסור לשום מוסד שהוא לסייעם, לבא"ל, וליתן להם משכורת להחזיקם ולתומכם.

ודראי מהימנא באנו עד החתום ועל הגלוי איר ליום ו' עש"ק לסדר, ולקחתי אותם לי לעם שנת התשט"ז בא סימן, בו בנין ירושלם פעה"ק ירושלם ת"ו ער"ה שבט יום פטירת אדמו"ר מעמיד התורה והיהדות בארץ ישראל וירושלם עיה"ק בפרט, מהרי"ל דיסקין וצוק"ל זיע"א.

ודבר השומע יתקם ותבוא עליו ברב טוב ופתיסה בזה"ל ולא באיסור.

כ"ד הביד"צ לכל מקלות האשכנזים היהדות החרדית. התומכים לכבוד שמו יתברך ולכבוד תורה"ק.

נאם פינחס בהנרי"ל עפשטיין ראב"ד

נאם ישראל יצחק הלוי רייזעמאן

נאם דוד הלוי יונגריין

אזהרה חמורה

ממעת מרן מרא דארעא כרישא הנאב"ד שליט"א
והנאונים ג' י"א' היהדות החרדית באה"ק ובח"ל
ובתי חרין פרושים ותסודים והמו"צ שליט"א.

יום ד' תמוז י"ז תשנ"ו בית החרש נטן דרש"ק לפיק פשיק יודעלס תובא

אנחנו חתומים וחד ככת בין ראובד הרי"צ דושינסקי שליט"א. ליה"י הכנסים והפרעות בחוק ילדו ילדות ישראל בעתים ובאדם
הגנו בזה החזקור לאחב"י כי החרם החמור על בתי ספר, שעשו גאוני וצדיקי הדורות ויעא,

עליהם ועל הדורות הבאים, בתקפו עומד, ואין בכח מי שהוא לבטל.

וביחוד אנו וצויעים בשער בת רבים דעתנו דעת תורה

בדבר קבלת כספים מאת מחלקת החנוך הממשלתית יר"ה :

הנם שבוירא הממשלה ירה אין ברצונה כמה שלדעתנו יש בכך נגד רוח התורה והמסורת. אולם לדעתנו
כל זמן שלא נתתן מאת הממשלה ירה הבטחה על זאת שתה"י כדה יפה באופן חוקי בתוקף כזה שלא
יכול להשתנות לעולם גם במקרה שתבוא הרישה תה"י מטי ירה"י לשנות את ההבטחה הזאת.

יש אמנם חשש סכנה מזה למסורת החנוך לפי רוח ישראל סבא.

ולכן אסור דבר בית חנוך לקבל מאלה הכספים וכל בית חנוך אות"ת שיקבל מאלה הכספים

יה"י דינו כבתי ספר הנכללים בהאיסור הנז' ועל חורי התדמורים מוטל החוב להוציאם משם.

ולכל חתומים הכתוב, וזכה לביטוי סבא.

נאם יוסף צבי דושינסקי

י"ב ואבד לכל בקהלות אשכנזים פשיקוקים ראשי החרדות החרדות בא"י

נאם עקיבא בהגמורשבי"ם

נאם ביה"י שד"ר'ם בעולם ראובד י"ב

נאם זעליג ראובן בענגיס ראבד

נאם ירוחם פישר בערנישטיין

נאם נפתלי צבי שמרלר

נאם ישראל יצחק חרין רייזמן

נאם פנחס בהגריד עפשטיין

נאם דוד חרין ינגרין

נאם שמשון אהרן פוזנאק

נאם שרמה י' רוב אדעוראז'י

נאם דוד ברוך זלצקי

אל הממשלה יר"ה בדבר איסור תשלום וקבלת גמל וחסך

אנו הח"מ תושבי ירושלים עיה"ק מתכבדים בזה לפנות לכבוד מעלתו בדרישתנו
התכופה והצודקת הבאה להלן:

היות וענין הטלת מס החינוך העירוני, למחוז ירושלים, עומד להתגשם ח"ו וכספי ההכנסה ממס זה יוצא להתחזקת בתי חינוך של כפירה והעברה על הדת, המתכבדים להאמונה בהשגחה העליונה ר"ל

בתי התלמוד תורה שלנו אינם רשאים ליהנות ממס זה, כאשר פסקו לנו רבותינו הגאונים וכאשר קיימו וקבלו עליהם הנהלות בתי הת"ת בעיה"ק ירושלם ת"ן.

והראיל ולפי דת תורה"ס אסור ליהודי חרדי לסייע באיזה אופן שהוא ישר או בלתי ישר
דחיצוקו של החינור החפשי וקציומם של בתי חינוך כאלה.

ולכן, – על יסודות עקרונות חופש הדת והמצפון שהממשלה הבריטית דוגלת בהן מאז ומעולם, וכבר שלא להאכזר על אפסי ההידרדרים הישראלים, שומי' התוקן בפרס, נידרש על הקצרים על הדת, ח"ו, אנו דורשים מאת הממשלה ירידה להוריד את ענין המלת מצדו הן במחוק יורשנו, ולבצע באופן החלטת את המסות במחוקי עיר הקודש.

והנה מצוהררים בזה כלפי מעלת כבוד משה' הסחוק, כי עם נאמנותנו לחוקי הממשלה ירידה תמיד, כפי שמצאנו לנו ממעס חרידי'ם, נבכל את נראה את עצמנו נאצי'ם העמם, במקרה שאירשנו ויעיטס מס זה על עיר הקודש, להשאר נאמנים לדת תורה'ם ולא נובל מעל אחר המס כפרענו המים, ועיריית היישוב תוכל לציבת מאותו היישוב שלש אפצ'ים על ידי אפצ'ים של מדינה מעובדים או חפצי בתנו על ידי משרד ההוצאה לפועל.

במסמכים אנו כי הממשלה ירידה תרצה להשאיר נאמנה, למסורת חופש הדת והמצפון שלה, ולחוקת הארץ ככללתה המעניקה בשורת שרת חובי 55' תושבי היישוב שומרי התוקן וסודר, ואת תרצה להביא אותנו ליד המסות הוות.

בהבעת תקומת החוקה, כי הממשלה ידעה, תתחשב בשעה האחרונה, עם ידיעתם הצודקת, לכל האמור, תודיע בהקדם על ביטול אם הניזון ממאחז ידועים עדיין.

בכל הדרת הכבוד

יִסְפֵּךְ צִבִּי דְּשִׁיתֶסְקִי יִצְחָק זֶאֱבִי הָלֵךְ סָאֵל אֲוִי־יִצִּיָּק

15/10/54

ומה גם כי למוסדות הוראה ברוח ישראל סבא אסור ליתוח מאומה ממש הלוז שלא להעמידם בכך במכנה תכנסת בעלות על עניינים חגובליכ בשמח תנווע לשמירת תשליטוח של תששכת תססורה בזח במלוא מדחח.

עלינו להתריע בכל כוחנו לפני הממשלה יריית הדוגמה בשם הדת ובשם הנושט המסמון להיאחזות לת ער כחמ גזירת זו נוגעת ללבנו וברכיה אזהנו בזה לעבור על דת בכל חסלו והשלום, ובקש ממנה בכל לשון של קשת שתסחרר אזהנו מכפי' על הדח יואר, אשר בנפל ה'א,

והסייג הבוחר בציון וירושלם יתקנו כעצת מזהב ויהיה לב הסלכות עלינו
למנוחה לבית מעלינו כל גירונות קשות ורעות ונוכח לגאולה שלימת בב"א.

[illegible][illegible]

15. 11. 22

היות ומקובל לנו מרבוחינו הקדושים זיע"א מדור דור והנסיון הראש בעליל את הסכנה הרוחנית שישנה למסדות חזרה להכנס לשום ענין ברשות מפקחים הולניים בכל נקודה שהיא זולה שטח עניני הגיינה, בכך לרגלי גזירת הסלח מס חנוך ע"י העירי' פניה"ק ח"ו, שבפי הנשמע עומדת להחגגם בימים הקרובים, חובה קדושה להזהיר לכל מסדות החיי"ח שאסור להם בהחלט לקבל שום הנאה מהם הזה, וכ"ש שאסור להכניסם לרשות החנוך המקומית הממשלתית.

ועל כל מוסד מחוג המסדות הנז' לסדר בהקדם גם תקנה חוקית שיהי' חוקף חוקי בהמסד לחומר איסור הנ"ל.

באעה"ח חדש אייר תשי"ח

אשר זלמן פרנקל
מנכ"ל ח"ד ח"ד
מ ראשי להי"ח
הדאש המוסד הכללי
ע"היים

אשר זלמן פרנקל
מנכ"ל ח"ד ח"ד
מ ראשי להי"ח
הדאש המוסד הכללי
ע"היים

אשר זלמן פרנקל
מנכ"ל ח"ד ח"ד
מ ראשי להי"ח
הדאש המוסד הכללי
ע"היים

אשר זלמן פרנקל
מנכ"ל ח"ד ח"ד
מ ראשי להי"ח
הדאש המוסד הכללי
ע"היים

פשה לייב בערנשטיין
שמואל (זאוויל) שפיצר
(בי"ח דיסקין)
אהרן הלוי קאצעלינבויגן
אל"ז זלאטניק
(ישיבת תורה ויראה)

איסר זלמן מלצר
(ישיבת עץ חיים)
ישראל זאב מינצבערג
ירוחם פישל בערנשטיין
אפרים זלמן היילפרין
(ישיבת חיי עולם)
מיכל שלפוברסקי
(ישיבת תפארת צבי)
יוסף אייזנר
שמואל שפיצער סג"ל
(שומרי החומות)
יעקב משה קורלנדסקי
(ח"ת יבנה)

יוסף גרשון הורוביץ
יצחק יעקב רובנשטיין
יחיאל מיכל מושקין
(ישיבת מאה שערים)
יחזקאל סרנא
(ישיבת חברון)
אליעזר יורא פינקל
(ישיבת מיר)
אברהם יוחנן בלומנסאל
(בי"ח ציון בלומנסאל)
יעקב משה חרל"פ

אזהרות חמורות

מטעם מרא דארעא קדשא רבינו הגאב"ד שליט"א ובתי דין פרו"ח

אנחנו ה"ח"מ בהתאספיונו יחד בבית מדרן הגר"צ דושינסקיא הגאב"ד לרבלי זה שנמצאים פורצי גדר החותרים חתירה נוראה תחת קיום ויסוד התורה למען ספות הרה את הצמאה ומנהלים מ"מ לקבל עבור בתי חינוך בירושלים ממס החינוך של העיריה בירושלם ומשתדלים שגם מנהלי בתי התלמוד תורה ומוסדות חינוך יקבלו גם הם ממס חינוך זה.

חתירה נוראה זו היא נגד כל גדולי התורה המסתופפים בתוככי ירושלם עה"ק ת"ו כידוע.

לכן חננו גוזרים בכח התורה הקדושה עליהם

למשוך ויריהם ממנועל זה

חלילה למישהו להמשיך אחריהם ויחשוש לנפשם ולנפש ב"ב ויחדלו מלפרוץ גדר בהומת התורה ולא יהיו ח"ו מן החולקים על דברי חכמים אשר דינם מבואר בשו"ע יו"ד סי' של"ד שראוי לנדותו על זה ולהפרישם מן הציבור כדת. וכל מי שלא ישמע לאזהרה הזאת ויקבל ממס חינוך זה הן לעצמו והן לאחרים במישרין או בעקיפין או ישתדל בזה באיזה אופן שהוא הרי הוא בכלל אשר לא יקים את דברי התורה הזאת לא יאבה ד' סלה לו ורבעה בו כל האלה.

ואנן שליחותיהו דבאנוי קדמאי צדיקי עולם קא עבדינן שהכריוו בשעתם הרים חמוד על פורצי גדר בחינוך הבנים והבנות כפי המקובל לנו מאבותינו.

ואל יקל מלישהו פריפרי זה פרי מרת תחילי אחריותו

ההעובר על דברי חכמים כו' ופוזין גדר יסכנו נפש. ומזה טובה מרובה כי אם ייטיבו דרכם יתברכו בכל טוב.

ולהשומעים יונעם ויתבא עליהם ברכת טוב, אם ימצא חלילה כי שלא ישמע לדברינו אלה הנאמרים לכבוד תורתנו הקדושה נה"י מוכרחים לפרסם עזותם ואפקדותם בכל העולם ויהי' להרפה ולדוראון וכל השומע ישכון שאנו ויוכה עם כל אהב"י לישועה ולגאולה בב"א.

יוסף צבי דושינסקיא

נאם זעליג ראזנפן פענגניפ ראב"ד נאם פנחס עפשטיין נאם דוד הלוי יונגרייז

נאם ירחם פישל פרנשטיין נאם נפתלי צבי שמרלי נאם ישראל יצחק הלוי רייזמן

ועל איסור חמור שלא לקבל תמיכת הממשלה מחשש סכנה למסורת החינוך לפי רוח ישראל סבא. חתמו אז בשעתו גם גדולי הזמן:

עקיבא פרגמ"ה רשפ"ם (מפרשבורג) ישראל זאב מרנצבערג
שמשון פולונסקי (מטעפליק) דוד בריק'ן וללה"ה

אזהרה נוראה מטעם רבותינו שרי התורה הגה"צ הביד"צ דפעה"ק ירושלם ת"ו

אזהרה נוראה

דברי קודש הנ"ל כאמרו בשעתם בגי' עירין קדישין בכח התורה ע"י מדרן הגאון הקדוש ציכ"ע הגר"צ דושינסקיא זיע"א ובתי דין פרו"ח. של עדתנו החרדית יכב"ץ. ואז ה' המדובר ע"ד עירית המנדט ומכש"כ כיום שהמדובר בעיריה ציונית מובהקת שעלולים ח"ו להתערב בפנימיותם של עניני בתי הת"ת והישיבות הקדושות, כוודאי שאיסור גמור וגדול לפרוץ גדרן ראשונים. לקחת תמיכת העיריה לבתי הת"ת והישיבות באיזה צורה שהיא. ח"ו.

ומי שיפרוץ ויעבור ע"ז יחיש לעצמו מלסותא דרבנן גאנוי קדמאי צדיקי עולם נבג"מ שאנו שליחותיהו קא עבדינן.

ולהשומעים יונעם ומרובה מדה טובה וישכנו בטח שאנו ויוכו אתנו יחד לישועתן וגאולתן של ישראל בביאת גוא"צ בב"א.

הכו"ח באזהרה חמורה בכח התורה הכתובה והמסורה — היום כ"ה אדר ה' לסדר אלה פקודי המשכן — תשכ"ו.

הביד"צ דפעה"ק ירושלם תובב"א

נאם פנחס ביהג"צ ר"י עפשטיין ראב"ד ירושלם

נאם ישראל יצחק הלוי רייזמן נאם דוד הלוי יונגרייז

דעת תורה אודות שפות וחכמות נכרים בבתי חינוך

ב"ה אור ליום ג' שופטים תרצ"ה מונקאטש יע"א.

אדמהו אכנה, ולא אדעהו, אך מכותלי מכתבו ניכר כי בן תורה הוא ע"כ אשיב מפני כבוד הדת של תורה. להמופלא וכו' נ"י יליד אונגארן (כך חתימת ידו).

הנה בדבר שאלתו הארוכה במכתב עוז חביון. ובקשתו לכתוב וכו' שהוא בן תורה ויר"א שיניח מלמחות נגד שרוצים לערב כלאים. היינו בבתי ספר של בנ"י היראים. אשר המה בלי תערובות זרות חכמות ולשונות הנכרים יערבו לימודיהם וכו' — חס לי' לזרעא דאבא אבוהן ורבן של ישראל זי"ע (בעל דרכי תשובה) עוד ליועץ או להדיח ח"ו. איש כזה אשר עומד עוד לגס ללחום נגד התערובות הנ"ל בארץ תלאובות שם בעוה"ר בדורנו (יהי' ה' עמו ועמנו) שינח מזה ויסכים לדעות שכנגדו בזה, חלילה לי מעשות זאת, ואדרבא קבלה היא מאבותינו זי"ע ועוד נוכחנו לדעת בפראקצי"ע. בבחינה ובנסיון. כי הנוטים והולכים בדרך תערובות כזה לעשות מעשה. עוד הרעו לכל דתוה"ק להם ולדורותם ועל כל דורות זרע ישראל. וכבר אחז"ל בר"ה [כ"ח ע"ב] בפלוגתא דר"א ור"י כשנתערב מתן ד' במתן א' ופסקינן ברמב"ם כר' יהושע שלא יתנו רק מתן א' משום דכשלא, נתת לא עשית מעשה בידך וה"ב יש להמליץ כזה. דגם אם רוח המושל יעלה עליכם אנוס עפ"י חוק וגזירה. קיי"ל גזירה עבידא דבטלא וגם טרם ביטולה לא יעשה מעשה בידים בחדשות עוד להרוס ולערב זרים גם בבתי ת"ת. וה' הטוב ירחם על שארית נחלתו המחזיקים עוד בתורתו ולא תשכח מפי זרעם עד ביאגצב"ב ובצפינו צפינו אליו ית"ש למען כבוד אמונתו. שמו ותורתו, ב"ב יושיעינו ויגאלינו בקרוב. וכן הוא דעתינו עפ"י התורה ודרך אמת שקבלנו מאבותינו ורבותינו זי"ע, ואשר הזכיר משיבת וכו' למעשה וראי'. הגה חסתי על כבוד הגאון הנ"ל ז"ל שנקרא שמו עלי. ועיננו ראות וכלות כל היום גם בתמונתם ותכונתם מהרע — בנים היוצאים ממנה אין בהם מתום לאמיתה של תורה ויר"א. ובפרט לנהל את עדת ה'... ויש לי בזה עוד לדבר וגם טעמים הרבה לשבח על הנפסק במכתבי זה. אך אין עת להאריך והמכתב הזה הגיענו עוד למרחץ סלואטש (מהפאסט דפה) ומפני טרדות רבות ואי בריאתי ואחר עד עתה ובבואי לביתי לא רציתי לעבור בבל תאחר עוד כי אולי הנני בזה ג"כ בכלל מי שיש בידו למחות * שאחז"ל (בשבת נ"ד ע"ב) וימצאו אולי גם במדינתכם עוד איזה שרידים אשר ה' קורא, שיחזיקו בדגל התורה. ויתחזקו נגד המתפרצים. ואחתום בברכת כוח"ט ושוכט"ס.

חיים אלעזר שפירא

שלו' רב!

כפי ההשקפה... הוא המוסד היחידי שהתוו למו לתת להחניכים חנוך תורני גמור, מובן כי כניסתם של כולם לעתיד בישיבה של תורה איננה רק תקוה טובה, ואשר רובם או חלק מהם בטוח שעתידותם תורה, וגם בטוח לכולם חינוך תורני ילדותי העומד לאדם גם בזקנותו. קיום המוסד על אפיו וטיבו שהתוו למו מוכרח להיות מורס מכל השפעה של אנשים שאינם חדורים באהבת התורה מופרזת ואצ"ל של אנשים שיש להם השקפה מה שיש להם ולזאת דו צינורות של הכסף הוא כקוץ באבר שהנשמה תלוי' בו, וראוי שהכסף יקובל ישר ממקור הראשון להרב... שליט"א או לשתף עמו עוד אחר, והכל על מקומו יבוא בשלו', ובלי טעמים היה ראוי הדבר לפי דרכי הנימוס וכבוד התורה וכבוד המוסד, ולפיכך בקשה הזאת היא מילתא זוטרתא מצד עצמה אבל הררים תלוי' בה בגידול בנים ואומללים לתורה.

והנה כפי ששמעתי יעשה בזה מה שצריך ובאתי לעודד לשים לב להסיר המכשולים מן הדרך אם באופן ישר או בעקיפין הכל כפי הצורך.

ואחתום שלו'

אי"ש

שלו'

מתכבד אני להגיד את הבאים, חלוקת הכספים של קופת הישיבה לפרטיותיה היא בכלל הנהלה הרוחנית של הישיבה ובפירוש התניתי שעל הגזברות הזאת צריך להיות ממונה אחד שעצמותיו מדוכאות מנעוריו וממוזג בתוכם סוד רוח הישיבה, ולכן אי אפשר להכניס שום שינוי בגזברות, רק לשכללו בהמזכירות אשר יעמוד לו לשירות בספרי החשבון ולמסור דין וחשבון גלוי חדשי או חצי שנתי.

בכבוד ואהבה,

אי"ש

יקירי שיחי',

— — מנוי' וגמורה בסודם של רבותינו גדולי הדורות שלא להרשות לימודי חיצוניות לבני הישיבה בזמן שקידתם בתורה בהתלהבות נעורים, וראו את זה למפסיד בטוח, ורובם נתקלקלו אם במדה גדושה או מחוקה או במקצתם וקבעו למשפט ללחוס בזה מלחמת מצוה. — — והרני מאחל לך הצלחה להחלץ מהאונס ושיהי' לך היכולת לשקוד בתורה בלי הפרעות כנפשך הטהורה.

הדוש"ת אי"ש

הספר „דרכה של תורה“ נדפס לראשונה
 בוילנא (חרס"ב) ע"י רבי יעקב ליפשיץ (יד
 ימינו של הגאון רבי יצחק אלחנן מקאונא).
 שנית בירושלים ע"י רבי בנימין הכהן יעקבזאן
 (מהדורא הנוכחית), שלישית בוורשא ע"י הגה"צ
 רבי חיים יעקב נפתלי זילברברג. רביעית
 בארה"ק ע"י הרה"ג רבי חיים חייקל גרינברג.
 ועתה נתעוררנו לההדירו מחדש עם הוספות
 רבות וחשובות, גם מגדולי זמנינו, למען נתחזק
 ללכת בעקבי הצאן ולרעות את הגדיים במשכנות
 הרועים — על דרך ישראל סבא.

חדש מתן תורה, תשל"א.

המז"ל